

T.C.
GÜMÜŞHANE ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

SOSYOLOJİ ANA BİLİM DALI

SUÇA SÜRÜKLENEN ÇOCUKLARIN EBEVEYNLERİNİN ÇOCUKLARINA
İLİŞKİN ALGISI: RİZE MERKEZ ÖRNEĞİ

YÜKSEK LİSANS

Enes Mustafa GÖRMÜŞ

OCAK-2025
GÜMÜŞHANE

**T.C.
GÜMÜŞHANE ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ**

SOSYOLOJİ ANA BİLİM DALI

**SUÇA SÜRÜKLENEN ÇOCUKLARIN EBEVYNLERİNİN ÇOCUKLARINA
İLİŞKİN ALGISI: RİZE MERKEZ ÖRNEĞİ**

**THE PERCEPTIONS OF THE PARENTS OF THE CHILD DRIVEN TO THEIR
CHILDREN: EXAMPLE OF RIZE CENTER**

YÜKSEK LİSANS

Enes Mustafa GÖRMÜŞ

**OCAK-2025
GÜMÜŞHANE**

**T.C.
GÜMÜŞHANE ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ**

SOSYOLOJİ ANA BİLİM DALI

**SUÇA SÜRÜKLENEN ÇOCUKLARIN EBEVEYNLERİNİN ÇOCUKLARINA
İLİŞKİN ALGISI: RİZE MERKEZ ÖRNEĞİ**

**THE PERCEPTIONS OF THE PARENTS OF THE CHILD DRIVEN TO THEIR
CHILDREN: EXAMPLE OF RIZE CENTER**

YÜKSEK LİSANS

Enes Mustafa GÖRMÜŞ

Danışman: Doç. Dr. Muammer AK

**OCAK-2025
GÜMÜŞHANE**

BİLİMSEL ETİĞE UYGUNLUK BEYANI

Yüksek Lisans Tezi olarak hazırlamış olduğum “**Suçta Sürüklenen Çocukların Ebeveynlerinin Çocuklarına İlişkin Algısı: Rize Merkez Örneği**” isimli bu tezimin, tamamen kendi çalışmam olduğunu, her alıntıya kaynak gösterdiğimi, alıntı yaptığım tüm çalışmaları kaynakçada belirttiğimi ve Gümüşhane Üniversitesi’nin lisanslı kullanıcısı olduğu intihal yazılım programı ile Lisansüstü Eğitim Enstitüsü’nün belirlediği kısıtlara uygun olarak raporladığımı taahhüt ederim. Tezimin kâğıt ve elektronik kopyalarının Gümüşhane Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü arşivinde saklanmasına izin verdiğimi onaylarım.

Lisansüstü Eğitim ve Öğretim Yönetmeliği’nin ilgili maddeleri uyarınca gereğinin yapılmasını arz ederim.

16/01/2025

Enes Mustafa GÖRMÜŞ

TEŞEKKÜR

Bütün bu çalışmamın hayata geçirilme sürecinde bilgi ve tecrübesinden faydalandığım, bana yol gösteren değerli tez danışman hocam Doç. Dr. Muammer AK'a sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Çalışmam boyunca desteğini esirgemeyen, bilgisini ve vaktini benimle paylaşan, araştırmamda profesyonel tecrübeleri ile ilgili bana ilham veren Pedagog Bülent SÜMER'e teşekkür etmek isterim.

Çalışmamı yapmam konusunda bana olanak tanıyan Rize Cumhuriyet Başsavcılığı'na ayrıyeten çok teşekkür ederim.

Çalışmalarında ümit veren ve desteklerini esirgemeyen sürekli olarak beni motive eden ve çalışmama katkı sunan değerli arkadaşlarım Asiye Tuğçem ÇUBUKCU KOLAYLI ve Sibel GÜRBÜZ'e sonsuz teşekkürlerimi bir borç bilirim.

Çalışmamın genel yapısı hakkında beni aydınlatan Dr. Öğr. Üyesi Cansu TOSUN'a ayrıca teşekkür ederim.

Tez çalışmam konusunda hayatımın her aşamasını kolaylaştırmada olağanüstü şekilde çabalayan sevgili anneme, başta bu çalışmam olmak üzere, her türlü yolculuğumda bana destek olan aileme ve dostlarıma ayrıca teşekkürlerimi sunuyorum.

Enes Mustafa GÖRMÜŞ
GÜMÜŞHANE – 2025

ÖZET

Suç, suçluluk ve ceza kavramları tarih boyunca insan ve toplumların ele aldığı önemli konular olmuştur. Suç, psikoloji, sosyoloji ve sosyal hizmet gibi disiplinlerle ilişkili olarak incelenmiştir. Çocuk suçluluğu ise özellikle sanayileşme, kentleşme, göç, nüfus artışı, işsizlik, aile yapısındaki değişim ve sosyo-kültürel değişikliklerle birlikte önemli bir tartışma konusu haline gelmiştir.

Çocuk suçluluğu, hukuki olmaktan ziyade ailesel ve çevresel nedenlerle ilişkili bir olgudur. Bu tez, ailelerin çocukların suça sürüklenmesindeki rolünü belirlemeyi amaçlamaktadır. Araştırmanın konusu, suça sürüklenen çocukların ailelerinin görüşlerini ortaya koymaktadır. Rize Adliyesi'ne bağlı ceza mahkemelerinde haklarında sosyal inceleme raporu yazılmış suça sürüklenen çocuklar incelenmiş, 12 anne ve 12 baba ile derinlemesine görüşmeler yapılmıştır. Görüşmeler ailelerin evlerinde yapılmış ve ses kayıt cihazı kullanılmıştır.

Nitel bir araştırma yöntemi kullanılarak, ailelerin çocuklarının suç durumuna ve yaşadıkları sürece ilişkin değerlendirmeleri alınmaya çalışılmıştır. Bu amaçla, çocukların sosyal inceleme raporları ve yarı yapılandırılmış mülakat formu kullanılarak veri toplanmıştır.

Çalışma, ebeveynlerin çocuklarına ilişkin algıları ile çocuğun suça sürüklenmesinde aile etkisinin önemli olduğunu göstermektedir. Araştırmaya katılan ailelerin çoğu, Rize'nin sosyo-ekonomik düzeyi düşük bölgelerinde yaşamaktadır. Araştırma sonucunda babaların çocuklarına daha fazla şiddet uyguladığı ve ebeveynlerin eğitimsizlik ile sosyal çevreyi suçun temel nedenleri olarak gördüğü belirlenmiştir. Ayrıca, ebeveynler çocukların ilk suç davranışından sonra da suç işlemeye devam ettiğini ve bu konuda herhangi bir iyileşme olmadığını belirtmektedirler.

Araştırma sonucunda, çocukların suça sürüklenmesinde rol model eksikliği, eğitimden uzaklaşma, aile yetersizliği ve olumsuz çevre etkili olduğu belirlenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Suç, çocuk, çocuk suçluluğu, suça sürüklenmiş çocuk.

SUMMARY

Crime, guilt, and punishment have been significant topics throughout history, examined through disciplines such as psychology, sociology, and social work. Juvenile delinquency has become a major issue, especially with industrialization, urbanization, migration, population growth, unemployment, changes in family structure, and socio-cultural shifts.

Juvenile delinquency is more related to family and environmental factors rather than legal aspects. This study aims to determine the role of families in children's involvement in crime. It explores the perspectives of families whose children have been involved in criminal activities. The research was conducted on juveniles with social investigation reports from Rize Courthouse's criminal courts. In-depth interviews were held with 12 mothers and 12 fathers in their homes, using a voice recorder.

A qualitative research method was used to gather data through social investigation reports and semi-structured interview forms. The findings indicate that parental perception of their children and family influence play a crucial role in juvenile delinquency. Most participating families live in low socio-economic areas of Rize. The study revealed that fathers were more likely to use violence against their children, and parents identified lack of education and negative social environment as key causes of crime. Additionally, parents reported that children continued criminal behavior after their first offense, with no significant improvement.

The research concluded that the absence of role models, disengagement from education, family inadequacy, and negative environmental influences contribute to juvenile delinquency.

Keywords: Crime, child, juvenile delinquency, child driven to crime.

İÇİNDEKİLER

KABUL VE ONAY	III
BİLİMSEL ETİĞE UYGUNLUK BEYANI.....	IV
TEŞEKKÜR.....	V
ÖZET.....	VI
SUMMARY	VII
İÇİNDEKİLER	VIII
TABLolar DİZİNİ	XII
ŞEKİLLER DİZİNİ.....	XIII
EKLER DİZİNİ.....	XIV
SİMGELER VE KISALTMALAR DİZİNİ	XV
GİRİŞ	1
1.ARAŞTIRMANIN METODOLOJİSİ	4
1.1.Araştırmanın Amacı	4
1.2. Araştırmanın Problemi	4
1.3. Araştırmanın Sınırlılıkları	6
1.4. Araştırma Modeli	7
1.5. Araştırmanın Önemi.....	7
1.6. Çalışma Grubu	8
1.7. Veri Toplama Süreci	8
1.8. Görüşme Süreci.....	9
1.9. Bilgilerin Çözümlemesi ve Yorumlanması.....	10
2.GENEL BİLGİLER	11
2.1. Suç.....	11
2.2. Suçluluğun Nedenlerini Açıklayan Kuramlar	11
2.2.1. Biyolojik Yaklaşımlar	12
2.2.2. Psikolojik Yaklaşımlar	12
2.2.3. Sosyolojik Yaklaşımlar	13
2.2.3.1. Çatışmacı Suça Sürüklenme Kuramları	14
2.2.3.2. Sosyal Yapı Kuramları.....	16
2.2.3.3. Anomi ve Gerilim Kuramları	16
2.2.3.4. Alt Kültür Kuramları.....	18
2.2.3.5. Sosyal Süreç Kuramları	19
2.2.3.5.1. Sosyal Öğrenme Teorisi	19
2.2.3.5.2. Sosyal Kontrol Teorisi	19

2.2.3.5.3. Damgalama Teorisi	19
2.3. Çocuk	20
2.3.1. Çocuk Suçluluğu Olgusu	20
2.4. Çocukluğun Tarihi	21
2.4.1. Tarih Öncesi ve İlk Çağda Çocuk Tarihi ve Anlayışı	21
2.4.2. Orta Çağda Çocukluğun Tarihi ve Çocukluk Anlayışı	23
2.4.3. Yeni ve Yakın Çağda Çocukluğun Tarihi ve Çocukluk Anlayışı	24
2.4.4. Uluslararası Hukukta Çocuk Haklarının Tarihsel Gelişimi	25
2.5. Türkiye’de Çocuk Haklarına Yönelik Tarihsel Süreç	26
2.5.1. Cenevre Çocuk Hakları Bildirgesi(1924).....	27
2.5.2. Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Bildirgesi (1959).....	27
2.5.3. Türk Çocuk Hakları Bildirgesi.....	27
2.5.4. 1989 Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesi	28
2.5.5. Dünyada Çocuk Suçluluğu.....	28
2.6. Uluslararası hukukta Suça Sürüklenmiş Çocuk	29
2.7. Türk Ceza Kanunda Çocuk Kavramı	30
2.7.1. 5237 Sayılı Türk Ceza Kanunu	30
2.7.1.1. 0-12 Yaş grubu.....	30
2.7.1.2. 12-15 Yaş grubu.....	31
2.7.1.3. 15-18 Yaş grubu.....	31
2.7.2. 5395 Sayılı Çocuk Koruma Kanunu	31
2.8. Türkiye’de Suça Sürüklenen Çocuğun Adli Süreci	32
2.8.1. Ceza Sorumluluğu Açısından Çocuklar	32
2.9. Çocuk Mahkemelerinin Tarihçesi	33
2.9.1. Türkiye’de Çocuk Mahkemeleri	34
2.9.1.2. Sosyal İnceleme Raporları	35
2.10. Çocukları Suça Sürükleyen Nedenler	36
2.10.1. Bireysel Nedenler	36
2.10.1.1. Cinsiyet	37
2.10.1.2. Yaş	38
2.10.2. Toplumsal Nedenler	38
2.10.2.1. Aile.....	38
2.10.2.2. Aile İçindeki İlişkiler	39
2.10.2.3. Parçalanmış Aile Yapısı.....	40
2.10.2.4. Ailenin Eğitim Durumu.....	40

2.10.2.5. Ailenin Ekonomik Durumu.....	41
2.10.2.6. Ailede Madde Bağımlısı veya Suç İşlemiş Kişilerin Bulunması	41
2.10.2.7. Aile Genişliği ve Konut Yetersizliği.....	42
2.10.2.8. Akran Grupları	43
2.10.2.9. Okul ve Eğitim Düzeyi	43
2.10.2.10. Kitle İletişim Araçları	44
2.10.2.11. Şehirleşme ve Göç	44
2.11. Suça Sürüklenmiş Çocuklara Yönelik Uluslararası Onarıcı Adalet Programları ..	45
2.11.1. Çocuk Suçluluğun Önlenebilmesi Konusunda Neler Yapılabilir?.....	47
2.11.1.1. Önleyicilik (Erken Tanı)	47
2.11.1.2. Yeniden Eğitim	48
2.11.1.3. İzleme.....	49
2.12. Bir Onarıcı Adalet Sistemi Olarak Denetimli Serbestlik	49
2.12.1. Çocuk Hizmetleri Bürosu.....	50
2.13. Türkiye’de Çocuk Suçluluğunun Durumu	52
2.14. Suça Sürüklenen Sürüklenen Çocuklara Yönelik Sosyal Hizmet.....	53
3. BULGULAR	56
3.1. Çalışma Grubundaki Ebeveynler ve Çocuklarının Demografik Özellikleri	56
3.2. Suça Sürüklenen Çocukların Kısa Yaşam Öyküleri	59
3.2.1. Çocuk	59
3.2.2. Çocuk:	59
3.2.3. Çocuk:	60
3.2.4. Çocuk:	60
3.2.5. Çocuk:	60
3.2.6. Çocuk:	61
3.2.7. Çocuk:	61
3.2.8. Çocuk:	62
3.2.9. Çocuk:	62
3.2.10. Çocuk:	63
3.2.11. Çocuk:	63
3.2.12. Çocuk:	64
3.3.Suç Sürüklenen Çocukların Demografik Bilgilerine İlişkin Değerlendirme	65
3.3.1.Yaş ve Cinsiyet Durumu	65
3.3.2. Oturulan Bölgenin Özellikleri.....	65
3.3.3 Suç Deneyimi	67

3.3.4. Eğitim Durumu	69
3.3.5. İş Durumu	73
3.3.6. Arkadaşlara İlişkin Özellikler	74
3.4. Ebeveynlerin Demografik Bilgilerine İlişkin Değerlendirme.....	76
3.4.1. Evlilik Bağının Kurulma Şekli.....	76
3.4.2. Aileye İlişkin Özellikler	76
3.4.3. Aile İçerisindeki İletişim.....	81
3.5. Ailelerin Ceza ve Tedbirlere İlişkin Algıları	82
3.5.1. Cezaevine İlişkin Algı.....	83
3.5.2. Çocukların Ceza ve Tedbirlere İlişkin Değerlendirmeleri	84
3.5.3. Çocuk ile İlgili Başvurulan Yerler ya da Hizmet Alınan Kurumlar	86
4.TARTIŞMA VE SONUÇ	87
4.1.Tartışma.....	87
4.2. Sonuç.....	89
Araştırma kapsamında öneriler şu şekildedir;.....	92
KAYNAKÇA	96
EKLER.....	101
ETİK KURULU ONAYI.....	114
ÖZGEÇMİŞ	115

TABLÖLAR DİZİNİ

Tablo 1. Suça sürüklenen çocukların demografik bilgileri.	56
Tablo 2. Annelerin demografik bilgileri.	57
Tablo 3. Babaların demografik bilgileri.	58

ŞEKİLLER DİZİNİ

Şekil 1. Çocuk ve ceza sorumluluğu	31
Şekil 2. Çocuk suçluluğunda adli sürecin işleyişi	32

EKLER DİZİNİ

Ek 1. Tezde Kullanılan Anket Soruları	101
Ek 2. Görüşme Örneği.....	103
Ek 3. Rize Adli Destek ve Mağdur Hizmetleri Müdürlüğü İzin Belgesi	113

SİMGELER VE KISALTMALAR DİZİNİ

BMÇKK : Birleşmiş Milletler Çocuk Koruma Kanunu

ÇKK : Çocuk Koruma Kanunu

ÇETUS : Çocuk Risklerinden Korunmasında Erken Tanı ve Uyarı Sistemi

UNİCEF : United Nations International Children's Emergency Fund

SSÇ : Suça sürüklenen çocuk

S.T.K. : Sivil Toplum Kuruluşları

TUIK : Türkiye istatistik kurumu,

V.b : Ve benzeri

GİRİŞ

Yıllar boyunca suç, suçluluk ve ceza kavramları, birey ve toplumların üzerinde durduğu önemli konular olmuştur. Geçmişten günümüze bakıldığında, suç olarak kabul edilen bazı olaylar suç olmaktan çıkmış veya cezalandırılma biçimleri değişmiştir. Günümüze kadar gelen süreçte, suç hem ceza hukuku hem de psikoloji, sosyoloji, sosyal hizmet gibi farklı disiplinlerle ilişkili olarak incelenmiştir. Evrensel bir tanımı olmamakla birlikte, suç ve suçluluk kavramları için birçok farklı tanımlama yapılmıştır. Genel olarak suç, kanunlar tarafından yanlış veya zararlı olduğu için ceza tehdidiyle yasaklanan davranışlar bütünü olarak kabul edilir. (Görgülü,2021:61-62).

Suç davranışını açıklamak için birçok farklı tanım ve açıklama yapılmıştır. Özellikle suçun nedenlerine ilişkin sayısız görüş bildirilmiştir. Ancak hiçbir görüş, suç ve ceza kavramlarını tek bir tanımla kapsayacak kadar evrensel olmamıştır. Suç davranışının birçok farklı değişkenle ilişkili olabileceği genel kabul görmektedir. Bu değişkenler arasında biyolojik ve çevresel etmenler, ailesel faktörler, ekonomik düzey ve eğitim gibi faktörler sayılabilir. Suçun açıklanmasına ilişkin kuramlar, klasik ekolle başlamış olup biyolojik, psikolojik ve sosyolojik kuramlar olarak devam etmiştir.

Günümüze kadar çocuk yetiştirme ve çocuğun topluma entegrasyonu önemli bir sorun olarak varlığını sürdürmüştür. Tarih boyunca çocukların suça konu davranışlar sergilediği görülmekle birlikte, çocuk suçluluğu kavramının ortaya çıktığı tarihe kadar çocuk suçluluğu ile yetişkin suçluluğu arasında bir ayrım yapılmadığı görülmektedir. Avrupa'da Rönesans ve Reform anlayışıyla birlikte suçun insanileştirme çabaları, çocukların suçluluğu alanında da olumlu gelişmeleri tetiklemiştir. Bu anlamda 17. yüzyıl, çocukların işledikleri suçların altında yatan sosyal, ekonomik ve ailesel faktörlerin araştırılmasına fayda sağlanması adına önemli gelişmeler yaşanmasına vesile olmuştur. Özellikle tarım toplumundan sanayileşme sürecine geçiş, köyden kente göçlerin artması, kentte artan nüfus ve işsizlikle birlikte aile kavramının değişmesi ve sosyo-kültürel değişiklikler, çocuk suçluluğu kavramını önemli bir tartışma konusu haline getirmiştir.

Dünyada ilk olarak Milletler Cemiyeti'nin, 26 Eylül 1924'te çocuk haklarını konu alan 'Çocuk Hakları Cenevre Bildirgesi'ni imzalamasıyla, ilk kez uluslararası ölçekte çocuk hakları kapsamında bir metin ortaya çıkmıştır (Erdoğan, 2010: 16). Mustafa Kemal Atatürk'ün de imzası bulunan bu metinde, çocukların yaşatılması, geliştirilmesi ve korunması amaçlanmıştır. Sonraki süreçte dünyada 1959 Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Bildirgesi, 1963 Türk Çocuk Hakları Bildirisi ve 1989 Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesi gibi önemli belgeler yayınlanmıştır. Bu bildirge ve sözleşmelerin

ortak amacı, uluslararası boyutta değişen dünya sürecinde çocuk haklarının korunması ve geliştirilmesidir.

Ülkemizde çocuk haklarını uluslararası ölçekte ele alınmasını olanak tanıyan Birleşmiş Milletler Genel Kurulu tarafından 20 Kasım 1989 tarihinde imzalanan Çocuk Hakları Sözleşmesidir. Türkiye sözleşmeyi 14 Ekim 1990'da imzalamış olup 1995 yılında resmî gazetede yayınlanarak yürürlüğe girmiştir. Bu sayede ülkemizde çocuğun suça sürüklenmesindeki riskler yasal anlamda güvence altına alınmıştır.

Ülkemizde çocuk suçluluğu ile ilgili hukuki sürece bakıldığında, suça sürüklenen çocukların 2004 yılında yürürlüğe giren 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu'nun 31. maddesinde çocuğun ceza sorumluluğu düzenlenmiştir. Suça sürüklenen çocuklarla ilgili bir diğer yasa ise 2005 yılında yürürlüğe giren 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu'dur. 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu kapsamında, suça sürüklenen çocuklara yönelik hukuki süreçlerde alınabilecek tedbirler belirtilmiştir. Bu kanun, sadece suça sürüklenen çocukları değil, aynı zamanda korunmaya ihtiyacı olan tüm çocukların korunması, haklarının ve esenliklerinin güvence altına alınmasını amaçlamaktadır.

Dünyada ve ülkemizde her geçen gün çocuk suçluluğunda artış görülmektedir. Suça sürüklenen çocuklar toplumsal bir sorun olarak nitelendirilmektedir. Çocuğun suça sürüklenmesinde birden fazla etken rol oynamaktadır. Suça sürüklenen çocuklarla yapılan araştırmalarda, çocuğu suça iten faktörler arasında yoksulluk, eğitimsizlik, arkadaş çevresi, madde bağımlılığı, ailenin tutumu, aile içi çatışmalar ve aile içi ilişkiler gibi unsurlar belirlenmiştir. Bu faktörlere ek olarak, günümüzde kitle iletişim araçları ve sosyal medyanın yaygınlaşmasıyla birlikte çocuklar, erken yaşlardan itibaren suça ilgili görsel ve işitsel içeriklere maruz kalmaktadır. Özellikle televizyon ve sosyal medya kanallarında yer alan şiddet içerikli görüntüler, çocukların sağlıklı sosyalleşme süreçlerini olumsuz etkileyebilmektedir. Şiddet içeren dizilerdeki yaşam tarzlarına özenen çocuklar, bu dizilerdeki kahramanlarla kendilerini özdeşleştirerek yanlış davranış modelleri benimseyebilirler. Bu durum, çocukların suça yönelme riskini artırabilmektedir.

Suç açısından aile ve çocuk ilişkisi, en çok göze çarpan ve incelenmesi gereken bir durumdur. Ailenin çocuk üzerindeki ruhsal, zihinsel ve fiziksel etkisi büyüktür. Ailenin çocuğa kazandırdığı davranışlar, bireyin kendisini, toplumun yapısını ve gelişimini etkiler. Çocuğun suça karışmasında aile yapısının yanı sıra bireyin kendi karakteristik özellikleri (okul, akranlar, bulunduğu sosyal çevre, serbest zamanı değerlendirme şekli, toplumsal normlar, ahlaki değerler, göç vb.) de etkili olduğu anlaşılmaktadır.

Çocukların suça sürüklenmesinde aileleriyle iletişimleri de önemli bir parametredir. Çocuğun ailesiyle iletişimi, ailenin çocukla yaşadığı çatışmalar, çocuk üzerindeki baskı

veya yetki kontrolünün azlığı, ailede sevgi bağının çocuk tarafından hissedilememesi gibi nedenler, çocuğun suça yönelmesinde önemli etkenlerdir.

Araştırma dört bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde araştırmanın metodolojisine yer verilmiştir. Bu bölümde araştırmanın amacı, problemi, sınırlılıkları, modeli, önemi, çalışma grubu, veri toplama süreci ve görüşme süreci ele alınmıştır. İkinci bölümde çocuk ve çocuk suçluluğu konusu kapsamlı bir şekilde incelenmiş, çocuk suçluluğu hem uluslararası hem de ulusal kaynaklar doğrultusunda ele alınmıştır. Üçüncü bölüm bulgular kısmında, ailelerle yapılan mülakatlardan elde edilen veriler analiz edilmiş ve verilen cevaplar doğrultusunda yorumlanmıştır. Dördüncü ve son bölüm olan tartışma ve sonuç kısmında ise araştırma bulguları değerlendirilmiş ve ilgili literatürle karşılaştırmalar yapılmıştır.

1.ARAŞTIRMANIN METODOLOJİSİ

1.1.Araştırmanın Amacı

Çocukluk döneminde işlenen suçların çok farklı nedenleri bulunmaktadır ancak bu nedenler içerisinde en önemli ve en fazla risk yaratma potansiyeli barındıran etken, çocuğun ailesidir. Çünkü çocuğun yetiştirilme biçimi ve aile içerisinde yaşanan sorunlar, çocuklar üzerinde olumlu ya da olumsuz etkiler yaratmaktadır. Ülkemizde çocukluk döneminde işlenen suçların nedenlerine ilişkin çok fazla araştırma bulunmamaktadır. Bu çerçevede, aile kurumu, çocuk ve suç ilişkisi üzerinde durulması gerektiği düşünülmektedir. Bu tez çalışmasının amacı, 12-18 yaş aralığındaki suça sürüklenmiş çocukların aileleriyle ilişkilerini ve aile içerisinde yaşadığı süreci ortaya koymak, çocuğun suça yönelmesinde ailenin etkisini incelemek ve çocukların suça sürüklenmesinde aile faktörü belirlemektir. Yapılan literatür taraması sonucunda, suça sürüklenen çocuklar ile ilgili yapılan araştırmalarda anne, baba veya ailenin bütünü ile ilgili önemli bir eksiklik olduğu tespit edilmiştir. Bu araştırma kapsamında, ailenin bütününe ulaşılarak anne ve babaların çocuklarına ilişkin değerlendirmeleri alınacak, aile, suç ve çocuk arasındaki ilişki detaylı bir şekilde incelenmiştir. Böylece, tezin genel amacı olan aile faktörünün çocukların suça sürüklenmesindeki etkisini belirlenmesi hedeflenmiştir.

Bu genel amaç doğrultusunda araştırmanın alt amaçları şu şekilde belirlenmiştir.

1. Suça sürüklenen çocukların ebeveynlerine göre çocukları suça iten nedenler nelerdir?
2. Suça sürüklenen çocukların ebeveynlerine çocuklarının hakkında uygulanan 5395 Çocuk Koruma Kanununun 5. Maddesi kapsamında uygulanan tedbir işlemlerine ilişkin değerlendirmeleri nasıldır?
3. Suça sürüklenen çocukların ebeveynlerine göre çocuklara uygulanan cezalar ve tedbirler işlevsel midir?

1.2. Araştırmanın Problemi

Dünyada ve ülkemizde her geçen gün çocuk suçluluğunda artış görülmektedir. Suça sürüklenen çocuklar toplumsal bir sorun olarak nitelendirilmektedir. Çocuğun suça sürüklenmesinde birden fazla etken rol oynamaktadır. Ekonomik problemler, bireysel ihtiyaçların artması, üretim biçimlerinin değişmesi, kentleşme, göç ve teknolojinin gelişmesi gibi etkenler, aile ve sosyal yapıyı değiştirmekte ve dolayısıyla çocuk suçluluğuna zemin hazırlamaktadır. Ekonomik ve sosyal problemlerle karşılaşan aileler,

çocukların taleplerini karşılamakta zorlanmakta ve onlar için gerekli koşulları oluşturmada yeterli çözümler üretememektedir. Bu eksiklik, doğal olarak çocukların problemli ilişkiler geliştirmesi ve sorunlu tepkiler vermelerini kolaylaştırmaktadır. Bunun sonucu olarak da çocuklar, ihmal ve istismara açık bir konumda gelişimlerini sürdürmek zorunda kalmaktadır.

Kentlerdeki nüfus artışı ve dolayısıyla göç olgusu, tarımda makineleşmenin artması, eğitim talepleri, ekonomik ve sosyal yetersizlikler gibi nedenlere bağlı olarak artmaktadır. Göçlere bağlı olarak kentlerde kontrolsüz bir şekilde nüfusun artması, pek çok sorunu da beraberinde getirmektedir. Bu sorunların en temel olumsuz sonucu yoksulluk olarak görülmektedir. Kentlerdeki nüfussal yığılma; işsizlik, alt yapı ve barınma sorunları, ekonomik ve sosyal ihtiyaçların karşılanamaması gibi problemlere sebep olmakta, bireyleri ve aileleri olumsuz olarak etkilemektedir. Bahsedilen sorunlar içerisinde kendisine özgü bir sosyal sınıfın doğmasına yol açan ve kentlerdeki en önemli sorunlardan biri olarak nitelendirilen gecekondulaşma olgusu ön plana çıkmaktadır. Yoksulluk, temel ihtiyaçların karşılanmasında yaşanan güçlükler, çocukların kişisel ve sosyal gelişimlerini destekleyecek yeterli olanakların bulunmaması, bireylerin ve özellikle çocukların suça sürüklenmesini etkileyen önemli parametrelerdir. Bu nedenle, özellikle çocukların korunması açısından sürecin takip edilmesi zorunludur.

Çocuğun sosyalizasyon sürecinde ilk karşılaştığı kurum ailedir. Aile, çocuğun biyolojik gelişimini tamamladığı kurum olmasının yanı sıra, psiko-sosyal gelişimi noktasında da önemli bir misyon üstlenmiştir. Bireyin gelişiminde önemli bir role sahip aile kurumu, hayat algılarındaki, üretim ve tüketim alışkanlıklarındaki değişimlere bağlı olarak revizyona uğramıştır. Geniş ve geleneksel aile kavramı değişime uğrayarak, çekirdek aile veya geçiş ailesi önem kazanmaya başlamıştır. Gelir ve eğitim yetersizliği, değişen hayat algıları, kuşak farklılıkları, aile içi iletişimsizlikler gibi nedenlerden dolayı yaşanan aile içi çatışmalar ve bunun sonucu olarak boşanma oranlarının sistematik bir şekilde artması, çocukların olumsuz etkilenmesine sebep olmaktadır. Dolayısıyla, pek çok farklı değişkenin bir araya gelerek çocuğu olumsuz etkilediği bu süreçte, sosyal problemler yaratan çocuğa müdahalede bu sürecin iyi analiz edilmesi ve bu çerçevede çocuğa müdahale edilmesi doğru olacaktır.

Çocuğun yaşamsal tercihi ve ilişki kurduğu sosyal çevre önemlidir. Çocukların tercihlerinin gelecek yaşamlarını olumlu ya da olumsuz etkileyecek sonuçlar yaratacağı açıktır. Bu noktada aile kurumunun sorumluluğu artmaktadır. Ailenin, çevresel risklere karşı çocuğu bilinçlendirmemesi, çocuğun suça yönelmesini kolaylaştırmaktadır. Ailenin parçalanmış olması, aile içi ilişkilerdeki sorunlar, aile üyelerinin alkol veya uyuşturucu

madde kullanımı, ailede suç davranışı sergileyen kişilerin bulunması, aile üyelerinin eğitim düzeyi ve ekonomik durumu, ebeveynlerin çocuklara karşı tutumu, kalabalık aile yapısı ve konut durumu gibi faktörler, çocukların suça yönelmelerinde tetikleyicidir. Sağlıklı ve korunaklı bir ailede yetişmeyen çocuklar, olumsuz çevresel koşulların etkisiyle adli sistemle karşı karşıya gelmekte ve önemli sorunlar yaşamaktadır. Bunun yanı sıra, suça sürüklenen çocuklara; kolluk, savcılık ve mahkemeler tarafından yapılan işlemlerde de çocukların ikincil örselenmelere maruz kalabildikleri ve bu çocukların daha kırılgan bir yapıya bürünebildikleri görülmektedir. Bu durum, çocukların yaşayabileceği risklerin boyutunu artırmaktadır.

Çocuklara yönelik uygulanan sosyal hizmet, adli destek ve sağlık hizmetlerine ilişkin mevzuatta önemli bir eksiklik bulunmasa da uygulamada önemli problemlerin yaşandığı görülmektedir. Yaşanılan sorunların çözümü noktasında çocuğun okul, aile ve sosyal çevresinden daha kapsamlı bilgi toplanması önemlidir. Bu konularda yapılan araştırmaların azlığı veya nitel ölçekli yapılan araştırmalarda saha çalışmaları kapsamındaki görüşmelerin süre ile sınırlandırılması veya görüşmelerin bir kez gerçekleştirilmesi, yeterli veri toplanamamasına neden olmakta ve daha detaylı araştırma yapılmasını zorunlu kılmaktadır.

Bu bağlamda çalışmanın ana problemi, ebeveynlerin çocuklarının suça sürüklenmesinde bir ilişki olup olmadığı sorusuna cevap aramak ve çocukların suça sürüklenmesinde aile faktörünü belirlemektir.

1.3. Araştırmanın Sınırlılıkları

Gerçekleştirilen bu çalışmada, Rize Adalet Sarayı'na bağlı Adli Destek ve Mağdur Hizmetleri Müdürlüğü'nde haklarında sosyal inceleme raporu hazırlanmış suça sürüklenen çocuklar baz alınmıştır. Bu kapsamda, 20 Aralık-30 Nisan 2024 tarihleri arasında hazırlanan görüşme formu katılımcılara uygulanarak veri elde edilmiştir. Araştırmanın, hakkında rapor hazırlanmış suça sürüklenen çocukların geliş sırasına göre oluşturulan liste baz alınarak yapılması planlanmıştır ancak görüşme yapılması planlanan bazı ebeveynlerin cezaevinde olması veya il dışında bulunmaları nedeniyle araştırma koşulunun sağlanmamasından kaynaklı olarak bu dosyalar yerine bir sonraki dosya ele alınmıştır.

Araştırmanın ikinci sınırlılığı, bazı ebeveynlerin görüşme talebini kabul etmemelerinden kaynaklanmış ve bu kişiler yerine bir sonraki dosya ele alınmıştır.

1.4. Araştırma Modeli

Bu araştırma, suça sürüklenen çocukların ebeveynlerinin konuya ilişkin düşüncelerini öğrenmeyi ve durumu nasıl algıladıklarını anlamayı amaçlamaktadır. Ebeveynlerin çocuklarına yönelik duygu ve düşüncelerini belirlemek amacıyla nitel araştırma yöntemi tercih edilmiştir.

Nitel araştırmalar, gözlem, görüşme ve doküman analizi gibi veri toplama tekniklerinin kullanıldığı, algıların ve olayların doğal ortamda gerçekçi ve bütüncül bir biçimde ortaya konmasına yönelik nitel bir sürecin izlendiği araştırmalardır. Bu anlamda nitel araştırmalar, insanların konuya yüklediği değer yargıları üzerinden anlamlar çıkarımında bulunur. Üzerinde araştırma yapılan olgu ve olaylar kendi bağlamında ele alınarak, insanların onlara yükledikleri anlamlar açısından yorumlanır (Altunışık ve Diğ., 2010: 302).

Nitel araştırmada, araştırmacı topladığı tanımlayıcı ve ayrıntılı veriler doğrultusunda incelediği probleme ilişkin ana temaları belirlemeye ve bu verileri anlamlı bir yapıya kavuşturmaya çalışır. Bu tür araştırmalarda tümevarımsal bir yaklaşım benimsenir ve durumlara ile kişilere odaklanılır (Karataş, 2015:63-64).

Bu yönüyle araştırma, görüşmeye katılan katılımcılardan alınan görüşlerin derinlemesine anlaşılmasına yardımcı olmak ve mevcut durumu analiz etmek adına önemlidir. Yani bu araştırmada nitel araştırma modelinin seçilmesinin amacı, bütüncül bir yaklaşımla katılımcıların görüşlerinin derinlemesine anlaşılmasını sağlamaktır (Karataş, 2017:69-70).

Bu çalışma nitel araştırma yöntemine göre hazırlanmıştır. Nitel araştırma yöntemi içerisinde farklı çalışma grupları barındırmaktadır. Bu çalışmada amaca uygun örneklem yöntemi kullanılmıştır.

Nitel araştırma yönteminde çalışma grubunun belirlenmesinde farklı örnekleme yöntemleri kullanılmaktadır. Bu çalışmada amaca uygun örnekleme yöntemiyle çalışma grubu belirlenmiştir. Bireylerin seçiminde, evreni temsil etme güçlerinden çok araştırma konusuyla doğrudan ilgili olup olmadıklarına bakılmıştır (Neuman, 2012: 320; Yıldırım ve Şimşek, 2008: 107).

1.5. Araştırmanın Önemi

Çocukların suça sürüklenmesinde birçok faktör etkilidir. Çocuğun büyüüp geliştiği, temel becerilerini öğrendiği, kişisel, sosyal ve ahlaki gelişiminin temellerini attığı aile kurumu, çocuğun gelecek hayatının şekillenmesinde önemli bir yere sahiptir.

Ebeveynlerin çocuk yetiştirme noktasındaki tercihleri, çocuğa yaklaşımları, çocuk ve ebeveynler arasındaki iletişim, çocuğa yönelik müdahaleleri, çocuğun gelişimsel ihtiyaçlarının karşılanmasındaki duyarlılıkları doğal olarak çocuğun yaşamsal tercihleri ve toplumda oynayacağı rol üzerinde önemli etkilere neden olmaktadır. Ailenin biçimlendirici etkisi nedeni ile suça sürüklenen çocuklarla çalışırken çocuğun aileden bağımsız bir şekilde değerlendirilmesi mümkün değildir. Bu nedenle suça sürüklenen çocuklar ile yapılacak çalışmalarda aile odaklı bir yaklaşımın esas alınması elzemdir. Ülkemizde mevcut araştırmalara bakıldığında aile sorunsalına yeterince değinilmediği veya sürece daha çok çocuğu merkeze alan bir anlayışla ele alındığı görülmektedir. Bu çalışma, çocukların suça sürüklenmesinde doğrudan veya dolaylı etkiye sahip olan ailenin ve özellikle anne ve babanın gözüyle çocuk-suç ilişkisinin incelenmesi açısından literatürde yapılan araştırmalara önemli bir katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

1.6. Çalışma Grubu

Araştırmanın çalışma grubunu, 20 Aralık 2023-30 Nisan 2024 tarihleri arasında Rize Adalet Sarayı'nda haklarında sosyal inceleme raporu hazırlanan suça karışmış çocukların 12 ebeveyni oluşturmaktadır. Çalışma, Adli Destek ve Mağdur Hizmetleri Müdürlüğü'ndeki dosyaların hazırlandığı sıraya göre belirlenen 12 çocuğun ailesiyle gerçekleştirilmiştir. Öncelikle, çocukların dosyaları incelenerek ailelerle görüşme planlaması yapılmıştır. Araştırmada dosya bazlı olarak sırayla gidilmiş ancak planlanan bazı ebeveynlerin cezaevinde olması, il dışında bulunmaları veya araştırmaya katılmak istememeleri nedeniyle araştırma koşulunun sağlanmamasından kaynaklı olarak bu dosyalar yerine bir sonraki dosya ele alınmıştır.

1.7. Veri Toplama Süreci

Araştırmanın verileri yüz yüze yapılan derinlemesine görüşmeler aracılığıyla toplanmıştır. Görüşmelerde kullanılmak üzere araştırmacı tarafından yarı yapılandırılmış görüşme formu oluşturulmuştur.

Yarı yapılandırılmış görüşme formunda, çocukların işledikleri suçlar, aile özellikleri, eğitim durumu, madde kullanımı gibi konulara ilişkin sorular yer almıştır. Çalışma kapsamına giren anne ve babalar ile önce dosya kapsamında sosyal inceleme raporu hazırlamak için görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Sonrasında ailenin sosyal çevresi hakkında bilgi toplanmış ve sosyal inceleme raporu incelendikten sonra katılımcılarla görüşmeler gerçekleştirilmiştir.

1.8. Görüşme Süreci

Görüşmeler, anne ve babalarla ayrı ayrı gerçekleştirilmiştir. Bu süreçte suça sürüklenen çocuklarla da görüşmeler yapılmıştır. Böylece, çocuk ve aileler hakkında daha detaylı bilgiye ulaşılmış ve araştırmanın güvenilirliği artırılmıştır. Elde edilen bilgiler ve literatür taraması doğrultusunda, araştırma soruları daha sağlam bir temele oturtulmuştur. Katılımcılara, araştırmaya katılımın gönüllü olduğu belirtilmiştir. Olumlu geri dönüş yapan ailelerle yeni görüşme tarihleri belirlenmiştir.

Yapılan görüşmeler genellikle ailelerin evlerinin dışına çıkmaları ile ilgili engellerinin olması sebebiyle (bireysel tercih, iş, ev işleri) ikamet adreslerinde gerçekleştirilmiştir. Görüşmeler sırasında, araştırmacı mümkün olduğunca az konuşarak katılımcının kendisini derinlemesine ifade etmesini sağlamayı amaçlamıştır. Görüşülen anne veya babayla çocuğunun suç türü veya hikâyesi ne olursa olsun herhangi bir sözel veya zihinsel bir yorum katmadan olduğu gibi anlatılanlar dinlenmesi esas alınmıştır. Yapılan görüşmede araştırmacının dikkat ettiği başka bir konu ise mümkün olduğunca vücut dili, ses tonu ve seçtiği kelimeler ile görüştüğü kişiyle uyum sağlamak olmuştur. Araştırmacı, görüşmelerde bireylerle güven ve empatiye dayalı bir etkileşim kurmaya çalışmıştır. Böyle bir ortamda, bireyler farkında olmadıkları ya da üzerinde fazla düşünmedikleri yaşam deneyimlerini dışa vurabilirler (Yıldırım ve Şimsek, 2021 s.81-82).

Yapılan görüşmelerde zorlu yaşam koşulları ve öyküleri içeren bir konu üzerinde saatlerce benzer hayat hikâyeleri dinlemek, çalışmanın zor yönlerinden birisi olmuştur. Araştırmacı, Adalet Bakanlığına bağlı Adli Destek ve Mağdur Hizmetleri Müdürlüğü'nde sosyal hizmet uzmanı olarak görev yapması nedeniyle benzer görüşmeleri daha önce birçok kez gerçekleştirmiştir. Bu deneyimi sayesinde sürece kolayca uyum sağlamış, herhangi bir önyargı veya yabancılık hissetmeden görüşmelerin doğal akışında ilerlemesine katkıda bulunmuştur. Ayrıca, suç olgusunu zihninde normalleştirmesi, katılımcılarla olan etkileşiminde doğal bir tavır sergilemesine olanak tanımış ve bu durum, katılımcıların kendilerini daha rahat ifade etmelerini sağlamıştır.

Görüşme sürecinden önce araştırmacı, dosya kapsamında her katılımcıyla yüz yüze görüşerek araştırmanın amacı hakkında bilgi vermiştir. Katılımcılara, görüşme sırasında alınan bilgilerin yalnızca bu çalışma kapsamında kullanılacağı ve kimlik bilgilerinin tamamen gizli tutulacağı belirtilmiştir. Görüşmelerde herhangi bir detayı kaçırmamak için ses kayıt cihazı kullanılması planlanmış ve bu konuda katılımcılardan sözlü ve yazılı onay alınmıştır. Suça sürüklenen çocukların ebeveynleri de ses kaydına izin vermiş ve kayıt

sürecinde herhangi bir sorun yaşanmamıştır.

Araştırma kapsamında yapılan görüşmeler ortalama bir buçuk saat sürmüştür. Görüşme sürecine ilişkin gözlemler, her görüşmenin hemen ardından not alınmıştır. Görüşmeler bireysel olarak gerçekleştirilmiş, anne ve babalarla ayrı ayrı görüşülmüştür. Görüşmelere katılan suça sürüklenen çocukların üç babasının, yaşanan olaylara karşı daha tepkisel davrandıkları ve karşılaştıkları sorunlardan eşlerini ve okulu sorumlu tuttıkları gözlenmiştir.

1.9. Bilgilerin Çözümlemesi ve Yorumlanması

Bilgi kaybının önüne geçmek için tüm görüşmelerde ses kaydı alınmıştır. Görüşmelerin tamamı Türkçe olarak gerçekleştirilmiştir. Yazıya aktarılan ses kayıtları, araştırmacı tarafından birden fazla kez okunarak kodlanmıştır

2.GENEL BİLGİLER

2.1. Suç

Suç literatürde genel geçer bir tanımı bulunmamakla birlikte geçmişten günümüze doğru değişiklik gösteren bir kavramdır. Her toplumda yaşam içerisinde bireylerin başka bireylerin varlığı, hak ve hürriyetlerinin tehdit etmemesi amacıyla norm olarak adlandırabileceğimiz kurallar toplum tarafından belirlenmiştir. (Güçlü ve Akbaş, 2019: 1-4)

Suç ilk çağlardan beri her toplumda yaygın olarak görülen bir olgudur. Günümüzde de toplumlarda geçerliliğini koruyan sorunlardan birisidir. Evrensel bir olay olan suç toplumlarda çatışmayı ve kargaşa ortamını tetikleyen unsurlardan birisidir. Toplum içerisinde yaşayan birey, diğer insanlarla çatışmaların artmasıyla suça sürüklenmesine sebep olabilmektedir(Göger,2020:6-8).

Suç; biyoloji, antropoloji, psikoloji, sosyoloji ve hukuk gibi farklı alanlarda çeşitli şekilde tanımlanmaktadır. Daha çok hukuk terminolojisinde yer alan suç olgusu, birçok disiplinel anlayışın inceleme alanına girmektedir. Dolayısıyla farklı bakış açıların olması tek bir suç tanımının olmasını güçsüzleştirmektedir.

Günümüz toplumlarında suç kanunlarca belirlenmiş ve yapıldığında belli müeyyidelerle karşılaşılan bir tür davranıştır. Suç insanlığın doğasında vardır. Bütün insanlar az ya da çok mutlaka hata yaparlar. Burada önemli husus suç sayılan eylem, ceza yasasının ihlali değil, ceza yasası ile korunan kuralların ihlal edilmesidir. Suç belli bir yasa kapsamında ceza gerektiren davranışlar olarak da tanımlanabilir (Yıldırım, 2014:1-4). Dolayısıyla hukuk literatüründe suç, yasalarda hangi davranışın suç olup olmadığı önceden belirtilmiş ve müeyyideleri olan davranışlardır.

Sosyolojik bakış açısıyla suç kavramına bakıldığında toplumun kararlarına değer yargılarına göre değişiklik göstermektedir. Sosyoloji, suçu toplumsal düzeni bozan davranışlar olarak görmekte ve toplumsal düzenin sağlanması amacıyla suç davranışının bastırılması ve kontrol altına alınması gerektiğini vurgulamaktadır.

2.2. Suçluluğun Nedenlerini Açıklayan Kuramlar

İnsan toplumsal bir varlık olarak tanımlanmaktadır. İnsanlar zaman zaman toplumsal beklentilere ters düşen davranışlar sergiledikleri, bazı insanlar ise bu davranış biçimlerini bir yaşam biçimi haline getirdikleri ve toplumsal düzeni olumsuz anlamda etkileyici tutum içerisine girdikleri gözlenmektedir. Toplumlarda suç olarak kabul edilen

davranışlar, küçük ve büyük gruplar veya resmî kurumlarda kural, yönetmelik ve yasalarla toplumda kınama yoluyla cezalar kontrol edilmeye çalışılmaktadır (Kaner, 1992:473).

Suç bir taraftan yasalar ile caydırıcı etkiye bürünürken diğer taraftan suçun biyolojik, sosyolojik ve psikolojik süreçlerle önlemek adına çalışmalar yapılmaktadır. Suç davranışı inceleyen birçok bilim adamı çeşitli kuramlar ileri sürmüşlerdir. Suçluluğu açıklayan kuramları genel anlamda üç başlık altında toplanmaktadır:

Suç eylemi üzerinde bir taraftan yasalar ile caydırıcı etkiler oluşturulmaya çalışılırken diğer taraftan suçun biyolojik, sosyolojik ve psikolojik ilişkileri ortaya konularak önleyici çalışmalar yapılmaktadır. Suç davranışını inceleyen birçok bilim adamı çeşitli kuramlar ileri sürmüşlerdir. Suçluluğu açıklayan kuramlar genel anlamda üç başlık altında toplanmaktadır:

2.2.1. Biyolojik Yaklaşımlar

Biyolojik Kuramlar, suç olgusu açıklarken bireylerin biyolojik bozukluklardan ortaya çıktığını vurgulamışlardır. Bu görüşe göre dış görünüşü, bedensel özellikleri veya mizaçları bireyi suça yöneltmektedir. Bu yaklaşımın ilk temsilcilerinden olan Lombroso'ya göre suçlu doğanlar uzun küt bir çene ve seyrek sakal gibi bazı fiziksel özellikler taşımaktadır. Fiziksel özellikler doğrudan suça neden olmamakla birlikte, suçlu tiplerin tanınmasını kolaylaştırmaktadır (Kaner, 1992: 474).

2.2.2. Psikolojik Yaklaşımlar

Psikolojik kuramlar, bireylerin suç işlerken içinde bulundukları duygusal durumun belirleyici olduğuna vurgu yapmışlardır. Bireylerin içinde bulundukları psikolojik durumun suç ile ilişkisi araştırılmış ve suç işleyen bireylerin ruhsal (psikiyatrik) rahatsızlıkları bulunduğu tespit edilmiştir. İnsanlar temelde kişisel özelliklerine odaklanan psikolojik kuramlar biyolojik, sosyolojik ve kültürel faktörlerin insanda etkilerini reddetmez ancak bu faktörlerin bireyin içinde bulunduğu duygu durumuyla oluştuğunu ifade eder(Kaner, 1992:478).

Suçun nedenlerini araştıran psikolojik kuramlar 20 yy. başlarından itibaren biyoloji kuramlara göre bedenden ruha yönelmeye başlamıştır. Bu açıdan suçlulukta psikolojik teorilere göre insanların kişilik unsurlarından sapma davranışını gerçekleştirmesinden kaynaklanır.

Suçun nedenlerini araştıran psikolojik kuramlar 20 yy. başlarından itibaren biyolojik yaklaşımlardan farklı olarak bedenden ruha yönelmeye başlamıştır. Suç

olgusunu irdeleyen psikolojik yaklaşımlar insanların kişilik unsurlarından sapma ve suç davranışı arasında pozitif bir bağlantı olduğunu ileri sürmektedir.

Bu konuda araştırma yapan ve alanı temsil eden önemli kişilerden birisi Sigmund Freud'dur. Psikoanalitik kuramının kurucusu Freud (1949) id, ego ve süper ego kavramlarını ekleyerek erken çocukluk döneminde kişiliğin oluşumunu açıklamıştır. Freud'a göre suçluluk, benlik ile üst benlik gelişimindeki yetersizlikler nedeniyle dürtülerin denetim altına alınamamasından kaynaklanmaktadır (İmamaoğlu'dan aktaran Demirtaş, 2015:116-117).

Psikolojik yaklaşımlarından en önemlisi psikoanalitik yaklaşımdır. Psikoanalitik yaklaşıma göre suç id, ego ve süper ego'ya göre oluşmaktadır. Bu kurama göre idden gelen temel ihtiyaçları karşılama iç güdüsü, kontrol mekanizması zayıf olduğunda bireyde çeşitli davranış bozukluklarının ortaya çıkmasına neden olduğunu ileri sürmektedir. Bu kurama göre bazı kişiler saldırgan olurken bazı kişiler de daha az saldırgan olurlar. Freud'a göre id, ego ve süperego kişilik gelişimini doğrudan etkileyen yaşam basamaklarını ifade eder. Yaşam döneminin herhangi bir evresinde yaşanacak bir aksaklık derin travmatik sonuçlar ortaya çıkmasına sebep olmaktadır.

Psikoanalitik yaklaşımına yapılan en önemli eleştiriler birisi iddeki sapma dürtüsünün benliğin ve üstbenliğin kontrolü bozmasıyla suç davranışının oluştuğunu varsayar. Ancak Freud ve savunma mekanizmasına dayanan görüşlerinde birtakım zayıflıklar bulunmaktadır. Bu açıdan kişilik içi dengesizlikler oldukça yaygın olduğu, yalnızca suçlulara özgü olmadığı yapılan araştırmalar ile görülmektedir. Kısacası Psikolojik yaklaşımlar suçu sapkın kişilik özellikleri ve benzeri psikolojik anormalliklerle ilişkilendirmektedir.

2.2.3. Sosyolojik Yaklaşımlar

Suçu açıklamak için geliştirilen kuramlar arasında en kapsamlı bakış açısı sahip sosyolojik kuramlardır. Suç olgusunu bireyin sosyal çevresine bağlı olarak açıklayan sosyolojik kuramlar bireyin biyolojik veya psikolojik durumunda değil, toplumu bir bütün olarak görerek toplumsal yapı, düzen, toplumsal etkileşim ve güç dağılımında incelemektedir. Bu bağlamda suçluluğun temelini kültür çatışması olduğu varsayımında hareket eden sosyolojik teoriler, sosyal ve kültürel çevredeki koşullara eğilmektedir. Suçluluk ve Suça sürüklenme çalışmalarının sosyolojik açıdan üç temel argümanda incelenmektedir. Bunlar Çatışmacı Kuramlar, Sosyal Yapı Kuramları ve Sembolik Etkileşimci Kuramlar, suça sürüklenme olgusunu açıklayan kuramlardandır.

Suçu açıklamak için geliştirilen kuramlar arasında en kapsamlı bakış açısına sahip sosyolojik kuramlardır. Suç olgusunu bireyin sosyal çevresine bağlı olarak açıklayan sosyolojik kuramlar; suç kavramını bireyin biyolojik veya psikolojik durumu ile ilişkilendirmeyip, toplumu bir bütün olarak ele almakta ve suç kavramını toplumsal yapı, düzen, toplumsal etkileşim ve güç dağılımı çerçevesinde incelemektedir. Bu bağlamda suçluluğun temelini kültür çatışması olduğu varsayımı ile hareket eden sosyolojik teoriler, sosyal ve kültürel çevredeki koşullara vurgu yapmaktadır. Suçluluk ve Suça sürüklenme sosyolojik açıdan üç temel argümanda incelenmektedir. Bunlar Çatışmacı Kuramlar, Sosyal Yapı Kuramları ve Sembolik Etkileşimci Kuramlar olarak tanımlanmaktadır.

2.2.3.1. Çatışmacı Suça Sürüklenme Kuramları

Çatışma kuramına göre suç sosyal çatışmanın bir ürünüdür ve kapitalizmin dayattığı koşullara karşı tepki olarak ortaya çıkmıştır. Yani Çatışma kuramcılarına göre, suçluluk kapitalist toplumun koşullarına karşı tepki olarak doğmuştur.

Çatışma kuramlarına göre toplum patron, işçi, çalışan ve öğrenciler olmak üzere çatışma içerisinde olan birbirinden farklı gruplardan oluşmaktadır. Her grubun ekonomik ve sosyal güçleri devam ettirmek için yasalardan faydalanabilmektedir. Ancak yasalar güçlü olanların kendi faydaları için düzenlenmiş araçlar olarak kabul edilmektedir. Yoksulların işlemiş olduğu daha çok hırsızlık gibi suçlara ağır ceza verilirken ekonomik ve sınıfsal gücü elinde bulunduranların işlediği kıymetli evraklarda sahtecilik, kara para ve yasa dışı kazanç suçları toplumda geniş kitlelere daha fazla zarar vermesine rağmen suçlulara daha az ceza verilmektedir. Yasal adalet sisteminin sınıf ayrımı, ekonomik, ırksal, cinsiyetçi ve siyasal ayrımcılık üzerine kurulmuştur. Çatışma kuramına göre gerçek suçlar insan hakları ihlali, güvensiz çalışma şartları, iş bulma ve eğitim hayatına ulaşmadaki eşitsizlikler olarak kabul edilmektedir(Solak'tan aktaran Siegel, 2021:21). Çatışma Kuramlarına göre toplumda güçlü olan kesimlerin işlemiş oldukları suçların güçsüz kesimlerden daha yıkıcı etkileri olduğunu belirtmektedir. Bu teori göre toplumdaki güç dengesizliğinin, kanunlarda güçlüleri koruyacak şekilde düzenlendiğinden bahsetmektedir. 1960 ve 1970'li yıllarda yaşanan ülkelerde yaşanan toplumsal kargaşaların etkisiyle çatışmacı kuramı savunan görüşler popülerlik kazanmıştır. Özellikle bu dönemlerde çatışmacı teorisyenler çalışmalarını 'Yeni Suç Bilimi' olarak nitelendirmişlerdir. Bu yapılan çalışmaların ortak noktası olarak Marx'ın çalışmalarına dayanmaktadır. Çatışmacı Kuram daha kapsamlı olarak eleştirel olarak suç bilimine katkı sunmuştur (Solak, 2021:20).

1960'lı ve 1970'li yıllardaki çatışmacı suç çalışmalarından elde edilen verilerin güvenilirliği ve geçerliliği, takip eden çalışmalarda farklı araştırmacılarca sorgulanmıştır. Sınıf, ırk ve gelir gruplarına göre işlenen suçun ciddiyeti arasında belirgin bağ olmadığını ortaya koyan çalışmalarda bu çatışmanın sokak suçluları ile beyaz yakalılar konusunda temel argümanına terstir. Ayrıca çalışmalar gücün işleyiş süreçlerine değil, gücün kaynağının ne olduğuna odaklanmaktadır. Gücü elinde bulunduran kesimler olarak nitelendirilen zenginlerin çatışma kuramına göre bu kavram tam manasıyla açıklanamamıştır. Bu açılardan çatışmacı kuram içindeki çalışmalar güç dağılımı suç arasındaki süreci tüm topluma genellenebilir ölçekte ele alınmamıştır.

1960'lı ve 1970'li yıllardaki çatışmacı suç çalışmalarından elde edilen verilerin güvenilirliği ve geçerliliği, takip eden çalışmalarda farklı araştırmacılarca sorgulanmıştır. Sınıf, ırk ve gelir gruplarına göre işlenen suçun niteliği arasında belirgin bağ olmadığını ortaya koyan çalışmalarda bu çatışmanın sokak suçluları ile beyaz yakalılar konusunda temel argümanına terstir. Ayrıca çalışmalar gücün işleyiş süreçlerine değil, gücün kaynağının ne olduğuna odaklanmaktadır. Çatışma Kuramı, gücü elinde bulunduran kesimler olarak nitelendirilen zenginlerin kuram ile ilişkisini tam manasıyla açıklayamamıştır. Bu açılardan çatışmacı kuram içindeki çalışmalar güç dağılımı ile suç arasındaki ilişkiyi tüm topluma genellenebilir ölçekte ele almamıştır.

Çatışmacı Kuram özetle zenginler ve işçi sınıfı gibi toplumsal alanda bulunan grupların çatışan çıkarları üzerinden suç kavramını incelemiştir. Bu görüşe göre toplumda dengesiz bir güç dağılımı vardır ve adalet sistemindeki kanunlar güçlüleri koruyacak biçimde oluşturulmuştur. Fakat çatışmacı kuramına eleştirel olarak suç davranışını bireysel olarak nasıl deneyimlendiği ve kişilerin suçu nasıl algıladığına dair bir bilgilendirme yoktur. Suçun hangi çerçeveden alınması zengin ve fakir olarak genellemesi eleştirilen noktalardan birisidir.

Çatışmacı Kuram özetle zenginler ve işçi sınıfı gibi toplumsal alanda bulunan grupların çatışan çıkarları üzerinden suç kavramını incelemiştir. Bu görüşe göre toplumda dengesiz bir güç dağılımı vardır ve adalet sistemindeki kanunlar güçlüleri koruyacak biçimde oluşturulmuştur. Çatışmacı kuram, suç davranışının birey tarafından nasıl deneyimlendiği ve kişilerin suçu nasıl algıladığına dair bir bilgi ortaya koymaması nedeni ile eleştirilmektedir. Suçun hangi çerçeveden alınması zengin ve fakir olarak genellemesi eleştirilen noktalardan birisidir.

2.2.3.2. Sosyal Yapı Kuramları

Sosyal yapı kuramları, toplumu genel yapısını makro ölçekle incelemektedir. Toplum, ortak değerlere dayalı toplumsal kuralları benimseyerek oluşturan sistemli bir topluluktur. Sosyal yapı Kuramlarına göre suç ve suçluluğun yapısal sorunları sonucu oluşan sosyal bir problem olduğundan bahseder. Sapkın davranışların ana nedeni toplumun yapısal niteliklerinden kaynaklanmaktadır. Diğer bir deyişle teori, suçluluğu biyoloji ve psikolojik faktörlerden ziyade toplumsal koşullar etrafından değerlendirmektedir. Bu kuramlar suç ve suç olgusuna bireysel nitelikteki katkıları göz ardı etmemekle birlikte, kişinin sosyalleşme süreciyle beraber sosyal çevre ve suç arasında etkileşimin olduğunu açıklamaktadır. Sosyal Yapı Kuramının içerisinde suça sürüklenme teorilerinin altında ele alınan iki yaklaşım incelenecektir. İlk olarak Anomi ve gerilim Kuramları sonrasında alt kültür kuramları suça sürüklenme açısından değerlendirilecektir.

2.2.3.3. Anomi ve Gerilim Kuramları

Anomi terimi ilk kez suç sosyolojisi kurucusu Fransız sosyolog Emile DURKHEİM tarafından kullanılmıştır Genel anlamda anomi kuralsızlık ve normsuzluk anlamına gelmektedir. Durkheim'in anomi teorisi sanayi devrimi sonucunda toplumsal sistemde meydana gelen bozulmalar nedeniyle oluşturulmuştur. Durkehim'e göre artan iş bölümünün toplumda dayanışmayı yıktığı için bireyler ve sosyal sınıflar arasında çatışma meydana gelmiştir. Sosyal sistemi düzenleyen toplumsal kuralların yıkılmasına "anomi" olarak adlandırılmıştır. Anomi Kuramı genellikle toplumsal koşullar ve kişisel fırsatlar arasındaki uyumsuzlıklardan kaynaklı olarak var olan kaynaklara ulaşmakta olan dezavantajlı kesimlerin yasadışı aktivitelerle motive olduğunu vurgulamakta, böylelikle anomi yani kuralsızlık ortamı oluşup suç gibi yıkıcı davranışlar meydana gelmektedir(Eryalçın ve Duyan'dan aktaran Shomaker, 2010:26).

Anomi, sosyal hayatta içinde özellikle büyük sosyal değişimin yaşandığı dönemlerde ortaya çıkmaktadır. Durkheim sosyal değişmelerin arttığı modern dönemde, geleneksel dönemden farklı olarak toplumda kurallar ve değerler açısından belirsizlikle ve herkesce kabul görmemesine bağlı olmasıdır. Durkheim suç ve sapmayı modern dünyanın bir gerekliliği olarak görmüştür. Sapma davranışı toplumlar için neyin doğru neyin yanlış olduğunu öngörmek için elzemdir. (Solak, 2021:24).

Diğer taraftan anominin teorisinin sonuçlarına baktığımızda; suç oranlarının ve intiharların arttığı, bireylerin kendisine ve topluma karşı yabancılaştığı, güvensizliğin ve umutsuzluğun arttığını, bireyin toplumdaki aidiyet duygusunun azaldığı açıktır.

Anomi teorisi; suç oranlarının, intiharların, güvensizliğin ve umutsuzluğun arttığı, bireylerin kendisine ve topluma karşı yabancılaştığı, bireyin toplumdaki aidiyet duygusunun azaldığını ortaya koymaktadır. Kısaca anomî suçun sebepten ziyade sonucuna odaklanan bir anlayıştır.

İşlevci kuramların içerisinde yer alan Gerilim Kuramları ise Anomi kuramının dayandığı esaslara bağlı geliştirilmiştir. Merton tarafında 1938 yılında Gerilim Kuramı anomî kavramını yeniden ele alınış biçimiyle ortaya çıkarmıştır. Genel anlamda Merton’a göre toplumsal problemlerin insanların biyolojik dürtülere dayandırılmasına itiraz ederek toplumsal ve kültürel yapının kültürleşme ve kurumsallaşmayla beraber bireylerin uyumlu veya uyumsuz bir yapı haline büründüğünden bahsetmektedir. Bu açıdan kurumsal ve araçlardan yoksun bireylerin hedeflerine ulaşmada suç dahil olmak üzere alternatif yollara başvurdıklarını kuramda açıklanır. Örneğin bir toplumda para ve servete meşru yollarla ulaşamayan bireyin yaşadığı bunalım ‘gerilim’ anomîye sebep olmaktadır.

Toplumsal kabul edilmiş olan araçları kullanan bireylerin amaçlarına ulaşmak konusunda bireyin yaşadığı bunalımı Merton, beş tip uyum modeli ile açıklamıştır. Bunlardan birinci hariç diğerleri sapkın davranışlardır. Bu tepkiler; uyumluluk, yenilikçilik, şekilcilik, geri çekilme ve isyandır. Uyumluluk toplumlarda meydana gelen en yaygın model olup toplumdaki bireylerin hedef davranışı gerçekleştirmek yerine engel duruma karşı olmak adına daha çok çaba gösterir. Yenilikçi hedeflere başvuran bireyler kurumsal araçlarının yetersizliği nedeniyle meşru olmayan araçlara başvurmakta olup bazen ileri gidip suç bile işlemektedirler. Şekilciler ise toplum tarafından kabul gören kültürel hedefleri kabul etmezken kurumsal araçları benimserler. Geri çekime ise en az kabul gören uyum modelidir. Bu grupta bulunan bireyler topluma yabancılaşarak ne toplumsal değer ve kurallara ne de toplumsal yapıyı önemserler. Alkolik ve uyuşturucu bağımlıları bu gruba örnek olarak gösterilebilir. Merton’un son uyum modeli olan isyan, toplumdaki bireylerin kültürel araçları ve kurumsal araçları reddederek mevcut sistemin karşısında yer alırlar. Bu kişiler kendi ideolojilerine uygun araç ve amaçları benimserler. Bu gruba örnek olarak terör örgütleri örnek olarak gösterilebilir (Güçlü ve Akbaş, 2016:51-53).

2.2.3.4. Alt Kültür Kuramları

Kültürün içerisinde sahip olduğu etnik köken, din, gelenek ve dil gibi bazı özelliklerinden dolayı asıl kültürden ayrılarak gelişen kültüre alt kültür denir. Alt kültürlerin oluşmasında ya , cinsiyet, ekonomik durum, ideoloji gibi pek çok etken rol oynayabilmektedir. Özellikle bireylerin sosyalleşme süreci, kendilerinin hangi alt kültürü benimseyecekleri noktasında belirleyici bir etki oluşturmaktadır.

Cohen, suça sürüklenmenin doğasını en iyi anlamak için kentlerdeki alt kültürün incelemesinin gerektiğini savunur. Cohen'e göre alt kültür kuramında en dezavantajlı konumda bulunan kesim genç suçlulardır. Alt tabakada bulunan  ocuk suçluların suç motivasyonunun maddiyattan çok orta sınıfa özgü bir yaşam tarzına kavu maktan yana olduklarını savunur. " rneğin ilkokulda arkadaşları ile aynı başarı düzeyinde olmayan çocuklar okul başarısında orta sınıf statüsü elde etme çabaları sonuçsuz kalmaktadır. Bu nedenle orta sınıf yaşam becerilerine ulaşmada illegal yollara ba vurabilmektedirler (URL-1, 2023)."

Cohen'e göre fakirlik, işsizlik ve kısıtlı imkanlar bireylerin sahip olduğu statüyü belirler. Bu sebeple gençler, maddi imkanlar doğrultusunda daha düşük bir sosyal statüye sahiptirler. Bu durum gençlerin çoğu zaman aşağılık duygulara kapılmalarına yol açmakta ve bazen de bu duyguların sebep olduklarını düşündüğü topluma karşı kin ve nefret duymaktadırlar. Ayriyeten Cohen'e göre gençlik suçluluğu yetişkinlik suçluluğunun aksine ekonomik amaçları takip etmediğini ifade etmektedir. Gençlerin kullanmayacakları ve ihtiyacı olmadığı şeyleri de  alabileceklerinden bahseder (Cömert ve Sevim, 2017:34).

Alt kültür teorisine göre gençler suç işlemeyi bir başarı ölçütü olarak görmekte ve toplum içinde kendilerini gerçekleştirme biçimini bu şekilde ortaya koymaktadır. Alt kültür kuramı suçluluğun; gruplar, çeteler, akranlar ve onları çevreleyen ya amlardan g   l  bir şekilde etkilendiğini varsaymaktadır (Shoemaker, 2010: 114).

Sonuc olarak Alt Kültür Kuramına göre sosyo-ekonomik durumu düşük olan ailelerin çocuklarının, ait olduğu sınıfa bağlı olarak bulundukları konumları itibariyle saygınlık kazanmak adına suç örgütlerine veya çetelere  ye olarak saygınlık kazanmaya çalıştıklarını açıklamakta olan kuram, bu yolla alt kültürdeki çocukların suç davranışlarını kazandıklarını ifade etmektedir.

2.2.3.5. Sosyal Süreç Kuramları

Sosyolojik kuramlar çerçevesinde; sosyal öğrenme teorisi, kontrol teorisi ve etiketleme teorisi ile başlıkları incelenecektir.

2.2.3.5.1. Sosyal Öğrenme Teorisi

Sosyal öğrenme, temel anlamıyla bireyin bir başka bireyi model alarak öğrenmesi demektir. Yani davranışın taklit edilerek öğrenilmesidir. Suç davranışı edimsel, araçsal ve toplumsal öğrenme biçiminden öğrenilebilir. Sosyal Öğrenmede suç, sosyal nedenlere bağlı olarak; arkadaş grubu içerisinde öğrenilebilir. Bu öğrenme taklit yolu ve sosyal yapı mekanizmaları ile içselleştirilen öğrenme süreci olarak adlandırılmaktadır (Eryalçın ve Duyan, 2016:30).

Sosyal Öğrenme Kuramına göre suç; biyolojik, zekasal gerilik, bireyden kaynaklanan eksiklikler, kişilik bozuklukları ve ekonomik sebeplerden kaynaklanmaz. Suç toplumsal etkileşim ile meydana gelen öğrenme faaliyeti ile gerçekleşmektedir. Suçlu davranışını sonradan öğrenildiğine savunan bu kuram, bireylerin sürekli etkileşim halinde vaktini geçirdiği kişilerden öğrenilir (Cömert ve Sevim, 2017:35).

2.2.3.5.2. Sosyal Kontrol Teorisi

Kontrol teorisi, insan davranışı üzerinde etkili olan çevresel faktörler, sosyal değişkenler kapsamında ele almaktadır. Sosyal Kontrol Teorisi suç olgusunu, bireylerin toplumsal değer ve normlarına bağlılık düzeylerin açısından ele almaktadır. Bu teoriye göre bireylerin: aile, okul, sosyal çevre, arkadaş ve geleneklere bağlılık düzeyinin güçlü olması, suçluluğu engelleyici bir faktördür. Benzer biçimde bireyin söz konusu aile, okul, sosyal çevre, arkadaş grubu ve geleneklere bağlılık ne kadar zayıf ise suç işleme oranı o kadar artmaktadır. Bu teoride, uyum kavramı ön plandadır.

Sonuç olarak sosyal kontrol kuramı; çocukluk döneminde yeterince içsel denetim mekanizması gerçekleşmeyen bireylerin aile, okul ortamlarında kazanılan sosyal rollerin birbirleriyle çatışması ve bireyin suç ve sapkın davranışları geliştirmede etkili olduğunu vurgulamaktadır.

2.2.3.5.3. Damgalama Teorisi

Damgalama Teorisi 1960'lı yıllarda suç ve suçluluk üzerine çözümlemeleri dikkat çeken ve kısa sürede yaygınlık kazanan önemli kuramlardan birisidir. Damgalama Kuramı bireylerin etiketlenmelerinin onların suç işleme süreçleri üzerinde etkili olduğunu

vurgulamaktadır. Çünkü bu kurama göre bireylerin sapkın ve suçlu olarak etiketlenmeleri, onların toplumdan dışlanması gibi algıya kapılarak suç işleme oranlarını artırmaktadır. Bu dışlanma etkisiyle beraber suçlu gruplara ilişkiye girmelerinde etkili olduğu vurgulanmaktadır (Cömert ve Sevim,2017:167).

Kısaca Damgalama kuramına göre kişinin davranışlarının başkaları tarafından değerlendirilmesine bağlıdır. “Buradan hareketle bu kuram, bireylerin sapkın veya suçlu olarak etiketlenmelerinin onların toplumdan dışlandıkları yönünde bir duyguya kapılmalarına neden olduğunu ve bu dışlanma duygusunun bireylerin suçlu gruplarla ilişkiye girmesinde etkili olduğunu açıklamaktadır.

Kısaca Damgalama kuramı, kişinin davranışlarının başkaları tarafından değerlendirilmesini esas almaktadır. “Buradan hareketle bu kuramla, bireylerin sapkın veya suçlu olarak etiketlenmelerine yönelik çevre tarafından oluşturulan değer yargılarının kişi üzerinde toplumdan dışlandığı yönünde bir algıya neden olduğu ve bu dışlanma duygusunun da bireyin suçlu gruplarla ilişkiye girmesinde etkili olduğu görüşü savunulmaktadır.

2.3. Çocuk

Suç kavramında olduğu gibi çocuk kavramı da farklı disiplinler tarafından farklı şekillerde tanımlanmış olup üzerinde anlaşma sağlanmış bir tanımı bulunmamaktadır. Genel tanımıyla çocuk; fiziksel, psikolojik, ekonomik ve toplumsal açıdan bir başka kişinin bakımı ve korunmasını ihtiyaç duyan birey olarak tanımlanmaktadır.

Çocuk, hemen her açıdan bir başka kişiye bağımlı yapıdadır. Öncelikli olarak ebeveynlerine bağlı olan çocuk, anne ve babası olmaması durumunda ise çevresindeki yakınlarına veya kurumlara ihtiyaç duymaktadır. Kendi ihtiyacını karşılayana kadar çocuk başka insanların korunmasına ve bakımına yetişkinlik dönemine kadar ihtiyaç duyar. Çocuk kendi içinde ilk çocukluk (2 ve 7 yaş); son çocukluk (7 ve 11 yaş) ve ergenlik (12 ve 18 yaş) gibi birtakım aşamalarından oluşan çocukluk evresinde, çocuğun her bir aşamada farklı ihtiyaç ve beklentilerinin bir başkasına muhtaç olduğu görülür. Belli bir fiziksel ve psikolojik olgunluğa erişen çocuklar bu ihtiyaçları zamanla yetişkin bireylerin ihtiyaçlarına doğru evrilmeye başlar (Göger,2020:8).

2.3.1. Çocuk Suçluluğu Olgusu

Çocuk suçluluğu, 18 yaşını doldurmamış bireylerin herhangi bir nedenle suça karışması olarak tanımlanmıştır. Başka bir tanıma göre çocukların anti-sosyal eğilimleri nedeniyle yasalar çerçevesinde müdahale gerektirecek bir duruma dönüşmesine denir.

Batı literatüründe ise “Juvenile Delinquency” terimiyle açıklanan tam karşılığı reşit olmayanın suçluluğu olarak çevrilen terim ülkemizde çocuk suçluluğu olarak tanımlanmıştır (Polat,2002). Çocukları genellikle yaşamış oldukları ağır koşullar, yetersiz aile eğitim eksiklikler veya farklı nedenlerden dolayı suça sürüklenmektedirler. Ağır suç işleyen suça sürüklenen çocuklarda yapılan araştırmalara göre genellikle ciddi sosyal problemleri olan, aile ve okul yaşantılarında önemli problemlerle karşı karşıya kaldığını ortaya koymaktadır.

Çocuk suçluluğu, 18 yaşını doldurmamış bireylerin herhangi bir nedenle suça karışması olarak tanımlanmıştır. Başka bir tanıma göre çocukların anti-sosyal eğilimleri nedeniyle yasalar çerçevesinde müdahale gerektirecek bir duruma dönüşmesine denir. “Batı literatüründe ise “Juvenile Delinquency” terimiyle açıklanan tam karşılığı reşit olmayanın suçluluğu olarak çevrilen terim ülkemizde çocuk suçluluğu olarak tanımlanmıştır (URL-2, 2023).”

Çocukları genellikle yaşamış oldukları ağır koşullar, yetersiz aile eğitimi veya farklı nedenlerden dolayı suça sürüklenmektedirler. Ağır suç işleyen suça sürüklenen çocuklarla yapılan araştırmalara göre genellikle, önemli düzeyde sosyal uyum problemleri olan, aile ve okul yaşantılarında problemlerle karşı karşıya kalan çocukların suça yönelme olasılıklarının arttığını ortaya koymaktadır.

Sosyal normlardan sapma davranışı, kanunlar çerçevesinde cezai yaptırıma bağlanırsa suç davranışına dönüşür. On sekiz yaşından küçük bireylerin kanunen suç sayılan anti-sosyal davranışlarda bulunması çocuk suçluluğu olarak tanımlandığından bahsetmiştik. Bu hususta günümüzde çocukları kişiliklerine zedelememek ve onları korumak için literatürde suça sürüklenen çocuk kavramı kullanılmaktadır. Toplumsal bir olgu olan çocuk suçluluğunun günümüzdeki anlamını anlamak mahiyetinde geçmişteki çocuk anlayışının tarihsel sürecini incelemek önemlidir (Bağış, 2019:205).

2.4. Çocukluğun Tarihi

2.4.1. Tarih Öncesi ve İlk Çağda Çocuk Tarihi ve Anlayışı

Çocukluk yaşam zincirinin doğal bir halkasıdır. Ancak çocukluk bebekliğin tersine doğal bir gerçeklik değil sosyo-kültürel bir kavramı ifade eder. Çocukluk kavramı yüzyıllardır boyunca çeşitli değişimler gerçekleştirmiştir. İnsanlık tarihinin başlangıcından itibaren tüm ilkel toplumlar göçebe yaşam içerisinde olmaları sebebiyle yeni doğan ve doğacak bireyleri hayatta tutabilmektir. İnsanlık mağara döneminde vahşi yaşama ayak uydurmak, tehlikelerden korunmak ve olumsuz hava şartlarıyla mücadele

etmek zorunda kalmıştır. Bu sebeple yetişkinlerin kendi hayatlarını korumakta bile güçlük çekerken çocukları doğru şekilde muhafaza edememişlerdir. İlkel toplumlar kendi tesis ettikleri kurallar içerisinde güçsüz bebekleri ve çocukları doğanın ve vahşi hayvanların insafına terk etmişlerdir (Marlow, 1977:3).

İnsanların yerleşik olarak bir arada yaşamaya başladıkları dönemden itibaren çocukların üzerinde babalarının sınırsız hakları mevcuttur. Bu açıdan çocuğun kaderi annesine bağlıydı. Her ikisi de toplumda kölelerden biraz daha iyi durumda kabul ediliyordu. Ancak babanın isteği üzerine hem anne hem çocuğun köle gibi alınıp satılması, döverek sakat bırakılması ve kurban edilmesi gibi durumlar yaşanabiliyordu (Çelik, 2005).

Geleneksel Batı kültürünün önemli bir yapıtaşı olan Antik Yunan'da çocuğun değeri yüksek değildi. Çocukluk dönemi yetişkinliğe geçiş evresi olarak görülüyor ve babanın çocuğun üzerinde sınırsız tahakkümü bulunuyordu. Babalık denildiğinde; Yunan kültüründe, çocuğun yaşamına ilişkin olarak istediği zaman terk edebilme, satabilme, sakat bırakabilme ya da öldürebilme hakkını elinde tutan karakter anlaşılmıştır. Bu da ilk çağlarda köleci zihniyetin gelişmesini sağlamıştır (Karadoğan,2019;197-199).

Geçmişteki diğer toplumlarda olduğu gibi Roma'da da kadınlar ve erkekler eşit haklara sahip değillerdi. Erkek egemen olan Roma toplumunda baba egemenliği kanunlar açısından güvence altına alınmıştır. Roma hukukunda çocuklar üzerinde de babanın sınırsız hâkimiyeti vardır. Babanın ailesine dâhil olan bütün çocuklar hatta torunlar üzerinde egemenliği bulunmaktaydı.

İslamiyet'ten önce Araplar kabile hayatı yaşamaktaydı. En yaşlı aile reisi aynı zamanda kabilenin başı olarak kabul ediliyordu. Aile reisinin çocukları üzerinde sınırsız bir hâkimiyeti vardı. Özellikle İslamiyet öncesi cahiliye döneminde kız çocukları satılabilir hatta öldürülebilirdi (Çelik, 2005).

Eski Türk toplumunda çocukların her toplumda olduğu gibi ailenin hükmü altındaydı. Türk tarihinde erkek çocuk ailenin devam etmesi adına kıymetli kabul edilmektedir. Erkek çocuğun olmaması durumunda ailenin mal ve mülk açısından olumsuz etkilenmesiyle karşı karşıya kalmıştır. Erkek çocuklar daha küçük yaşlarda at binmek, kılıç kuşanmak, ok atma gibi meziyetleri yanında toplumsal kuralları da öğrenirlerdi. Kız çocukların bozkır hayatında beklenen en önemli unsur ise doğurganlıktır. Çünkü Türklerde ailenin devamı için çocuk elzemdir. Kadının birinci vazifesi olarak kabul edilmiştir (Koca ve Uğurlu, 2010:3-4).

2.4.2. Orta Çağda Çocukluğun Tarihi ve Çocukluk Anlayışı

Orta Çağda çocukluk kendine has bir dönem olarak görülmemiştir. Bu sebeple orta çağda çocuklar yetişkinlik evresine kadar değersizleştirilmiş ve çocukluk değerlerinin ihmali söz konusu olmuştur. Ayrıca Orta çağ döneminde çocuğun, çocuk olarak bir değeri yoktur. Çocuk yetişkinliğe geçişin aracı olarak görülmektedir. Çocukluğun yetişkinliğe hazırlık dönemi olarak görülmesi, çocukluğun kendi doğasına değer verilememesine neden olmuştur. Bu nedenle bebekler doğar doğmaz adeta minyatür yetişkinler olarak görülmeye başlanmıştır. Orta çağda toplum yöneliminde bebeklik ve yetişkinlik arasında bir geçiş döneminin olmaması çocukların küçük yetişkinler olarak adlandırılmasına sebebiyet vermiştir. Çocuklar bu dönemde aynı yetişkinler gibi giyinmiş, aynı oyunları oynamış ve yetişkinlerin yaptıkları işleri yapmışlardır (Özcan,2017:93-94).

Orta Çağda Avrupa’da özellikle Hristiyanlığın yayılmasıyla beraber toplumun kilisenin öğretilerine bağlılığı artmıştır. Antik Yunan ve Roma Medeniyetlerinden gelen babanın ailesi üzerindeki sınırsız tahakkümü zamanla kilisenin egemenliğine bırakılmıştır. Kilise kurumu halkı etkisi altına almış ve büyük bir otoriteye sahip olmuştur. Kilise çocukların ruh ve bedenlerinden kendilerinden mesul olduğunu, belli bir yaştan sonra Tanrı için görevlerinin olduğu ve bu konuda ilk adımı atabilmelerini için ebeveynlerinin desteği olması gerektiği üzerinde durmuştur. Bir başka önemli husus ise kilisenin çocukluk hakkındaki düşünceleri toplumu etkilemiştir. Örneğin bebeklerin masumluğunun reddedilmesidir. Özellikle Augustinus’un öne sürdüğü bu düşünce toplumda uzun süre etkisini sürdürmüştür.

Augustinus Roma İmparatorluğu’nun son döneminde yaşayan pagan baba ve Hristiyan annenin bir çocuğudur. Augustinus Hristiyan teoloğu olarak Orta çağ döneminin 17 yy. kadar dini anlamda düşünceleri yaygın olarak kabul gören bir kişidir. Augustinus göre çocukların günahkâr olduğu ve ilk günah izlerini taşıdığını savunmuştur. Bu açıdan “senin huzurunda hiçbir ölümlü günahsız değil ki, hatta dünya yüzüne ayak basan bir günlük bebek bile!” Bu ifadeden anlaşıldığı üzere Augustinus bebeklerin dünyaya gözlerini açar açmaz günahkâr olduklarını halka inandırmış ve çocuklarının masumluğunu reddetmiştir (Özcan, 2017, 95-96).

Genel anlam itibariyle Batı’da Orta Çağ döneminde yaşayan elit ve eğitilmiş bireylerin çoğu, çocukluğu günahkâr bir dönem saymaktaydı. Bu dönemde insanların çoğu kıtlık, yoksulluk, hastalık ve istilalarla uğraştıkları için çocuklarla ilgilenip şefkat gösterecekler zaman bulamamışlardır. Çocuklar anne ve babalarına yardım ederek veya hizmetçilik ve çıraklık gibi işler yaparak adım adım hayata girdiği dönem olmuştur. Bu

nedenle çocukluk ile yetişkinlik arasındaki ayrım günümüze oranla oldukça muğlak kalmıştır. Özellikle çocuklara özgü okul ve kıyafetlerin olmayışı toplumlarda küçük yetişkinler olarak adlandırılmasına sebebiyet vermiştir (Merey,2017:45-46).

Çocukluk İslamiyet'te geniş ve ayrıntılı ele alınan bir konudur. İslam inancıyla beraber Müslümanların, çocukların Allah tarafından kendilerine bir emanet verildiği bilincindedirler. Dolayısıyla, çocuklarına karşı sorumluluklarını yerine getirdiklerinde cennetin kapılarının kendilerine açılacağına, aksi halde cehennem azabını yaşayacaklarına inanıldığı için çocuklara, İslamiyet öncesi dönemlere kıyasla daha hassas davranmışlardır. İslami hukuka göre, çocuk doğuştan hak ehliyetine sahiptir ve ergenlik çağına ulaştığında her türlü işi kendi başına yapabilir (Oflaz, 2017:290-292).

2.4.3. Yeni ve Yakın Çağda Çocukluğun Tarihi ve Çocukluk Anlayışı

17 ve 18 yy. larda çocukluk fikrinin gelişimi adına önemli gelişmeler yaşanmıştır. Özellikle Rönesans'la insanın yeniden keşfedilmesi ile birlikte çocukluk kavramı ve çocukluğa bakış açısı da değişmeye başlamıştır. Rönesans'la birlikte Çocuk yetişkin olarak görülmekten çıkmış ve yetişkin oluncaya kadar “masum bir varlık” olduğu kabul edilmeye başlanmıştır. Başka bir deyişle çocukluk, yetişkinlikten bağımsız ayrı bir hayat evresi olarak yeniden tanımlanmıştır. Bu dönemlerde Avrupa'da yaşamış özellikle John Locke, Jean- Jacques Rousseau ve Emile Zola gibi düşünürler çocukluğun kendine özgü bir dönem olmasında öncü olmuşlardır. John Locke çocukların dünyaya boş bir levha olarak geldiği ve deneyimleri sonucunda hayatı öğrendiklerine dair görüşler sunmuştur. Bu açıdan John Locke çocukların insanoğlunun karakteristik özelliklerinin haricinde herhangi bir davranışa yatkın olmadıklarını savunmuştur (Hacıkadıroğlu çev.1992).

Çocukluk anlayışının değişiminde önemli rol oynayan bir başka düşünür ise Jean- Jacques Rousseau'dur. Bu düşünürün çocukluk fikrinin gelişimine iki önemli katkı getirmiştir. Birincisi, Rousseau'nun çocuğun sadece bir amaç için değil aynı zamanda kendi içinde önemli bir varlık olduğunu önemini vurgulamıştır. İkincisi ise çocuğun entelektüel ve duygusal yaşamının önemli olduğuna ilişkin görüşüdür. Jean- Jacques Rousseau çocukların da yetişkinlerinki gibi doğal bir yaşam evrelerinin bulunduğunu ve çocukluk döneminin insanın doğal durumuna en çok yaklaştığı evre olarak nitelendirilebileceğini ileri sürmüştür.

Rönesans, Reform ve Aydınlanma Çağı ile başlayan gelişmeler ile yeni koşulların çocukların toplum ve aile içindeki durumlarını değiştirdiği, çocukların doğalarının tanınması önündeki engeller kaldırdığı ifade edilebilir. Söz konusu dönemlerde gelişmeler çocuk ve aile arasındaki ilişkilerinin kurulumunu da değiştirmiştir. Tüm

çocukların evrensel bir çocukluk doğasına sahip olduğu bu yeni düzende çocukların kendi doğalarına uygun bir biçimde, dinsel dogmalardan ve toplumdaki ahlaksızlıklardan korunarak yetiştirilmesi, ebeveynlerin öncelikli haline gelmeye başlamıştır. Çocukların masum ve doğal olarak güçsüz canlılar olduklarına ilişkin algı, ailelerin çocuklarına ilgi ve alakalı davranmaya itmiş ve böylelikle yetişkin yaşamının sert dünyasından korunmaya çalışılmışlardır (Uğur Burcu,2018:228-229).

2.4.4.Uluslararası Hukukta Çocuk Haklarının Tarihsel Gelişimi

Tarihsel olarak bakıldığında devletlerin suça sürüklenen çocuklarla ilgili 1920 yıllarına kadar kendi açısından yasal mevzuat oluşturduğu anlaşılmaktadır. 1920 yılına gelindiğinde 1. Dünya savaşı sonrası çocuğun korunması bir değer olarak kabul etme sürecinin hızlanmıştır. Bu kapsamda çocuklar için Uluslararası Yardım Örgütü'nün temel amaçlarından birisi savaştan zarar gören çocukların acil ihtiyaçlarını gidermek için kurulmuştu. Örgüt temel amacına ulaşabilmek için daha geniş bölgelere yayılmak adına çaba göstermiştir. Bu çabalarının sonucunda Milletler Cemiyeti 26 Eylül 1924'te çocuk haklarını konu alan "Çocuk Hakları Cenevre Bildirgesi" imzalamasıyla ilk kez uluslararası ölçekte çocuk hakları kapsamında bir metin ortaya çıkmıştır (Erdoğan, 2010: 16). Türkiye Cumhuriyeti'nin kurucusu Mustafa Kemal ATATÜRK'ün de imzası bulunan bu metinde çocukların yaşatılması, geliştirilmesi ve korunması amaçlanmaktadır.

İkinci Dünya Savaşı sırasında çocuk ölümlerinin fazlaşması bunun yanı sıra çocuk istismarından ciddi boyutta artış nedeniyle Birleşmiş Milletler Çatısı altında çocuk ticareti, çocuk köleleştirilmesi, küçük yaşta evlendirme, çocuklara karşı kötü muameleye karşı bir dizi karar ve uygulama çıkarılmıştır (Göcek,2009:15-19).

Çocuk hakları açısından önemli olan bir diğer gelişme Birleşmiş Milletler kurulduktan sonra çocukların korunması için uğraşan "Sosyal Sorunlar Meclisi" oluşturulmasıdır. Bu meclis, 3 Nisan 1950 tarihinde yaptığı bir toplantıda Cenevre Çocuk Hakları Bildirgesini genişleterek yeniden düzenlenmesine karar vermiştir. 1947 yılında hazırlanan yeni tasarı ile birlikte Birleşmiş Milletler üye ülkelere gönderilen tasarı diğer ülkelerin önerilerinin de değerlendirilmesinden sonra 20 Kasım 1959 tarihli "Çocuk Hakları Bildirisi" kabul edilmiştir (Erbay,2019). Ayriyeten 1984 yılında prensi olarak kabul edilen 'Çocuk Mahkemeleri Yönetimi Hakkında Birleşmiş Milletler Asgari Standart Kuralları" olan Pekin Kuralları onaylanmasıyla birlikte çocukların haklarını iyileştirmek adına farklı hukuk sistemlerinde uygulanabilirliğini sağlamak mahiyetinde bazı asgari standartlar getirilme maksadıyla hazırlanmıştır.

Çocuk hakları açısından önemli olan bir diğer gelişme Birleşmiş Milletler kurulduktan sonra çocukların korunmasına yönelik “Sosyal Sorunlar Meclisi’nin oluşturulmasıdır. Bu meclis, 3 Nisan 1950 tarihinde yaptığı bir toplantıda Cenevre Çocuk Hakları Bildirgesini genişleterek yeniden düzenlenmesine karar vermiştir. 1947 yılında hazırlanan yeni tasarı ile birlikte Birleşmiş Milletler üye ülkelere gönderilen tasarı diğer ülkelerin önerilerinin de değerlendirilmesinden sonra 20 Kasım 1959 tarihinde “Çocuk Hakları Bildirisi” olarak kabul edilmiştir (Erbay, 2019). Bunun yanı sıra 1984 yılında prensip olarak kabul edilen “Çocuk Mahkemeleri Yönetimi Hakkında Birleşmiş Milletler Asgari Standart Kuralları” olarak kabul edilen ve Pekin Kuralları olarak adlandırılan sözleşmenin onaylanmasıyla birlikte farklı hukuk sistemlerinin çocukların haklarının korunması noktasında ortak bir yaklaşım geliştirmesi ve uygulanabilirliği noktasında da asgari standartlar getirilmesi hedeflenmiştir.

Çocuk Hakları Cenevre Bildirgesiyle başlayan sürecin son aşamasında 20 Kasım 1989 tarihli Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesi oluşturulmuştur. Sözleşme’nin içeriğine bakıldığında ana teması çocuğun her türlü kötü yaşam koşullarından maddi ve manevi anlamda korunması ve bu konuda oluşturulacak toplumsal duyarlılığın kamuoyunda sağlanması olduğu görülmektedir (Oktay’dan aktaran Erbay,2019:12). 20 Kasım 1989 Birleşmiş Milletler Genel Kurul’unda kabul edilen Çocuk hakları sözleşmesi, 2 Eylül 1990 tarihinde yürürlüğü girmiştir.

Çocuk Haklarının Kullanılmasına ilişkin Avrupa Sözleşmesi 1996 tarihinde imzaya açılmış ve 2000 yılında yürürlüğe girmiştir. BM Çocuk Hakları Sözleşmesi’nde tanınan haklardan çocukların yararlanmalarını sağlamak ve çocukları etkileyen aile hukuku sorunlarına ilişkin adli ve idari konularda söz sahibi olabilmelerine imkân tanımaktadır. Bu sözleşmenin amacı çocukların en yüksek derecede menfaatlerine olacak şekilde, haklarının geliştirilmesi, usulü olarak hakların onlara tanınması ve herhangi bir yargısal makam önünde olup üzerlerinde etki doğuran nitelikteki davalar hakkında çocukların bizzat yahut diğer kişi ya da kuruluşlar aracılığı ile bilgilendirilmesini ve bu davalara katılmalarına izin verilmesini sağlamaktır (Balo’dan aktaran Özdemir,2006:34-35).

2.5. Türkiye’de Çocuk Haklarına Yönelik Tarihsel Süreç

Genel anlamda küresel boyutta çocuk hakları dört önemli belge karşımıza çıkmaktadır:

- 1924 Cenevre Çocuk Hakları Bildirgesi
- 1959 Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Bildirgesi
- 1963 Türk Çocuk Hakları Bildirisi

- 1989 Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesi

2.5.1. Cenevre Çocuk Hakları Bildirgesi(1924)

1924 yılında imzalanan Cenevre Hakları Bildirgesinde çocukların yaşatılması, gelişimleri ve korunmaları hakkındaki bu sözleşmeyi ilk imzalayanlar arasında Türkiye Cumhuriyeti'nin kurucusu Gazi Mustafa Kemal Atatürk'te bulunuyordu. 26 Eylül 1928 yılında Türkiye Cumhuriyeti, Çocuk Hakları Bildirgesini imzalamıştır. Mustafa Kemal Atatürk'ün imzaladığı bildirgenin bazı maddeleri şu şekildedir:

Çocuk, beden ve ruhen doğal biçimde gelişmesine olanak sağlayan şartlar içinde bulundurulmalıdır.

Acıkan çocuk beslenmeli, hasta çocuk tedavi edilmeli, fikren geri kalmış çocuk eğitilmeli, yoldan çıkmış çocuk doğru yola getirilmelidir.

Herhangi bir felaket anında yardım öncelikle çocuğa yapılmalıdır.

Çocuk hayatını kazanabilecek hale getirilmelidir ve her türlü istismara karşı korunmalıdır.

Çocuk yeteneklerini hemcinslerinin hizmetine adayacak bir ruh ve düşünce içerisinde yetiştirilmelidir (Erbay, 2019:37).

2.5.2.Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Bildirgesi (1959)

İkinci Dünya savaşı sonrasında çocukların şiddet ve istismara maruz kalmaları sonucunda Birleşmiş Milletler üye devletlerinin onayı ile imzalanmıştır. Bildirge kısaca çocuklara ayrımcılık yapılmaması, çocukların özel olarak korunması, çocukların devletlerce belirlenen sosyal güvence haklarından yararlanması, özürlü çocuklara yönelik eğitim ve bakım imkânlarının sağlanması, yetim çocuklara devlet yardım yapması gibi ilkeleri kapsamaktadır. Türkiye'de Birleşmiş Milletlere üye olduğu için yayımlandığı yılda imzalamıştır.

2.5.3.Türk Çocuk Hakları Bildirgesi

Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Bildirisi doğrultusunda hazırlanan Türk Çocuk Hakları Bildirisi temelde altı maddeden oluşmakta olup 28 Haziran 1963 yılında UNESCO'nun Türkiye Milli Komisyonu 7. Genel Kurulunda kabul edilmiştir.

Türk Çocuk Hakları Bildirisi'nin maddeleri şu şekildedir;

İyi bakım, iyi yetiştirilme ve çocuğa uygun bir eğitim, her yerde ilgi, sevgi ve yardım görme her Türk çocuğunun hakkıdır.

16 yaşından önce hiçbir çocuk resmi öğrenimden alıkonularak özel işlerde

çalıştırılmaz. Hiçbir şekilde sömürülemez. Her anne ve baba çocuğuna bakmak; onu bilgili, becerili ve en iyi şekilde yetiştirmekle yükümlüdür.

İlköğrenimden sonra orta dereceli okullara devam etmeyen çocuklar veya devam edemeyen çocuklar için teknik, tarımsal bilgi ve beceri kazandıran kurslar açılması ve bu kurslardan çocukların yararlanması için Millî Eğitim Bakanlığı, Belediye Başkanlığı ve muhtarlar iş birliği yapmakla yükümlüdür.

Çocuğun korunması ile ilgili yasalar öncelikle hazırlanıp çıkarılmalı, geciktirilmeden uygulanmalıdır.

Türk Çocuk Hakları Bildirgesi'nde anne ve babanın sorumlulukları ve diğer bildirgelerde olduğu gibi devletin sorumluluklarından bahsetmektedir. Bu açıdan bakıldığında bu bildirge diğer uluslararası bildirgelerin devamı niteliğinde olması nedeniyle çocukların korunmasına yönelik her türlü önlem alınmasını için gerekli hususlardan bahsetmektedir (Kurt, 2015:106).

2.5.4. 1989 Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesi

Çocuk Hakları Sözleşmesi 26 Eylül 1990 tarihinde 61 ülke tarafında imzalanarak yürürlüğe girmiştir. ÇHS, Türkiye tarafından ise 09.12.1994 tarihinde 4058 sayılı yasayla onaylanmasıyla uygun bulunmuş ve 23.12.1994 tarihli Bakanlar Kurulu kararıyla onaylanarak, 27.01.1995 tarihinde 22184 sayılı Resmî Gazetede yayımlanarak yürürlüğe girmiştir. Türkiye Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesinin azınlık çocuklarının dil, eğitim ve kültür alanındaki haklarına ilişkin 17, 29 ve 30 maddelerine çekince koymuştur.

Çocuk Hakları Sözleşmesi imza atan devletleri bağlayan, yüküm altına sokan bir sözleşmedir. Fakat uluslar üstü bir yargısal başvuru makamı oluşturulmamıştır. Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesinin amacı, çocukların korunması için küresel boyutta standartlar belirleyerek çocukların durumunu düzeltmeyi kendisine gaye edinen bir kuruluştur. Bu sözleşmede çocuklar için önemli bir madde olan akit devletler arasında, ceza kanunun ihlali konusunda asgari bir yaş sınırı belirleyerek, bu tür çocuklar için adli kovuşturma olmaksızın önlem alma koşulunu da getirmiştir (Özdemir,2006:35-36).

2.5.5. Dünyada Çocuk Suçluluğu

Çocuk ve suç ilişkisi tarihin her döneminde var olmakla birlikte çocuklardan bahsedilen kanun niteliğindeki ilk bildirge Anglosakson Kanunlarıdır. Bu kanunlar içerisinde çocukları cezalandırıcı yasaları içeren maddeler bulunmaktaydı. Özellikle Sanayi Devrimiyle beraber çocuklara ilişkin kötü çalışma şartlarına bağlı çocuk

suçluluğunda büyük oranda artış meydana gelmiştir. Günümüzde ise her coğrafyanın çocuk suçluluğu farklı nedenlerden dolayı ortaya çıkmaktadır.

Batı Avrupa ve Amerika Birleşik Devletleri'nde çocukların suça sürüklenmesinde genel anlamda etkin olan yapı yoğun alkol tüketimi ve uyuşturucu kullanımıdır.

Asya ülkelerinde çocuk suçluluğu büyük oranda şehirlerde gerçekleşirken istatistiksel olarak suçlularının çoğu gençlerden oluşmaktadır. Bölgede gençler tarafından uyuşturucu ve şiddet odaklı suçlar ve kız çocukları tarafından işlenen suçlarda ciddi oranda dikkat çekmektedir (İmamoğlu,2015: 34).

Afrika ülkelerindeki çocuk suçluluğunun genel anlamda açlık, sefalet, işsizlik ve fakirlik gibi nedenlere bağlı olarak arttığı anlaşılmaktadır. Hızlı nüfus artışıyla beraber İstatistikler, Afrika'da genç nüfusun suça yönelim eğilimlerinde artış olduğu gerçeğini ortaya koymaktadır. Bu veri gelecekte çocukların suça sürüklenmesinde işsizlik ve beslenmeye bağlı etkenlerin ciddi rol oynayacağı gerçeğini ortaya koymaktadır.

Avustralya ülkelerine bakıldığında çocuk suçluluğu alanında genel olarak her dünya ülkesinde olduğu gibi gençlerin gelecek endişesi, işsizlik, yoksulluk ve dengesiz adalet eksikliklerinden dolayı çocukların suça buluştukları öngörülmektedir. Ayriyeten Avustralya kıtasına iş için gelen ailelerin çocukları ırkçılığa maruz kalarak var olan ortamdan ayrıştırılmaları suça yönelmelerine etki etmektedir (Çakırer Özservet ve Hülya,2020:40).

2.6. Uluslararası hukukta Suça Sürüklenmiş Çocuk

Sanayi ihtilalinin etkisiyle çocuğa ilişkin ihmal, istismar (yetişkin gibi uzun saatler çalıştırma, çocuğa yetişkin gibi davranma vb.) içeren ve doğal kabul edilen pek çok konu değerlendirilmiş ve çocukların yetişkin bireylerinden aynı yapı içerisinde olamayacağı düşüncesi hâkim olmaya başlamıştır. Bu süreçte suça sürüklenen çocukların sorunlarının çözümü için gerekli çözümler üretilmeye çalışmıştır.

Birçok ülkenin bir araya gelerek bu ortak soruna çözüm aramaya başladıkları ve sonunda bunun için çeşitli kanunlar hazırladıkları görülmüştür. Çocukların suça sürüklenmesini önlemek veya suça sürüklenmelerinin ardından örselenmesinin önüne geçmek için hazırlanan bu sözleşmeler; çocukların haklarını korumayı, ihmal ve istismar edilmelerinin önüne geçmeyi amaçlamaktadır. Bu amaç doğrultusunda yapılan uluslararası düzenlemelere baktığımızda, Türkiye'nin de taraf olduğu ÇHS, Birleşmiş Milletler Çocuk Ceza Adalet Sisteminin Uygulamasına İlişkin Asgari Standart Kuralları (Pekin Kuralları), Çocuk Suçluluğunun Önlenmesine İlişkin Birleşmiş Milletler Yönlendirici İlkeleri (Riyad İlkeleri), Özgürlüğünden Yoksun Bırakılmış Çocukların

Korunmasına İlişkin Birleşmiş Milletler Kuralları (Havana Kuralları) göze çarpmaktadır (Özada, 2011: 8).

BMÇKK kapsamında suça sürüklenmiş çocuk korunma ihtiyacı olan çocuk statüsündedir. BMÇKK, çocuğa sunulan hizmetler sırasında, çocuğun suç işlemiş olarak görülmemesi gerektiğini vurgular. Bu durum BMÇKK'nın çocuğu cezalandırmayı değil, çocuğa özgü sistem üretmeyi ve çocuğu topluma sağlıklı bir şekilde entegre etmeyi hedef edindiğini göstermektedir. Günümüzdeki uygulamaların temelini oluşturan bu yasalar birçok ülkenin hizmetlerini bu çerçevede tasarlamasına yardımcı olmuştur. Çocuklara sunulan hizmetin içeriğinin zenginleştirilmesine ve alınan önlemlerin çeşitlenmesine rağmen çocuk suçluluğunun önüne geçilemediği, çocukların mükerrer suç olgusu ile karşı karşıya kaldıkları görülmektedir. Sonuç olarak Suça sürüklenmiş çocuklarla çalışırken her ülke kendi yasal düzenlemelerini, uluslararası sözleşmeleri referans alarak uygulamaya çalışmaktadır (Kazak Ekinci, 2016).

2.7. Türk Ceza Kanunda Çocuk Kavramı

Uluslararası düzeyde alınan kararlar, ülkemizin hukuk kurallarında da kabul edilmiştir. Çeşitli kanun başlıklarında çocuk tanımlamaları çerçevesinde kavramsallaştırmalar yapılmıştır. Örneğin, Türk Medeni Kanunu'nun 28. maddesi, 'Çocukluk, sağ doğmak koşulu ile anne rahmine düşülen anda başlar' ifadesini kullanmaktadır. Türk Ceza Kanunu'nda ise çocuk, 'Henüz 18 yaşını doldurmamış kişi' olarak tanımlanmaktadır. Çocuk Koruma Kanunu'nun 3. maddesinde de çocuk, '18 yaşını doldurmamış kişi' olarak tanımlanmaktadır.

2.7.1. 5237 Sayılı Türk Ceza Kanunu

2004 yılında yürürlüğe giren Türk Ceza kanununun 5237 sayılı kanunun 31. maddesinde çocuğun ceza sorumluluğu 0-12, 12-15 ve 15-18 olmak üzere üçe ayrılır:

2.7.1.1. 0-12 Yaş grubu

Türk Ceza Kanun'da 5237 sayılı 31. Madde sayılı kanunda 0-12 yaş çocuğun yaptığı davranışı anlama ve eylemin sonucunu değerlendirme yeteneği hiçbir suretle oluşmadığını kabul eder. Yani fiilen işlediği sırada on iki yaşını doldurmamış çocukların ceza sorumluluğu yoktur. Bu kişiler hakkında kovuşturma yapılamaz.

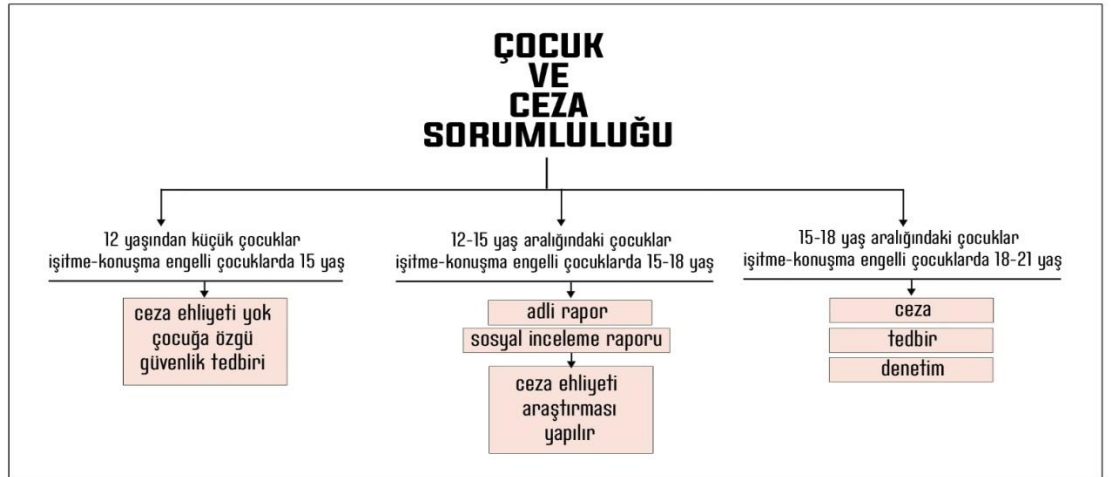
2.7.1.2. 12-15 Yaş grubu

İlgili kanun maddesi gereği bireyin 12 yaşını doldurmuş olup 15 yaşına kadarki fiillerinin hukuki olarak algılayamaması veya davranışlarını yönlendirme yeteneği zayıf olduğundan dolayı ceza sorumluluğu yoktur. Ancak işlediği suçun hukuki olarak sonuçlarını algılaması halinde ceza alabilmekte fakat cezasında belli oranda indirimle gidilmektedir. Örneğin adam öldürme suçundan yaklaşık 27 yıl ceza alan yetişkin birisi 12-15 yaş arası çocuk birisi suçun hukuki olarak sonuçlarını algılayabilmesi halinde cezası yarıya indirilir.

Açıkça ifade edildiği gibi 15 yaşını doldurmamış çocukların cezai ehliyetinin oluşabilmesi için suçun hukuki anlam ve sonuçlarının algılanmaması şartına bağlanılmıştır. Bu amaçla kovuşturmayı yöneten çocuk hâkimi, karar alma sürecinde uzmanlarca (psikolog, sosyolog, pedagog, doktor, sosyal hizmet uzmanı. vb) hazırlanmış olan raporları kullanır.

2.7.1.3. 15-18 Yaş grubu

“İlgili kanun maddesinin gereğince 15 yaşını doldurmuş ve 18 yaşına kadarki çocukların işlemiş oldukları suçlar hakkında 3'te 1 oranında indirim uygulanır. Son olarak dikkat edileceği üzere ülkemizde suça sürüklenen çocuklar cezalar karşısında korunma esasına dayalı bir sistem uygulanmaktadır (URL-8, 2024).”

Şekil 1. Çocuk ve ceza sorumluluğu (URL-8, 2024).

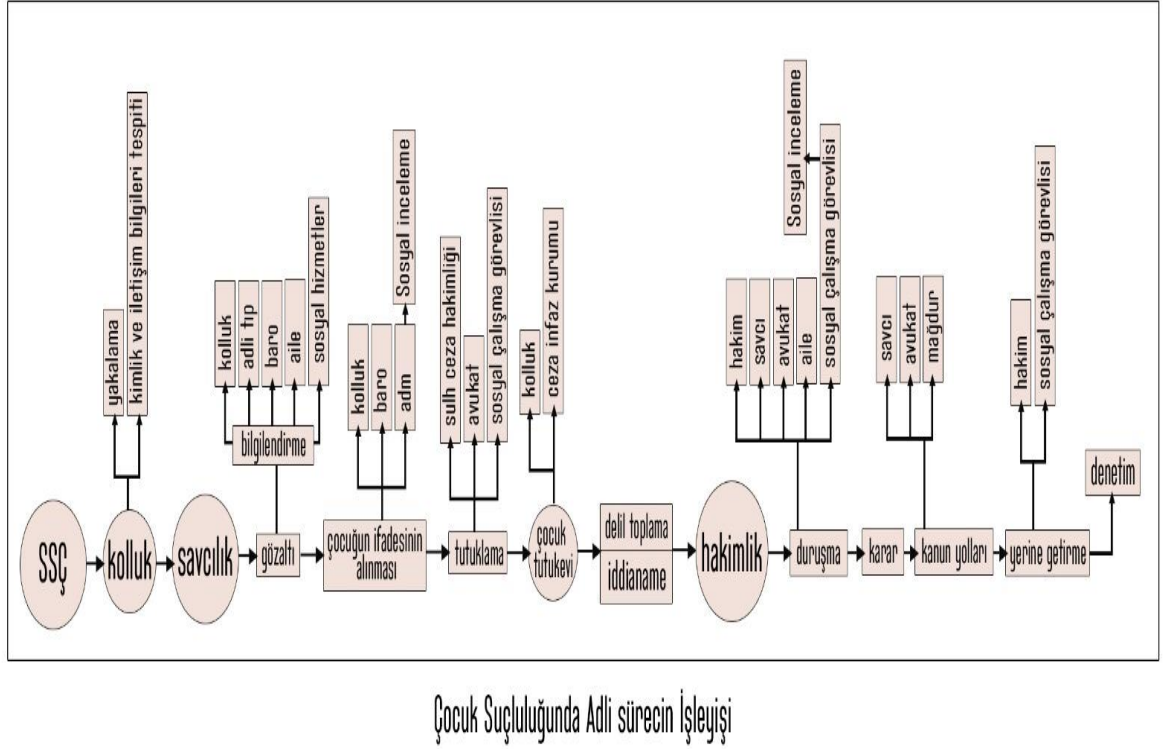
2.7.2. 5395 Sayılı Çocuk Koruma Kanunu

5395 Çocuk Koruma Kanunu’nda çocuk kavramının tanımı yapılmıştır. ÇKK kapsamındaki 3. maddede çocuk daha erken yaşta ergin olsa bile, on sekiz yaşını

doldurmamış kişi olarak tanılanmıştır.

2.8. Türkiye’de Suça Sürüklenen Çocuğun Adli Süreci

Suça sürüklenmiş çocuk, adli sürecinin başlaması ile beraber birçok kurum, kuruluş ve kişi ile karşılaşmaktadır. Emniyet güçleri, çocuk mahkemeleri, adli kurumlar ve sosyal hizmet kurumları bu kuruluşlar arasında yer almaktadır.

Şekil 2. Çocuk suçluluğunda adli sürecin işleyişi (URL-8, 2024).

2.8.1. Ceza Sorumluluğu Açısından Çocuklar

Ülkemizde çocuklara yönelik koruyucu ve önleyici tedbirlerin nasıl uygulanacağını ve hangi kurum-kuruluşların bu süreçte yer alacağını belirleyen 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu, suça sürüklenmiş veya suçtan mağdur olmuş çocuklara yönelik alınması gereken tedbirleri kapsamaktadır. Suça sürüklenen veya suç mağduru çocuklara yönelik ilgili çocuk mahkemelerinin verdiği karar neticesinde paydaş olarak görev yapan kamu kurum ve kuruluşlarının çocuk suçluluğu ile mücadelede birlikte çalışma yürütmeleri gerekmektedir. Bu yasa ile hedeflenen suça sürüklenen veya suçtan mağdur olmuş çocukların rehabilite edilerek topluma kazandırılmaları sağlanmaktadır.

“5395 Çocuk Koruma Kanunu, suça sürüklenen çocukların yanında korunmaya ihtiyacı olan çocukların korunması, haklarının ve esenliklerinin güvence altına almasını

hedeflemektedir. Bu kanunun 5. maddesinde suça sürüklenen ve mağdur çocuklara yönelik koruyucu ve destekleyici tedbirler sıralanmaktadır. Koruyucu ve destekleyici tedbirler 5'e ayrılmaktadır.

a) Danışmanlık tedbiri, çocuğun bakımından sorumlu olan kimselere çocuk yetiştirme konusunda; çocuklara da eğitim ve gelişimleri ile ilgili sorunlarının çözümünde yol gösteren tedbirdir.

b) Eğitim tedbiri, çocuğun bir eğitim kurumuna gündüzlü veya yatılı olarak devamına; iş ve meslek edinmesi amacıyla bir meslek veya sanat edinme kursuna gitmesine veya meslek sahibi bir ustanın yanına yahut kamuya ya da özel sektöre ait işyerlerine yerleştirilmesini sağlayan tedbirdir.

c) Bakım tedbiri, çocuğun bakımından sorumlu olan kimsenin herhangi bir nedenle görevini yerine getirememesi hâlinde, çocuğun resmî veya özel bakım yurdu ya da koruyucu aile hizmetlerinden yararlandırılması veya bu kurumlara yerleştirilmesini sağlayan tedbirdir.

d) Sağlık tedbiri, çocuğun fiziksel ve ruhsal sağlığının korunması ve tedavisi için gerekli geçici veya sürekli tıbbî bakım ve rehabilitasyonuna, bağımlılık yapan maddeleri kullananların tedavilerinin yapılması sağlayan tedbirdir.

e) Barınma tedbiri, barınma yeri olmayan çocuklu kimselere veya hayatı tehlikede olan hamile kadınlara uygun barınma yeri sağlamaya yönelik tedbirdir (URL-3, 2023).”

2.9. Çocuk Mahkemelerinin Tarihçesi

İlk çocuk mahkemesi 1899 yılında Amerika'nın Chicago kentinde kurulmuştur. Çocuk mahkemelerinin kuruluş amacı bu tarihe kadar ihmal edilen, istismara uğrayan ve suçtan zarar gören çocukları kurtarmayı ve sonrasında onları rehabilite ederek topluma kazandırmaktır. Çocuk mahkemesinin amaçlarından bir tanesi de cezanın ne olacağı karar vermekten çok, çocuk ve toplum için neyin iyi olduğuna karar vermektir (Akbaba, 2011:73-74).

1899 yılında çocuk mahkemelerinin kuruluşuna götüren üç önemli faktör bulunmaktadır.

1. 18. ve 19. yüzyıllar boyunca çocuklara kötü davranılmasına karşı tepki
2. İnsan doğası hakkında yeni bilgilerin gelişmesi
3. Çocukların koruyucusu olarak devletin yaygın kanun kavramı

Amerika Birleşik Devletleri'nde, ardından İngiltere'de kurulan çocuk mahkemesi Belçika, Fransa, Hollanda, Almanya ve İtalya gibi Batı Avrupa ülkelerinde de büyük kabul görmüştür. Böylelikle 20. Yüzyılın ilk yarısı tamamlanmadan adı geçen ülkelerde

çocuk mahkemeleri, çocuk adalet sisteminin niteliğini belirleyen en önemli toplumsal kurumlardan birisi olmuştur (Uluğtekin, 2004:5-6).

Tarihsel süreç içinde pozitivist ve hümanist görüşlerle toplumların ekonomik, sosyal ve politik gelişme düzeylerinin kesişme noktasında ortaya çıkan çocuk mahkemeleri, aşağıdaki ilkelere dayalı olarak kurulmuştur:

1. Çocuk gelişimini sürdürmekte olan bir varlıktır. Bu açıdan ona bir yetişkin gibi davranmak ve işlediği suçu tümüyle ona yüklemek yanlış olur.

2. Çocuk bir yetişkine göre daha kolay rehabilite edilebilir, bu açıdan bir yetişkine göre daha fazla kapasiteye sahiptir. Adaletin amacı da çocuğu cezalandırmaktan çok onu eğitmek, tedavi ve rehabilite etmektir.

3. Çocuk hakkındaki karar; çocuğun tüm gelişimsel özellikleri, gereksinimleri ve özel koşulları dikkate alınarak verilmelidir.

4. Çocuk adalet sistemi, yetişkin adalet sisteminden daha farklı olmalıdır. Bu açıdan katı, karmaşık, cezalandırıcı ve şekilci işlemlerden uzak durulmalıdır. Bu temelde çocuk mahkemeleri tamamen çocuklara özgü bireyselleşmeyi hedef alan, çocuğu bir baba gibi koruyan ve onun çıkarlarını gözetten bir adalet sisteminin çekirdeği olarak gelişmeye başlamıştır (Uluğtekin, 2004:7-8).

Kısaca Çocuk mahkemelerinin kurulması, çocukların artan ihtiyaçlarını karşılama ve potansiyellerini tam gelişmesini sağlamak amacından kaynaklanmıştır.

2.9.1. Türkiye’de Çocuk Mahkemeleri

1916 yılında Necmettin SADAK tarafından Muallim Dergisi’nde yayımlanan makalede Türkiye’deki Çocuk mahkemelerinin kurulması gerekçelerini anlatan ilk makaledir. Bu süreçten sonra ilk çocuk mahkemesinin kuruluşu oldukça yakın bir tarihe dayanmaktadır. Çocuk mahkemeleri hakkında kanun çalışmaları 1940’lı yıllarda başlanmakla birlikte ilk kanun tasarısı ise 1945 yılında yapılmış ancak yürürlüğe girmemiştir. Bu süreçten yaklaşık 30 yıl sonra Çocuk mahkemeleriyle ilgili kanun 1979 yılında kabul edilmiştir. 1987 yılında ise Ankara olmak üzere ilk çocuk mahkemesi kurulmuştur. Sonrasında ise sırayla İstanbul, İzmir ve Trabzon olmak üzere çocuk mahkemeleri kurulmuştur (Akyüz’den aktaran Erdoğan,2010:27).

Çocuk Mahkemelerinin kuruluşu, görev ve Yargılama Usulleri Hakkındaki Kanun’a göre her ilde ve büyükşehirde sınırları içerisinde kalan ilçeler harici nüfusu yüz binin üzerindeki her ilçeden bir çocuk mahkemesi kurulmalıdır. Ancak kanunlar çerçevesinde bakıldığında henüz kanunun uygulaması istenen düzeye gelememiştir.

Çocuk Mahkemelerinde özellikle görevli olarak hâkim ve cumhuriyet savcısı bulunmaktadır. 5395 Sayılı Çocuk Koruma Kanunu'na bağlı olan Çocuk Mahkemeleri; suça sürüklenen çocuğun mevcut durumunu iyileştirici bir rol oynamalıdır.

Çocuk Mahkemeleri'nin görevi suç işlemiş olan çocuklara ceza vermek değildir. Bu mahkemelerin genel mahkemelerden farklı bir işleyişi vardır. Çocuk Mahkemelerinin amacı çocukların ıslahı ve toplumsallaşmasını sağlamaktır. Bu mahkemelerde görev yapan hâkimin suça sürüklenen çocukların toplumsallaşmasını sağlayabilmek için onlara karşı şefkatle yaklaşması gerekmektedir. Bunu sağlamak için ise, çocukların yargılandığı davalarda yetişkin davalarından farklı olarak katı bir resmiyet havası yerine daha samimi bir ortamın oluşturulması gerekmektedir. Bu şekilde çocuğu suça iten nedenlerin daha iyi saptanabilmesi mümkün olacaktır.

2.9.1.2. Sosyal İnceleme Raporları

Türkiye'de çocuk mahkemelerinin 1987 yılında kurulmasıyla birlikte sosyal inceleme raporu uygulaması da bu yıllarda yürürlüğe girmiştir. Genel anlam itibariyle hâkimin karar vermesinde yardımcı olan SİR raporları yargılama unsurunda önemli bir yapı taşıdır. Çocuk Mahkemelerinde hâkim karar vermeden önce hazırlatılan SİR'ler çocukların psiko-sosyal, ekonomik, aileleri ve çevreleri hakkında hâkime bilgi veren ve hakimlerin çocuklar hakkında alınması gereken tedbirler konusunda yol gösteren önemli bir araçtır (Göcek, 2009 aktaran Artuk'dan aktaran Göcek,2009:99).

Sosyal inceleme raporu, çocuğun işlemiş olduğu fiilin hukuki anlam ve sonuçlarını algılanması ve bu hukuki durumun davranışları yönlendirmedeki yeteneğinin mahkemenin takdiri bakımından önemlidir. (Çocuk Koruma Kanunu md. 35/1). Yetkili hâkimin çocuk hakkında sosyal inceleme raporu alınmadan karar verildiği takdirde, sosyal inceleme raporu alınmamasının gerekçesi kararda ayrıntılı bir şekilde açıklanması gerekmektedir.

5395 sayılı Çocuk Koruma Kanun'un 3. maddesinin e bendinde, sosyal inceleme raporunu hazırlayan sosyal çalışma görevlileri; Psikolojik danışmanlık ve rehberlik, psikoloji, sosyoloji, çocuk gelişimi, öğretmenlik, aile ve tüketici bilimleri ve sosyal hizmet alanlarında eğitim veren kurumlardan mezun meslek mensupları olarak tanımlanmıştır.

ÇKK 33. maddesi uyarınca, sosyal çalışma görevlilerinin lisans öğrenimi görmüş olmaları gerekmektedir ancak bu göreve atanacak bireylerin çocuk ve aile sorunlarıyla çocuk hukuku ve çocuk suçluluğunun önlenmesi alanlarında lisansüstü öğrenim görmüş

olmaları tercih nedeni olarak belirtilmiştir. Son olarak çocuk hakkında sosyal inceleme yaptırılmasını cumhuriyet savcısı, mahkemeler ve çocuk hakimleri isteyecektir.

Kısaca sosyal inceleme raporları, çocuğun işlemiş olduğu fiili algılama ve irade yeteneğinin olup olmadığı hakkında mahkemeyi bilgilendirmekte ve çocuğun korunmasına yönelik müdahale araçlarına ilişkin değerlendirmede bulunmaktadır. Çocuk hâkimi de yapılan değerlendirme çerçevesinde çocukla ilgili gerekli tedbirlerin alınmasını sağlayacaktır.

2.10. Çocukları Suça Sürükleyen Nedenler

Çocuk suçluluğunu önleyebilmek ve suça sürüklenmiş çocukların yeniden topluma kazandırılması adına çocuk suçluluğunun nedenlerini anlamak önemlidir. Çocukların suça sürüklenmelerine neden olan etmenleri bireysel ve çevresel etkiler olarak ikiye ayırmak mümkündür. Bu unsurların tek başına çocuğun suç işleme nedeni olarak kabul edilmesi mümkün değildir. Bireysel özellikler ve çevresel koşullar arasındaki etkileşim çocuk suçluluğunda belirleyicidir. Bu başlık altında öncelikle bireysel nedenlere kısaca değinilecek, ardından toplumsal nedenler üzerinde durulacaktır.

2.10.1. Bireysel Nedenler

Çocuk suçluluğunu bireysel nedenlere dayandıran görüşler çocukların biyolojik ve psikolojik nedenlerden dolayı suç işlediklerini açıklarlar. Biyolojik görüşü savunan yaklaşımlara göre çocukların fizyolojik, genetik ve yapısal farklılıklara sahip olması onları suç işlemeye yatkın hale getirebilmektedir. Psikolojik yaklaşımda ise bireyin duygusal durumundan kaynaklı suç işlemeye yatkın olabileceğini vurgulamaktadır. Bireysel nedenler tek başına çocuğun suç işlemesinde yeterli değildir. Çünkü bireyin yaşadığı sosyal çevre karakterinin oluşumunda ve gelişmesinde yadsınamayacak kadar etkiye sahiptir (Ümit'den aktaran Bağış,2019:206).

Ayrıca kimi çalışmalarda bireysel görüşlere bakıldığında Suça sürüklenen çocuklar genellikle toplum içerisinde saygınlık kazandıracak, kendini gerçekleştirecek olumlu veya yaratıcı yol yöntemler bulamayınca ruhsal bunalımlara, kaygıya ve öfkeye kapılabilmektedirler. Başka bir önemli husus ise toplumda kendini önemsiz hisseden çocuklar, şiddet ve saldırgan davranışlar gerçekleştirerek ilgi çekmeye çalışmaktadır. Buda bireyin bireysel nedenlerden ötürü çocuğun suça sürüklenme ihtimalini artırmaktadır (Gökpınar, 2007:211).

2.10.1.1. Cinsiyet

Çocuğun suça sürüklenmesinde biyolojik ve psikolojik faktörlerden bir üst başlıkta kısaca bahsetmiştik. Bireysel nedenlerin diğer önemli hususu ise cinsiyettir. Çoğu yapılan araştırmalara bakıldığında erkek ve kız çocukların suç işleme oranları ve suç türleri farklılık göstermektedir. Genel anlam itibarıyla ise erkeklerin kızlara oranla daha fazla suç işledikleri araştırmalar ışığında bilinmektedir. Bu durumu çeşitli nedenleri bulunmaktadır. Geleneksel olarak kadının özelliklerine bakıldığında fedakârlık, nezaket, bağlılık ve başkalarının istek ve beklentilerine karşı duyarlı oluş gibi özellikler ön plandadır. Bu hususlara bağlı kadınlarda genellikle iyi bir eş ve anne rolleri beklenmektedir. Ayriyeten kadınların toplumsal anlamda pek çok kurumda tarafında pozitif ayrımcılık olarak korunması ve denetim altında olması sebebiyle de erkeklere oranla daha az suç unsurlarına karıştığı bilinmektedir. (Gökpınar, 2007:211).

Cinsiyete göre bakıldığında kadınların suç davranışlarını erkeklerden farklı olarak 13 yaşından 16 yaşında doğru düzenli bir şekilde artış olduğu görülmektedir. Erkeklerin ise suç davranışını sergilemesi 13 ve 14 yaşlarındadır. (Seydlitz ve Jenkins'den aktaran Çifçi, 2008). Kız çocuklarının suça sürüklenmesi suç literatüründe ihmal edilmiş bir alandır. Feminizm Teorisine göre cinsiyetin suçla ilişkisinde bireysel bir özelliğin olmadığını vurgulayarak sosyal ve kültürel durumlara dayandırmıştır. Kız çocukların adalet sistemine ilk girmelerinde, genellikle yaşadıkları mağduriyetler sebebiyle kendilerine zarar verme ve evden kaçma davranışlarını erkeklere oranla daha fazla gerçekleştirmektedirler. Suça sürüklenmede erkek çocukların, suç işlemeye daha erken yaşta başladığı ve yetişkinliğe kadar uzanan süreçte adeta bir suç makinesine dönüşürken kız çocuklar, evlenince veya çocukları dünyaya gelince suç işlemekten ayrılma seçeneğine daha çok başvurumaktadırlar. (Bartollas ve Schalleger'den aktaran Solak, 2021).

Sonuç olarak suça sürüklenen çocukların çoğunluğu erkek çocuklardan oluşmaktadır. Literatüre de bakıldığında erkek çocukların suça yönelme eğilimlerinin daha fazla olduğunu ortaya koymaktadır. Kız ve erkek çocuklar ile yapılan çalışmalarda kız çocuklarının suça yönelik eğilimlerinin erkek çocuklara nazaran daha düşük olduğunu göstermektedir. Mevcut çalışmalarda kız çocukları ve kadınlar üzerinde toplumsal kontrol mekanizmaların etkisinin bu noktada belirleyici olduğu sonucu çıkmaktadır.

2.10.1.2. Yaş

Çocuğun suça sürüklenmesinde bireysel nedenler arasında yaş da önemli bir faktör olarak kabul edilmektedir. Çocuklar onlu yaşlarda çeşitli nedenlerden ötürü suç davranışına yönelebilmektedirler. Suça sürüklenen çocuklar ile ilgili yapılan çalışmalara bakıldığında yaş faktörü; çocukların karıştığı suç düzeyleri, işlenen suçların sayısal dağılımları, çocukluktaki zirve suç yaşı gibi özellikler ile ilişkilendirilmektedir. Suç oranlarının en yüksek olduğu yaş çocuklukta ergenlik dönemidir.

2.10.2. Toplumsal Nedenler

Toplumsal Nedenler bireyin suça sürüklenmesinde önemli bir etkidir. Çocukların suça sürüklenmesinde toplumsal etkilerin, bireysel nedenlere göre daha belirleyici olduğu bilinmektedir. Çocuk ve suç ilişkisi çerçevesinde çevresel etmenlerine baktığımızda; aile içi ilişkiler, akran grupları, okul ve eğitim düzeyi, göç, etnik kimlik, sosyal medya ve yoksulluk olarak kabul edilmektedir.

2.10.2.1. Aile

Bu başlık altında, çocuk suçluluğunun önemli nedenlerinden biri olan aile faktörü ile çocuk arasındaki ilişki incelenecektir.

Aile, insan hayatındaki temel ve en önemli yapıdır. Çocuklar hayatlarının ilk anlarından itibaren ihtiyaçlarının ve isteklerinin karşılanması için aileye muhtaç durumdadırlar. Aile toplumun en küçük yapı taşı olmakla beraber çocuğun ilk sosyalleştiği kurumdur. Çocuklarıyla sağlıklı bir ilişki içerisinde olan aileler, çocukların gelişimleri ve tercihlerinde de en önemli rol belirleyicisidirler. Aileler çocukların bakım ve sorumluluklarını üstlenirken çocuklarıyla duygusal, ekonomik ve sosyal yönden bir bağ kurmaktadır. Sağlam temellere dayanan aile kurumu ve sağlıklı aile içi ilişkiler hayat boyu sürecek bir destek ve bağlılık sistemi olarak karşımıza çıkmaktadır.

Aile, sadece bireyin fizyolojik ihtiyaçlarının karşılandığı bir yer değil aynı zamanda çocuğun kendini tanıma, sevmeye ve sevilme gibi ihtiyaçlarını karşıladığı bir ortamdır. Özellikle çocuğun suça sürüklenmesinde ailede ilk bakımın yetersiz oluşu, yetiştirilme tarzının ve ailede yaşanan problemlerin önemli düzeyde etkili olduğu bilinmektedir.

Ebeveynler ve çocuk arasındaki iletişimin sağlıklı bir şekilde yürütülmesi, öncelikle ebeveynlerin kendi arasındaki iletişimin sağlıklı olmasına bağlıdır. Ailede ebeveynlerin birbirleriyle iletişimi çocuğu, çocuğunda anne ve babasıyla iletişimi etkileyecektir. Ancak ebeveynlerin çocuklarına yönelik ilgi ve şefkatinin yetersiz olması, çocuklarını

korumadan yoksun bırakması, çocuğuyla sağlıklı iletişim kuramaması, aile üyelerinin birbirlerine karşı olumsuz tutum ve davranışları, aile içi şiddete başvurulması gibi olumsuz aile içi ilişkiler çocuğun suça yönelmesinde etkin sebeplerdendir. Bu nedenle aile, çocuğun suça sürüklenmesini etkileyen önemli alanlardan birisidir (İslamoğlu, 2017:12-13).

Çocuğun suça sürüklenmesinde aile içindeki ilişkiler, parçalanmış aile yapısı, ailenin eğitim durumu, ailenin ekonomik durumu, ailede madde bağımlısı veya suç işlemiş kişilerin bulunması, ailenin kalabalık bir yapıya sahip olması, aile içi şiddeti ihmal ve istismar etkilidir. Bu çalışmada bu konular ayrıntılı olarak aile başlığı içerisinde incelenecektir.

2.10.2.2. Aile İçindeki İlişkiler

Aile içerisindeki iletişim biçimleri ile çocuklarının suça yönelmeleri arasında bir ilişki olduğu kabul edilmektedir. Özellikle ebeveynlerin iletişime açık, hoşgörülü ve demokratik tutum içerisinde olmaları çocukların olumlu bir hayat algısına sahip olmalarını sağlar.

Aile içerisindeki olumsuz disiplin anlayışı ve yöntemleri, çocuğu zamanla aileden uzaklaştırabilmektedir. Bu uzaklaşma çocuğun kendisini dışarıda var etme, ortaya koyma çabasına girmesine neden olarak çocuğun suça sürüklenmesinde uygun bir ortam yaratacaktır. Ailedeki çocuğa karşı aşırı koruyucu davranış şekli, çocuğun gerektiğinden fazla kontrol edilmesine tekabül eder. Bunun sonucu olarak çocuğun özgüvensiz ve bağımlı bir yapıya sahip olması anlamına gelecektir. Ebeveynlerin çocuğa karşı tutumu ve çocuğun ebeveynlerin karşı yakınlığı suça sürüklenmesinde önemli bir durumdur. Çocuğun anne ve babasını rol model aldığı anda suça daha az meyilli olduklarını araştırmalar göstermektedir. Çünkü ebeveynlerinin çocuktaki beklenmeyen davranışları hayal kırıklığına yol açabileceğinden, çocuğun suça konulu davranışları gerçekleştirme olasılığı azalacaktır (Acar, 2015:652-653).

Anne ve baba arasındaki aile içerisindeki şiddetli geçimsizlik ve evin huzurunun kalmaması da çocuğu etkileyen bir durumdur. Ebeveynlerin çocuğa karşı otoriter, baskıcı aşırı ilgisiz şekilde davranması çocuğun fizyolojik ve duygusal olarak olumsuz etkilenmesine yol açmaktadır.

Özetle ebeveynlerin çocuklarıyla olan ilişkisinin olumlu olması halinde çocuğun suç davranışı sergileme olasılığın düştüğü anlaşılmaktadır. Çocuk ve ebeveynler arasında sağlıklı iletişim kurulamaması da çocuğun suça sürüklenme oranını yükseltmektedir.

2.10.2.3. Parçalanmış Aile Yapısı

Suçla sürüklenmiş çocuklar üzerinde yapılan araştırmalarda, çocukların önemli bir kısmının hayatlarında ilk yıllarında anlayıştan uzak ebeveynler ve düzensizliğin hâkim olduğu bir aile çevresinde geçirmişlerdir. Çocukların anne ve babalarının ayrılması sonrasında çaresiz ve uyumsuz yaşam koşullarında büyüdükleri ve denetimden yoksun olan çocukların çoğu zaman kurallara karşı koyması, kanunları saymaması ve insanlara karşı acımasız davranması kaçınılmazdır (İmamoğlu, 2015:77).

Ölüm, ayrılık, boşanma veya taraflardan birinin terk etmesi gibi nedenlerden ötürü aile bütünlüğünün bozulması ebeveynlerden anne veya babanın olmaması ya da her ikisinin de olmaması durumuna parçalanmış aile denir. Özmen'in 1989 yılında anne ve babasız büyüyen çocukların kişilik özelliklerinin incelenmesi araştırmasında, çocuklarda 5 veya 8 yaşındaki çocukların baba veya anne yoksulluğunun okul başarısızlığı, ruhsal çöküntü ve davranış bozukluklarına yol açtığı etkisi görülmüştür. Aynı araştırmada 5 ve 8 yaş çocuklarda babasız büyüyen çocukların daha saldırgan oldukları ve kişilik gelişimlerinde olumsuz etkisi olduğu görülmüştür (Özmen,1989:14-15). Parçalanmış ailelerde suç oranının yüksek olduğundan bahseden bir araştırmada hükümlü gençlerle yapılan saha çalışmasında suçla sürüklenen gençlerin %22'nin parçalanmış ailelerden geldikleri, %47,6 sınıfın ise ebeveynlerin çeşitli zamanlarla ayrı kaldıklarını belirtmiştir (Yavuzer, 2009).

Boşanmış ebeveynlerin büyük çoğunluğu yeniden evlenmektedir. Bu ailelerdeki çocuklar yeni bir ebeveyn figürüne alışmak zorunda kalmaktadır. Çocukların çok azı anne-babalarının bu durumuna kızgınlık, reddedilme ve utanma duygusu yaşamadan devam edebilirler. Üvey çocukların üvey baba veya anneler tarafından duygusal, fiziksel ya da cinsel istismara uğrayabilirler. Bu nedenle çocukların suçla sürüklenmesinde anne veya babanın üvey olması da etkili olabilmektedir (Batrollas, C. Schmallegger F. 2013'den aktaran Yücel ve Gönültaş, 2017).

2.10.2.4. Ailenin Eğitim Durumu

Literatüre bakıldığında çocuğun suçla sürüklenmesinde ailesinin eğitim durumu veya eğitim seviyesinin belirleyici bir faktör olduğu görülmektedir.

Çocukların ilk eğitim aldıkları aile kurumu, çocuğun kişisel becerilerinin gelişimi ve topluma uyumlu bir fert olmasında önemli bir etkidir. Eğitimli ebeveynlerin varlığı çocukların bilinçli bir yapıya sahip olmasını sağlarken, ailenin eğitim durumunun düşük olması da çocuğun yetiştirilmesi, benlik saygısı, yetenekleri ve sağlıklı sosyalleşmesi gibi

konularda sınırlılıklara yol açmaktadır. Anne ve babası tarafından yeterince desteklenmeyen çocuklarda davranış sorunları gelişebilmektedir.

Ailenin eğitim düzeyinin düşük olması durumunun çocuğu suç olgusuna yönelttiği gözlemlenmiştir. Ebeveynlerin aldığı eğitimlerin yetersiz olması çocuğun da iyi eğitilmesinin ve yönlendirilmesinin önüne engel olarak geçmektedir. Bununla birlikte ailenin sahip olduğu örf ve adetlerin çocuk tarafından benimsenememesi veya benimsenmesi durumunda sosyal çevre ile uyumun yakalanamaması çocuk için büyük bir sorun teşkil etmektedir. Bu uyumsuzluk durumu ve sıkıntılar çocuğun suça yönelmesine sebep olan önemli faktörler arasında görülmektedir (Semiz, 2020:29).

Öter tarafından araştırmada 100 suça sürüklenen çocuk ile yapılan araştırmada annelerin %39,6'nın babaların %14,6'sının hiç okuma yazma bilmediği, annelerin %25,3'ünün ve babaların %23,6'sının sadece okuma yazma bildiği, annelerin %2,2'sinin ve babaların %4,5'inin ilkokul terk ve annelerin %25,3'ünün ve babaların % 41,3'ünün ilkokul mezunu olduğu belirlenmiştir. Yavuzer (1996: 150)'in yapmış olduğu araştırmada da suça sürüklenen çocukların annelerinin %76,6'sının, babalarının da %40,7'sinin okuma yazma bilmedikleri saptanmıştır (Gökkaya, 2022:199).

2.10.2.5. Ailenin Ekonomik Durumu

Ailenin ekonomik durumuyla çocuğun suça sürüklenmesinde literatür araştırmalarında etken olduğundan bahseder. Ailenin eğitim seviyesi arttıkça çocuğun suça sürüklenme ihtimalinin azaldığı belirtilmektedir. 1989 yılında İzmir Şirinyer Çocuk İslahevinde 176 çocukla yapılan bir araştırmada hükümlü bulunan çocukların anne ve babalarının büyük çoğunluğunun eğitim seviyesinin ilkokul üzeri olmadığı tespit edilmiştir (Ok'tan aktaran Şahinli, 2018). Bir başka araştırmada Demuth ve Brown (2004) Zamana Yapılmış Ulusal Adolesan Sağlığı araştırmasına denek olan 20 bin adolesan üzerinden elde edilen verilerin incelemesinden anne ve babanın eğitim seviyesinin arttıkça ilerleyen zamanlarda çocukların suça itilme ihtimalinin daha azaldığını tespit etmişlerdir.

2.10.2.6. Ailede Madde Bağımlısı veya Suç İşlemiş Kişilerin Bulunması

Aile çocuğun ilk sosyalleştiği ve rol model olarak ebeveynin örnek alındığı kurum olduğu, bu süreçte çocuğun rol model aldığı bireylerin aile üyeleri olmaktadır. Ebeveynlerin sergilemiş olduğu olumlu veya olumsuz tutumların çocuğu doğrudan etkilemektedir. Yapılan pek çok araştırmada ailedeki yetişkinlerin suçlu ya da alkol veya uyuşturucu gibi madde bağımlısı olduğunda çocukların suça yönelmesinde önemli bir

etken olduğunu ortaya koymaktadır. (Dönmezer'den aktaran Akbaba, 2011: 22).

Burt, İngiltere'de yapmış olduğu suçlu çocukların ailelerini yaptığı araştırmada suç işlemiş ebeveynlerin suçlu işlememiş ebeveynlere oranla çocuklarının beş kattan daha fazla suç işlediği saptanmıştır. Glueckler, araştırmasında ise inceleme konusu olarak ele aldığı 500 suçlu çocuktan %90,4'ünün 23 ailesinde sarhoşluk, suç ve ahlaksız hareketlere tesadüf edildiğini ve kontrol grubunu oluşturan 500 suç işlememiş çocuğun ailesinde ise bu oranın %50 olduğunu tespit etmiştir (Dönmezer'den aktaran Akbaba, 2011:23).

Türkiye'de Yavuzer'in ailesinde suç işlemiş bireyler arasında çocuğun suça sürüklenmesinde etkisini vurguladığı araştırmasında, çocukların %54'lük önemli bir oranının ailesinde hüküm giymiş suçlu bulunmaktadır. Ferguson ise yaptığı araştırmada babaları suçlu olan çocukların, diğer çocuklara oranla iki kat daha fazla suç işlediklerini öne sürmekte; ağabeyleri suçlu olan çocukların diğer çocuklara oranla üç kat fazla suçlu olduklarını saptamaktadır (Yavuzer'den aktaran Bağış,2019: 147-148).

2.10.2.7. Aile Genişliği ve Konut Yetersizliği

Ailenin kalabalık olması, özellikle ekonomik açıdan ve yaşam çevresindeki konutun aynı kalması durumunda, aile içerisinde çeşitli sorunların yaşanabileceği ve bunların ise çocukların suça sürüklenmelerini kolaylaştırabileceği açıklanmaktadır. Konuyla ilgili yapılan araştırmaların geneline bakıldığında aile genişliği ve konut yetersizliğinin çocukları dolaylı olarak suça sürükleyebileceği veya yönlendirebileceği göstermektedir. Dolayısıyla ailenin demografik yapısının artması ile ebeveynlerin çocuklarına karşı ilgi göstermelerinin azalacağı ve böylece birçok olumsuz durum yaşanabileceğine pek çok çalışma tarafından bahsedilmektedir. Öte yandan, kişi başına mekânın veya odanın azlığı, çocukların psikososyal gereksinimlerin yeterince karşılanamaması, kötü veya yetersiz eğitim gibi sorunları da ortaya çıkarabilecektir. Bu bahsedilen hususların sonucu olarak çocukların duygu durumları ve psikolojik yapıları bozulabileceğinden ev dışı ortamlara kendileri iteceklerinden uyumsuz veya sapkın davranışlara yönelebileceklerdir (Akbaba, 2011:24).

Konut yapısı bakımından; suça sürüklenen çocukların ailelerin sahip oldukları konutların yetersiz oluşuyla beraber kendilerine ait odalarının bulunmayışı mahremiyet alanlarının olmadığını göstermektedir. Bu açıdan bakıldığında fiziksel alan anlamında yetersizliklerin ailede ebeveynlerin arasında yaşanan cinsellik ve çeşitli tartışmalarında belirli bir mahremiyet alanından yoksun olması çocukların psiko-sosyal gelişimlerini olumsuz olarak etkilediği açıktır (Söylev, 2022:73).

2.10.2.8. Akran Grupları

Çocukların sosyal çevresinin suçlu akran gruplarından oluşması onların suç davranışında bulunmasına neden olmaktadır. Ergenlik döneminde çocukların ilgisinin aileden uzaklaşarak akran gruplarına kaydığı bilinmektedir. Bu dönemde çocuğun sorunlu davranışlar sergileyen, sosyal uyumu zayıf akranları ile ilişki kurması, kendisini olumsuz etkileyebilmekte ve böylece suç davranışı sergilemesini kolaylaştırabilmektedir.

Akran grubu içerisinde suça bulaşmış, alkol veya madde kullanan, okulda sapkın davranışları olan, akran grubu içerisinde çeteleşen davranışların olması anti sosyal davranışları artıran risk faktörlerindendir. Akers'in sosyal öğrenme kuramı çerçevesinde akran gruplarının sosyalleşmesinde önemli bir etkisinin bulunduğunu ifade eder. Böylelikle Akers'e göre çevresinde suçlu akranlarla birlikte olması suçluluğu sosyal öğrenme kuramında bahsettiği gibi pekiştireceğini öne sürer (Öter, 2005:59).

2.10.2.9. Okul ve Eğitim Düzeyi

Çocuğun aileden sonra ilk sosyalleştiği kurum okuldur. Çocuk okulda sosyalleşirken toplumsal değer ve normları öğrenmeye başlayarak toplumda kendine önemli bir rol edinmeye başlar. Sosyalleşme sürecinde okul, çocuğu eğitime işlevine sahiptir. Çocuk eğitim sürecinde ne kadar başarılı olursa, sosyalleşmesi de o kadar sağlıklı olur. Çocuğun, çeşitli nedenlerden dolayı okula gitmemesi; kendisini geliştirmesi, öz saygısı, gelişimi, çevresine uyumu ve ruh sağlığını olumsuz yönde etkileyebilmektedir. Bu nedenden dolayı çocuğun eğitim organizasyonunun dışında kalması, suça sürüklenmesinde etkin bir faktördür.

Yapılan araştırmalarında çoğunda okul ve suçluluk arasında bir ilişki olduğunu açıklanmaktadır. Çocuğun okul başarısı düştükçe suçlu olma olasılığın artmaktadır. (İmamoğlu, 2015).

Kızmaz'ın yaptığı çalışmaya baktığımızda okul kurumunun suçun ortaya çıkmasında ve engellenmesi yönünde önemli bir işlevi olduğundan bahsetmektedir. Özellikle okul sisteminin niteliği, öğrenciye sağlanan imkanlar, öğrenci ve öğretmen ilişkisi, suç veya suçun engellenmesinde önemli faktördür. Kızmaz bu faktörlerin yanı sıra okul yıllarında ders başarısının düşüklüğü, okul yönetici ve öğretmenlere karşı negatif bakış açısı, okuldan kaçma ve sapkın davranışlar edinme çocuğun suça sürüklenmesinde önemli etkenlerden olduğundan bahsetmektedir. Bu nedenle akademik başarısı düşük olan, okul yönetimi ve öğretmenleri ile tartışma içerisinde veya okuldan atılan gençlerin suç ve suçluluk oranı daha yüksek düzeyde gerçekleşmektedir (Kızmaz,

Yani çocuğun okula gitmemesi, okul başarısızlığı, okuldan kaçma, okulu terk etme, disiplin cezası alma gibi davranışları olumsuz arkadaş çevresi edinmesi ve suça yönelmesini tetikleyici bir etki yaratmaktadır.

2.10.2.10. Kitle İletişim Araçları

Televizyon, internet, gazete, dergi ve kitaplar kitle iletişim araçlarının başında gelmektedir. Kitle iletişim araçlarının yaygınlaşmasıyla beraber erken yaşlardan itibaren çocukların suça ilgili görsel ve işitsel öğelere maruz kalmaya başlamışlardır. Özellikle televizyonda şiddet içerikli programlar veya diziler çocukların hatalı bir şekilde sosyalleşmesine sebep olmaktadır. Çocuklar şiddet içeren dizilerde gösterilen hayatlara özenebilmekte, dizilerin kahramanları ile kendilerini özdeşleştirebilmektedirler. Televizyon dışında görsel veya işitsel kitap, dergi, broşür gibi araçlara ek olarak internet (sosyal medya merciler) olumsuz kullanımı da çocukları etkilemektedir. Günümüzde bu medya kanallarının gençlerin bilgiye kolaylıkla ulaşabilmesi ve özgürleşmelerine sağlamanın yanı sıra gençleri kötü alışkanlıkları teşvik ettiği ve gençleri bir tüketim aracı haline getirdiği de görülmektedir (Süleymanoğlu Dinçer, 2020: 41-42).

Suç içerikli dizilerin veya çocuğa güvenli internet ortamının sağlanması çocuğun suça sürüklenmesini azaltmakta bir nevi faydası olsa da bu yasaklayıcı tutumun, ilgi ve alakayı artıracığından çözüm sağlamayacağı anlaşılmaktadır. Bu anlamda çocuğa bu noktada kural koymak veya yasaklamak yerine tercih ettiği programlarda olumlu davranışlar gösteren ve genel anlamda saldırgan veya cinsel içerikli davranışların teşviki azaltılarak çocukların sapkın davranışlardan korunması sağlanabilir (Süleymanoğlu, Dinçer, 2020:41-42).

Sonuç olarak cinsellik veya şiddet içeren medya, dijital oyunlar internet siteleri çocukların suça sürüklenmesini artıran bir etken olarak görülebilirken çocukların gerçek ile sanal ayrımı yapımında zorlanarak dijital içeriklerdeki kahramanları kendileri ile özdeşim kurarak suça bulaşma riskleri artmaktadır (Arıkan, 2020:63).

2.10.2.11. Şehirleşme ve Göç

Dünya’da sağlıklı kentleşme ile beraber şehirlerde suç oranlarında artış olmuştur. Şehirleşme ile beraber bireylerin birbirlerini daha az tanımaları veya hiç tanımamaları nedeniyle suça daha uygun bir ortam oluşmuştur. Özellikle şehirleşme ile beraber can ve mala karşı suçlarda artış görüldüğü saptanmıştır. Büyük şehirlerde kazanç sağlamaya yönelik suçların gizli kalma olasılığı daha fazladır. Ayrıca kentlerde toplum baskısı

azalırken birçok suçluluk türü artmakla beraber suç çeşitliliğinde artış olmuştur (Arıkan, 2020:65).

Türkiye’de kırsaldan kente göçle beraber kentlerdeki yeni iş sahaları ve sosyal fırsatlar oluşmuştur. Özellikle 1950’li yıllarda ülkemizde köyden kente göç süreci hızlı bir şekilde başlamıştır. Bu süreçte kente yapılan düzensiz göçler nedeniyle birçok sorun ortaya çıkmıştır. Kentleşme sorununun en temel nedeni olarak kentleşme ile sanayileşmenin bir arada yürümeysi, sanayileşmeden önce kentleşmenin meydana gelmesi olarak değerlendirilmektedir. Ülkemizde kentleşme süreci ile ilgili birçok sorun karşımıza çıkmaktadır. Sanayileşme ve eğitimin aynı doğrultuda ilerlememesi, bireylerin yanlış kentlileşmesine sebep olmaktadır. Küçük yerleşim bölgelerinden kentlere gelen insanlar geldikleri yerin kültürünü yaşatmaya çalışmakta ve işsizlik, yoksulluk, eğitim sorunları gibi birçok sosyal sorunla mücadele etmek zorunda kalmaktadır. Kırsal alanda ağırlıklı olarak; aile üyeleri, akrabalar ve komşularla sınırlı olan çevresel etkileşim şehirlerde; kreşler, çocuk yuvaları, okullar, yurtlar, gençlik kulüpleri ile kurumlar gibi örgütsel yapıların, kitle iletişim araçlarının yaygın kullanımı ve çok farklı çevrelerden insanlarla ilişki kurma olanaklarının da eklenmesi ile kontrol edilmesi zor bir süreçte evrilmiştir. Kentleşmeyle beraber aile bağları ve mahalle bağları asgariye inmiş ve bireyin ailesine ya da çevreye karşı sorumluluğunun önemi azalmıştır. Aile, akraba ve yakın çevre ile kurulan sosyal bağların zayıflaması ile beraber çocukların suç işleme eğilimleri artış göstermeye başlamıştır.

Erdoğan (2010) yılında İstanbul’da yapmış olduğu araştırmada hali hazırda incelenen 50 adet mahkeme dosyasındaki sosyal inceleme raporlarında 49 adedinin erkeklere ait olduğu diğer bir tanesinin de tek bir kız çocuğuna ait olduğu, incelenen bu sosyal inceleme raporlarında çocukların 36’sının yaşamlarının bir döneminde, özellikle 8-12 yaş arası bir dönemde aileleriyle birlikte köylerden İstanbul’a göç etmiş oldukları anlaşılmaktadır.

Özetle, göç olgusu şehirde çocukların kente uyum sağlama noktasında yaşadıkları sorunlar ve kabul görme noktasındaki problemler sosyal uyumlarını olumsuz etkilemekte ve suça yönelme risklerini arttırmaktadır.

2.11. Suça Sürüklenmiş Çocuklara Yönelik Uluslararası Onarıcı Adalet Programları

Onarıcı adalet programı ilk öncelikle Anglo- Sakson hukuk sisteminde hayata geçirilen bir yaklaşımdır. Onarıcı adalet kavramı başta Kanada, Yeni Zelanda, Avustralya, İngiltere ve Amerika olmak üzere dünyanın birçok ülkesinde kullanılmaktadır. Onarıcı

adalet mümkün olduğu sürece zararın tazmini ve telafisi veya suçun neden olduğu zararın ve yaralanmanın giderilmesi olarak tanımlanmaktadır.

Birçok ülkede, suça sürüklenen çocuklara yönelik çeşitli onarıcı adalet programları geliştirilmiştir. Eski dönemlere nazaran her ülkede çocuk adalet sistemindeki uygulamalar form değiştirilmiş olup, artık yetişkinler için uygulanan ceza yasalarına ilkelerinde farklılaşma yaşanmıştır. Çocuk adalet sistemi özel ilkeleri olan ve uygulama yöntemleri olan bir sistem özelliği kazanmıştır. Sistemin temel amacı, genç insanları topluma (yeniden) kazandırmak olarak tanımlanmaktadır. Buradaki temel yaklaşım çocukların cezalandırılması veya caydırıcılığın ön plana çıkarılması değil, çocuğun suçtan arınmasını sağlamaktadır (Özbek, 2008:450).

Modern anlamda onarıcı adalet sistemi üç ana yöntem üzerinde durmaktadır. Sherman'ın ifade ettiği gibi bunlar arabuluculuk, zararı tazmin ve onarıcı adalet görüşmeleridir.

Arabuluculuk: 1960 yıllardan beri ceza adaleti sisteminde birçok yenilik yapılmıştır. Bu yeniliklerden birisi de mağdur ile fail arasında failin mağdur için ne yapabileceğine yönelik yaklaşımdır. Bu yaklaşım yargılamadan bağımsız olarak taraflar arasında gerçekleştirilen ve mağdurun zararlarının kısmen ya da tamamen karşılanmasını içeren bir anlayışı ifade etmektedir. Bu süreç; mekik diplomasisi olarak tanımlanabilecek, yüz yüze yapılan karşılıklı görüşmelerle uyuşmazlıkları çözmeye yetkili olan bir arabulucu tarafından yönetilir.

Zararı Tazmin: Arabuluculuğa benzer bir diğer uygulama mahkeme sırasında hâkim tarafından verilen bir yöntem olan zararı tazmin kararının verilmesidir. Bu yöntemde genelde mağdur ile fail arasında doğrudan bir temas olmaz. Devlete ödenen cezalar gibi failin zararı tazmin etmemesi halinde hapis cezası tehdidi tarafına yüklenir.

Onarıcı Adalet Görüşmeleri: Bir diğer önemli onarıcı adalet yöntemi adalet görüşmeleridir. Onarı adalet, genel anlamda ortaya çıkan ihlalden zarar gören birinci derecede devlet değil, ihlale maruz kalan kişi olduğundan mağdurun zararını ifade eden bir kavramdır. Farklı ülkelerde değişkenlik gösteren adalet görüşmeleri genellikle suçun yol açtığı yaraları sarmak, barışın sağlanması için ortak bir uzlaşma planı üzerinde varılma sürecini kapsar. Onarıcı Adalet görüşmeleri suçun yol açtığı maddi yaraların yanında manevi yaraların kısa bir sürede sarılma imkânı elde etme açısından önemli bir uygulamadır. Çünkü bu süreçte amaç faili cezalandırmak öte zararın tazmini sağlamaktır. Süreç içerisinde failin vermiş olduğu maddi zararı telafi etme planı veya özrünün kabulü ile mağdur suçtan dolayı oluşan manevi yükten de bir nebze olsun kurtulmaktadır (Tokdemir, 2017:80-82).

2.11.1. Çocuk Suçluluğun Önlenebilmesi Konusunda Neler Yapılabilir?

Çocuk suçluluğunun önlenmesi veya yeniden eğitimi noktasında kriminolojik alanındaki son gelişmeleri takip etmek önemlidir. Bu iyileştirme veya önleme çalışmalarının tarihçesine bakıldığında, çok uzun bir geçmişi olmamakla birlikte günümüze yakın bir süreci barındırmaktadır. Geçmişteki gelişmiş uygar ülkelerde suçlu çocukların, yaş ve suç türleri dikkate alınmaksızın, yetişkin suçluluklarla eş değerlendirildikleri ve ağır cezalarla cezalandırıldıkları görülmektedir. Bu nedenle yeniden eğitim anlayışıyla beraber çocuk veya gençlik suçluluğunun salt hukuksal çerçevede değerlendirilebilecek bir sorun olmadığı, daha çok psikolojik, pedagojik ve sosyal bir sorun olduğu ortaya çıkmıştır. Tüm dünya çocuk suçluları ele alındığında, suçlu çocukların en çok suç işleme yaşlarının 14 dolaylarında olduğu düşünüldüğünde konunun eğitimin ne kadar önemli bir unsur olduğunu açıklamaktadır (Yavuzer, 2009).

Yeniden eğitim kavramı genel hatlarıyla suçlu çocukların, normalden sapan bir davranışa sahip olduklarını, toplumsal uyumsuzluk gösterdiklerini, bu uyumsuzluğun giderilmesi yolunda, toplumsal örgütlenme ve çaba harcanması gereğini ortaya koymaktadır.

Çocukları Suça iten etmenlere baktığımızda aile yapısı, okul ilişkisi, toplumsal çevre ve bireyin kendine özgü özellikleri gibi faktörlerden oluştuğu görülmektedir. Bu nedenle çocukların suça sürüklenmesini engellenmek maksadıyla dünya genelinde çeşitli koruyucu programlar geliştirilmiştir. Çocuk suçluluğunda tedavi süreci incelendiğinde, üç farklı yöntem ortaya konmaktadır:

2.11.1.1. Önleyicilik (Erken Tanı)

Önleyicilik ya da erken tanı, suçluluğun iyileştirilmesinde en etkili yöntemlerden birisidir. Bu yöntemle, daha kuruma gelmeden önce, 6-7 yaşlarında çocuğa uygulanan testler sonucu anti-sosyal eğilimleri saptanabilmekte, eğitim ve öğretim bu doğrultuda gerçekleştirilmektedir. Önceleri Amerika'da Glueck'lar tarafından geliştirilen erken tanı tabloları yoluyla, gelecekte suçlu olabilecek yapıları teşhis etme olanı bulundu. Okula başlayan çocuklara uygulanmak üzere hazırlanan bu tablolar, toplumsal etkenlerle, karakter ve mizaç özelliklerini ilgilendiren itemlerden oluşmaktadır. Gerek Amerika, gerekse Avrupa'daki uygulamalar göstermiştir ki vakaların 9/10'unda, suçluluk 5-6 yaş gibi çok erken dönemlerde teşhis edilebilmektedir (Yavuzer, 2001).

2.11.1.2. Yeniden Eğitim

Genç suçluyla çalışmak, onu iyi etmek erişkine oranla daha kolaydır. Çünkü, çocukların çoğu, test ve incelemelere direnç göstermemektedir. Yeniden eğitimin amacı, bireyi sadece anti-sosyal dürtülerden arındırmak değil, aynı zamanda onu anti-sosyal davranışlara iten kötü çevresel koşulları ortadan kaldırmak yoluyla gencin topluma uyumunu sağlamaktır. Bu evrede grup terapisi ve rehabilitasyon yöntemlerinden yararlanılabilir.

Genç bir suçlu karşısında psikoloğun uygulayacağı yöntem ne olabilirdi? Sorusunun yanıtı bakacak olursak suçu değil suçluyu ele alıp incelemenin daha çok yarar sağlayacağı açıktır. Yeterli olgunluğa erişmemiş kız ve erkek çocukların karşısında yanıtlanması gereken soru, bu suçun kim tarafından yaptırıldığı da değildir, önemli olan çocuğun böyle bir suçu nasıl işleğidir. Bu konuda en önemli husus psikolojik açıdan suça sürüklenen çocuğun bir birey olarak ele alınması ve davranışın arkasındaki tetikleyici etmenlerin saptanmasıdır.

Psikoloğun çocuğun suça sürüklenmesindeki soruşturması çoğunlukla bireyin psikolojik yüzünü ilgilendirmektedir. Genç suçluların tedavisinde gerek problem gerekse konunun işleyişi açısından yetişkin suçlulara oranla bir ayrılık görülür. Genç suçluyla çalışmak, onu iyi etmek yetişkin bir bireye oranla daha kolaydır. Çünkü çocukların çoğu test ve incelemelere direnç göstermemektedirler.

Çocuk Suçluluğu ile mücadelede ilk olumlu adımları atan ülke İngiltere'dir. İngiliz suç tarihi incelendiğinde, herhangi bir yaşta işlenen suçun, ölüm cezası dışında dayak ya da hapse atma yoluyla cezalandırılması oldukça yeni gelişmeler arasında gösterilmektedir. Yakın zamana kadar küçük bir çocuğun asılması İngiltere'de olağan bir olay olarak kabul edilirdi. Ancak 1861 yılında Samuel Romily'in Newgate Hapishanesi'nde yatan, dükkân soyma suçundan ölüm cezasına çaptırılan 10 yaşındaki çocuğun, cezasının kaldırılmasına ilişkin öneri reddedilmişti. Ancak Pasrkhurst'un tarafından çıkarılan yasa ve 1854'te genç suçlular için "alıkoyma"(detention) yöntemi belirlenmesiyle gençlerin yetişkinlere oranla aynı hapishanelerdeki beraberliği azalmaya başladı. İngiltere'de yaşanan başka bir önemli gelişme ise 1908'de Çocuk Hükümlüleri yasası ile beraber 14 yaşının altındaki çocukların hapsedilmesi hükmü kaldırıldı. İngiltere ve Amerika Birleşik Devletleri'ndeki reformcu okullarda gençleri yetişkin hapishanelerinden kurtarıp onlara iş öğretip, yaşamlarını sürdürebilme imkânı sağlıyordu.

2.11.1.3. İzleme

Kurumda eğitildikten sonra uyumlu olarak topluma yeniden gönderilen genç, kısmen çözülmüş ya da hiç çözüm getirilmemiş sorunlarıyla aynı çevre koşullarında tek başına kalmaktadır. Geçmişte suça neden olan etkenlerin yeniden genci suça itmemesi, bir anlamda gencin bu sorun yığını karşısında bırakılmamasına bağlıdır. Kurum sonrası bu izleme evresinde gencin duygusal, toplumsal, ekonomik ve eğitimsel sorunlarının çözümünde yardımcı olacak uzman bir rehberle büyük bir gereksinimi vardır. Gencin topluma yeniden uyum göstermesinde olduğu kadar, okul ve meslek seçimi konularında uzman rehberin rolü büyüktür (İslamoğlu, 2017:71).

2.12. Bir Onarıcı Adalet Sistemi Olarak Denetimli Serbestlik

Ülkemizde Denetimli Serbestlik kavramı 2005 yılında 5237 sayılı yasa çerçevesinde yürürlüğe girmiştir. Her ne kadar yasa ile yürürlüğe giren denetimli serbestlik uygulamasından önce de hürriyeti bağlayıcı cezaların seçenek yaptırımlara çevrildiği görülse de günümüzde uygulanan sistemde olduğu gibi yaptırımın takibini ve denetleyecek bir teşkilatlanmanın ve süreci yönetecek denetim görevlilerinin bulunmaması nedeni ile çok tercih edilen bir yaklaşım olmamıştır. Alternatif bir ceza adalet sistemi yaklaşımı olan denetimli serbestlik sistemi suç işlemiş bireyi ceza infaz kurumu yerine toplum içerisinde rehabilite etmeyi amaçlamakta ve bu çerçevede bireye bir takım sorumluluklar yüklemektedir.

1926 yılında yürürlüğe giren ve 2005 yılına kadar yürürlükte kalan 765 Sayılı Türk Ceza Kanunu'nda da denetimli serbestlik uygulamalarına benzer yaptırımlar yer almıştır.

Kanunda suçlu çocuklar hakkındaki güvenlik tedbirlerine ilişkin hükümler de bulunmaktadır ancak 20 Temmuz 2005 tarihinde, “*Denetimli Serbestlik ve Yardım Hizmetleri ile Koruma Kurulları Kanunu*”nun kabul edilmesi ile birlikte sanık, şüpheli ve hükümlüler ile birlikte suça sürüklenen çocuklara psiko-sosyal destek sağlanmaya başlanmıştır. Yasa kapsamında ayrıca mağdurlara yönelik de onarıcı adalet sistemi mantığı ile müdahale araçları geliştirilmiştir.

Kanun kapsamında Ceza ve Tevkifevleri Genel Müdürlüğü bünyesinde Denetimli Serbestlik ve Yardım Hizmetlerinden Sorumlu Daire Başkanlıkları kurularak ağır ceza mahkemeleri bulunan adliyelerde, Cumhuriyet Başsavcılıklarına bağlı Denetimli Serbestlik ve Yardım Merkezi Şube Müdürlükleri kurulmuştur. İlk olarak 2013 yılında yayımlanan Denetimli Serbestlik Hizmetleri Yönetmeliğinin 19. maddesinde Çocuk Hizmetleri Bürosunun işleyişi ve görevleri şu şekilde belirtilmiştir.

2.12.1. Çocuk Hizmetleri Bürosu

Madde 19

Denetimli serbestlik müdürlüklerinde, denetimli serbestlik kapsamındaki suça sürüklenen çocuklara yönelik hizmetleri koordine etmek ve yürütmek üzere çocuk hizmetleri bürosu oluşturulur. Mümkün olması durumunda büro, müdürlüğün diğer birimlerinden ve yetişkin yükümlülere yönelik çalışmaların yürütüldüğü kısımlardan ayrı bir yerde kurulur.

1. Suça sürüklenen çocuklara yönelik hizmetleri yürütmek üzere, çocuk hizmetleri bürosunda çocuk hizmetleri konusunda özel eğitim almış yeteri kadar denetimli serbestlik uzmanı görevlendirilir. Müdürlüğün iş durumu uygun ise büroda görevli uzmanlara, çocuklara yönelik hizmetler dışında başka görevler verilmez.

2. Suça sürüklenen çocukların risk ve ihtiyaçlarının belirlenmesi, risk ve ihtiyaçlarına uygun olarak toplum içinde denetim ve takibi ile iyileştirilmesine yönelik yapılacak çalışmaların planlanması, tespit edilen risk ve ihtiyaçlara uygun eğitim ve iyileştirme çalışmalarının uygulanması ve denetimli serbestlik sürecinin tamamında suça sürüklenen çocuğun izlenmesine yönelik iş ve işlemler, çocuk hizmetleri bürosu tarafından yerine getirilir.

3. “Çocuk hizmetleri bürosunun görevleri şunlardır:

a) Müdürlüğe ilk başvuru sırasında suça sürüklenen çocuk ve yasal temsilcisini denetimli serbestlik süreci, yükümlülükler, hak ve sorumluluklar ile müdürlüğün çalışmaları konusunda bilgilendirmek.

b) Suça sürüklenen çocukların risk ve ihtiyaçlarını belirlemek.

c) Belirlenen risk ve ihtiyaçlar ile denetimli serbestlik kararının içeriğine uygun olarak 36 ‘ncı maddede yer alan usul ve esaslara göre denetim planı hazırlamak; hazırlanan denetim planında toplumun ve mağdurun korunmasını, kararın infaz kabiliyetini, suça sürüklenen çocuğa uygunluğunu, kamu kurum ve kuruluşları ile kamu yararına çalışan sivil toplum kuruluşlarının katkı ve desteğini dikkate almak.

ç) Belirlenen risk ve ihtiyaçlara yönelik destek alabileceği kişi ve kuruluşlar hakkında çocuğa bilgi vermek, gerekli yönlendirmeleri yapmak ve yapılan yönlendirmelerin çocuk üzerindeki etkisini takip etmek.

d) Hazırlanan denetim planlarını, komisyonun onayına sunmak.

e) Komisyon tarafından, suça sürüklenen çocuklar hakkında tekrar risk ve ihtiyaç değerlendirmesi yapılması ya da denetim planının yenilenmesine karar

verilmesi halinde gerekli işlemleri yapmak.

f) Hakkında denetim planı hazırlanan suça sürüklenen çocuğun infaz dosyası ve ilgili tüm belgeleri denetim planının komisyon tarafından onaylanmasını beklemeksizin aynı gün infaz bürosuna göndermek.

g) Suça sürüklenen çocuklara yönelik bireysel görüşme, grup çalışması, seminer ve diğer eğitim ve iyileştirme çalışmalarını yürütmek.

ğ) Aile görüşmeleri yapmak.

h) Gerekli görülmesi halinde suça sürüklenen çocuğun risk ve ihtiyaçlarının değerlendirilmesi, uygun müdahalenin planlanabilmesi, çocuğun tekrar suça sürüklenmesini önlemeye yönelik yürütülen çalışmalarda gerekli iş birliğinin sağlanabilmesi amacıyla ev, okul, iş yeri ve benzeri ziyaretleri yapmak.

ı) Suça sürüklenen çocuk hakkında verilen denetimli serbestlik kararının gerekleri dışında, suça sürüklenen çocuğun istekli katılımı ile çocuğun tekrar suça sürüklenmesini önlemeye hizmet edecek ve hayatına olumlu yönde katkı sunacak diğer çalışmaları planlamak, koordine etmek, çocuğu bu çalışmalar için teşvik etmek ve bu çalışmaların çocuk üzerindeki etkilerini takip etmek.

i) Komisyona, suça sürüklenen çocuklar hakkında yapılan değerlendirmelerde dikkate alınmak üzere çocuk ile yürütülen çalışmalar ve değerlendirme konusuna ilişkin görüşü içeren rapor sunmak.

j) Haklarında çalışma yükümlülüğü veya eğitim kurumuna ya da programına devam etme tedbiri verilen suça sürüklenen çocukların kuruma yerleştirilmesinde, gerektiğinde çocuklara refakat etmek.

k) 5237 sayılı Kanunun 51 inci maddesinin beşinci fıkrası, 5275 sayılı Kanunun 107'nci maddesinin dokuzuncu fıkrası ile 5395 sayılı Kanunun 38 inci maddesinin birinci fıkrası ile 39 uncu maddesinin üçüncü fıkrası gereğince belirlenen sürelerle ilgili yargı merciine sunulmak üzere denetim ve değerlendirme raporu hazırlayıp infaz bürosuna iletmek.

l) Hapis cezasının konutta infazına karar verilen çocukların adresine gitmek, konutu inceleyerek ihtiyaçlarını tespit etmek ve tespit edilen ihtiyaçları raporlayarak vaka sorumlusuna iletmek.

m) Denetimli serbestlik süreci başladıktan sonra on sekiz yaşını dolduran kişilerle, gerek görülmesi halinde, eğitim ve iyileştirme çalışmalarına devam etmek.

n) Müdür tarafından çocuk hizmetleri kapsamında verilen diğer görevleri planlamak ve yapmak (URL-4, 2024).”

Çocukların kapatılarak cezalandırılması yöntemi hem uluslararası hem de ulusal

mevzuatta son tercih olarak kullanılmaktadır. Bu nedenle herhangi bir suçtan dolayı ceza almış olan çocukların tecrit edilmeden cezalandırılmaları ve süreçte yakından takip edilmeleri amacıyla denetimli serbestlik uygulaması önem arz etmektedir (Şimşek, 2021:106).

Denetimli serbestlik tedbiri sayesinde; suça sürüklenen çocuklar ceza infaz kurumuna girmeden, yaşadıkları sosyal çevrede psiko-sosyal açıdan desteklenerek yeniden suç işlemelerinin önüne geçilmeye çalışılmaktadır (Karataş, 2019).

Suçta sürüklenen çocuklara yönelik mahkemeler tarafından çocuğun toplum dışına itilmeden, toplumsal dinamiklerin kullanılarak normalleştirilmesi ve sosyal uyumunun güçlendirilmesi amacı ile kısa süreli hapis cezalarına alternatif olarak farklı seçenekler sunulmaktadır. Seçenek yaptırımlar olarak adlandırılan bu müdahale yöntemleri; kamu hizmetinde ücretsiz çalışma, bir eğitim kurumuna veya bir meslek kursuna devam etme, belirli yerlere gitmekten yada belirli etkinlikleri yapmaktan alıkoyma ve tedavi gibi yükümlülük ve tedbirleri içermektedir.

Uzun süreyi kapsayan araştırmalarda, ceza ve ıslahevlerinin gençleri topluma yeniden kazanmadaki başarısızlığı tespitinin yanı sıra, erken yaşta özgürlüğü kısıtlayıcı ceza verilen çocukların diğer çocuklara oranla ileriki yaşlarda daha kolay cezaevine girdikleri ve erken yaşta kapalı kurumda bulunmanın suç kariyerinde en belirgin etken olduğu tespit edilmiştir. (Tekin, 2005).

Yetişkin suçlarından ayrı dinamiklere sahip olan çocuk suçluluğu ile mücadelede çocuğun suça yönelmesindeki tetikleyici etmenlere odaklanmak, çocuğun suç eylemi sergilemesine neden olan davranışsal sorunlar, aile sosyal çevre ve akran grubu etkisi gibi konulara yönelmek gerekmektedir. Çocuk suçluluğunda çocuğun kişiliğine, sosyal ve ekonomik durumuna, eylemi nedeniyle yaşadığı pişmanlığa, suçun oluş şekline göre bir yaptırım sistemi getirmesi nedeni ile Denetimli Serbestlik sistemi çocuk suçluluğu ile mücadele ve çocuğun topluma kazandırılması noktasında önemli katkı vermektedir.

2.13. Türkiye’de Çocuk Suçluluğunun Durumu

TÜİK verilerine göre, Türkiye’de çocuk suçluluğu yıllara göre artış göstermekle birlikte, 2020 ve 2021 yıllarında yaşanan COVID-19 salgını ve uygulanan kısıtlamalar nedeniyle bir düşüş yaşanmıştır. Salgın sonrası kısıtlamaların kaldırılmasıyla birlikte çocukların suç olaylarına karışma oranında belirgin bir artış gözlemlenmiştir. Yine 2021 yılı TÜİK verilerine göre, hem erkek hem de kız çocuklarında suç işleme oranı en yüksek 15-17 yaş aralığında görülmektedir. Bunu sırasıyla 12-14 yaş aralığı takip etmektedir. Yıllara göre anlamlı bir artış olsa da, 11 yaşında suça karışan çocukların oranı görece

daha düşüktür.

“Erkek çocukların kız çocuklarına göre suç işleme oranının daha yüksek olduğu ve özellikle 2022’de bu farkın yaklaşık beş buçuk kat olduğu TÜİK verilerinde anlaşılmaktadır. İlginç bir şekilde, 2018 ve 2022 yılları arasında 15-17 yaş aralığındaki kız çocuklarının suç davranış sergileme oranı %64 artarken, erkek çocuklarında bu oran %41 olarak gerçekleşmiştir. Bu durum, kız çocuklarının son yıllarda artan eğitim baskısı, erken yaşta evlilik gibi toplumsal cinsiyet rollerine uygun olmayan beklentiler ve sosyal medyanın olumsuz etkileri gibi faktörlerle daha fazla sosyal zorluklarla karşılaştıklarını ve bu durumun suç davranışlarına yansıdığını düşündürmektedir (URL-6, 2024).”

“Suç türlerine göre çocukların karıştığı olaylar ile ilgili TÜİK’in açıkladığı verilerde Çocukların %78,268’inin yaralama suçu nedeni ile adli sisteme dâhil oldukları, bunu %52,084 ile hırsızlığa ilişkin suçların takip ettiği, uyuşturucu madde ile ilgili de %9,304 çocukla ilgili işlem yapıldığı anlaşılmaktadır. Genel olarak yaralama ve hırsızlık eylemlerine ilişkin suçları; pasaport kanuna muhalefet, tehdit, cinsel suçlar, mala zarar verme, genel tehlike yaratan suçlar ve yağma-gasp gibi suçların izlediği, çocukların en az karıştığı suç olayının ise çevreye karşı işlenen suçlara ilişkin olduğu görülmektedir (URL-6, 2024).”

2.14. Suça Sürüklenen Sürüklenen Çocuklara Yönelik Sosyal Hizmet

Sosyal Hizmet, kişi ve ailelerin kendi bünye ve çevre şartlarında toplumdaki mevcut ortalama yaşayış ve algılayış seviyesine ulaşamayan kesimlere yönelik ekonomik ve sosyal yönden desteklenmeye ihtiyaç duyan rehberlik, yönlendirme, psikolojik destek gibi hizmetler olarak tanımlanmıştır. Sosyal Hizmet uygulamaya dayalı bir meslek dalı olup, toplumsal değişimi, gelişimi, sosyal adaptasyonu ve insanların güçlendirilmesini amaçlayan bir meslektir.

ABD Sosyal Çalışma Eğitimi Konseyi’nin 1959 yılında yaptığı “Boehm”ın tanımına göre “sosyal hizmet/sosyal çalışma”insan ile çevre arasındaki etkileşimi meydana getiren toplumsal ilişkiler üzerinde odaklaşan etkinlikler vasıtasıyla kişilerin tek başlarına ya da gruplar içindeki toplumsal işlevlerini yerine getirmeyi ve bozulmuş kapasitelerinin onarımını, bireysel-toplumsal kaynak ve destek sağlanmasını amaç edinmiş bir meslektir (Yolcuoğlu’dan aktaran Uysal,2019:6).

IASSW ve IFSW sosyal hizmeti “insan hakları ve sosyal adalet ilkelerini temel alan; sosyal değişimi destekleyen, insanların iyilik durumunun geliştirilmesi için insan ilişkilerinde problem çözmeyi, güçlendirmeyi amaçlayan ve bunun için insan davranışına ilişkin teorilerinden yararlanarak müdahale eden bir meslektir (Duyan, 2003:1).

“Adalet sisteminde kanunla ihtilafa düşen pek çok probleminin kökünde toplumsal nedenler yatmakta olduğu açıktır. Bu nedenlerden ötürü suça sürüklenen çocukların adalet sistemi içerisinde yeniden topluma kazandırılması ve toplumda yapıcı rol üstlenmesinin arzu edildiği esasına göre onarıcı adalete bağlı kalınmaktadır. Adli müdahalelerin başarıya ulaşabilmesi için bu süreçte çocuk ve ailesinin ihtiyaçlarının uygun bir şekilde desteklenmesi hususunda Sosyal Hizmetin rolü önemlidir (URL-5, 2024).”

“Onarıcı Adalet’in tanımına bakıldığında genel anlamda zarar vermekten çok onarıcı, eğitici, affedici, sorumluluk yükleniciliğini teşvik eden ve mağdurun uğramış olduğu zararın giderilmesi hususu temel alan modern ceza hukuku anlayışıdır (URL-7, 2024).”

Onarıcı Adalet ve Sosyal Hizmet mesleğinin ortak paydasına baktığımızda; çocuğun haklarını korunması ve toplumla bütünleşmeyi sağlamak mahiyetinde bütün sosyal hizmet ilkelerini kapsamaktadır. Sosyal Hizmet mesleğinin felsefesi ile temelde örtüşen onarıcı adalet programı sosyal adaletin sağlanması hususunda önemli bir misyonu vardır.

Onarıcı Adalet programı çocuk adalet sisteminde çocukların yargılanarak mahkûm edilmesi anlayışına karşı en etkili alternatif seçenektir. Onarıcı Adalet yaklaşımı çerçevesinde ele alınan çocuk adalet sistemi suça sürüklenen çocuklara karşı adli sosyal hizmet alanında çalışan meslek elemanları tarafından önleme, yönlendirme ve koruma gibi üç temel hedefe odaklanmaktadır. Bu üç temel alanda aktif rol oynayan sosyal çalışmacılar; suça sürüklenmeden önce çocuğun risklerden korunması ve suçun önlenmesini, kanunla çelişen sorunları konusunda ihtiyaçlar hususunda toplum temelli müdahalelerde bulunması gerekmektedir (Baykar ve Acar’dan aktaran Karataş ve Mavili, 2019:1019).

Suçta Sürüklenen Çocukların Çocuk adalet sisteminde psiko-sosyal gelişim özelliklerine ve çocuk hakları ilkelerine uygun olup olmadığı hususlarında uzmanların görüşlerinin alınması ve ilgili Sosyal Hizmet alanındaki yaklaşımlara uygun bir şekilde çocuğun yüksek yararı gözetilerek süreç yönetilir. Bu süreçler Adli Sosyal Hizmet’in amacına uygun olarak yerine getirilmelidir.

Adli Sosyal Hizmet, sosyal hizmetin hukuk alanındaki alt birimidir. Adli Sosyal Hizmet alanı bir bütün olarak suça sürüklenen çocuğun kollukta geçen süreç, soruşturma, kovuşturma süreçleriyle ilgili yakından alakadar olduğu ve çocuklarının haklarının korunması adına yerine getirilen sosyal hizmet uygulamaları olarak anlaşılmaktadır. Adli Sosyal Hizmet’in odağında genel anlamda suça yönelen çocuklar, suç mağduru çocuklar,

mağdurlar, suça sürüklenen çocukları barındırmaktadır. Adli sistemde görev alan Adli Destek Görevlileri(Sosyal Çalışmacı, Psikolog, Pedagog) çocuk ve ailesinin sosyal çevresi ile birlikte değerlendirerek detaylı araştırma ve gözlemlerini raporlaştırmakla görevlidir. Meslek uzmanları adli sosyal hizmet alanında sosyal adalet ve insan hakları çerçevesinde suça sürüklenen çocuklara “onarı adalet anlayış’ kapsamında çocuğa en uygun tedbir ve yaklaşım önererek riskleri tespit etme hususunda yeniden bir suçun faili ya da mağduru olmasını engelleyecek tedbirlerin alınması açısından önemli rol ve görevlere sahiptir. Sosyal İnceleme raporu doğrultusunda adli destek görevlileri(Sosyal Çalışmacı, Pedagog, Psikolog) suça sürüklenen çocuğun psiko-sosyal durumu hakkında en isabetli analizlerle çocuğa uygulanacak tedbirle topluma adapte olmasını sağlayacaktır.

Sosyal hizmet disiplini, tıp, psikiyatri, suçluluk, yaşlılık, engellilik, yoksulluk, eğitim, aile ve çocuk refahı gibi birçok alanda uygulama alanı bulur. Okul sosyal hizmeti ise, öğrencilerin okul hayatlarındaki biyopsikososyal sorunlarına çözüm üreten özel bir sosyal hizmet dalıdır. Okul sosyal hizmeti, öğrencilerin gelişim dönemleri ve yaşadıkları sorunlara uygun psikososyal destek hizmetleri sunar. Bu sayede öğrencilerin eğitim hayatlarına devam etmeleri sağlanır. Okul sosyal hizmetleri, okulda görev yapan diğer uzmanlarla işbirliği içinde yürütülür (Özbesler ve Duyan, 2009).

Tanımdan da anlaşılacağı üzere çocukların yaşadığı mevcut sorunların giderilmesinde okul sosyal hizmeti önemli bir role sahiptir.

3. BULGULAR

Bu bölüm, suça sürüklenen çocukların ebeveynleri ile yapılan görüşmelerde elde edilen veriler ve bu verilerin analizlerini içermektedir. Araştırmadan elde edilen bulgular üç bölümden oluşmaktadır. İlk bölümde suça sürüklenen çocukların demografik özellikleri, ikinci bölümde ebeveynlerin demografik özellikleri, evlilik öyküleri ve aile içi iletişimlerine yer verilmiştir. Üçüncü bölümde ise ebeveynlerin suça sürüklenen çocuklarına verilen ceza ve tedbirlere ilişkin algıları, hizmet alınan kurum ve kuruluşlar hakkında düşünceleri ve yaşanan adli süreçle ilgili değerlendirmelerinden bahsedilmiştir. Metin içerisinde italik olarak yazılarda yer verilen kısımların sonundaki parantez içerisindeki yazılar görüşülen anne ve babaların görüşme sıralarını belirtmektedir.

Katılımcılar, anneler için "A", babalar için "B" şeklinde kodlanmıştır. Parantez içindeki sayı, görüşme sırasını belirtmektedir. Örneğin, "6(A)" ifadesi, 6. sırada görüşülen anneyi ifade eder. Bu kodlama sistemi, verilerin daha kolay analiz edilmesini sağlamıştır.

3.1. Çalışma Grubundaki Ebeveynler ve Çocuklarının Demografik Özellikleri

Bu bölümde suça sürüklenen çocukların ve ebeveynlerinin demografik özellikleri üç tablo halinde oluşturulmuştur. 1.Tablo'da çocukların eğitim durumları, ilk suça sürüklenme yaşı, madde kullanımı, suçun türü ve hakkında alınan tedbirler ilgili bilgiler yer verilmiştir. 2. Tablo ve 3. Tablo'da ise anne ve babaların evlenme şekilleri, evlilik durumları, eğitim durumları, meslekleri, çocuk sayıları ve ailenin suç öykülerine ilişkin bilgiler yer almaktadır.

Tablo 1. Suça sürüklenen çocukların demografik bilgileri.

Suç Sürüklenen Çocuk	Çocuğun Eğitim Durumu	İlk Suça Sürüklenme Yaşı	Madde Kullanımı	Suç Türü	Hakkında Alınan Tedbirler
1.Ç	Lise 1 Terk	16	Sigara ve Alkol	Hırsızlık	Danışmanlık ve Sağlık
2.Ç	Lise 1 Terk	12	Sigara, Alkol ve Esrar	Kasten Yaralama	Danışmanlık, Sağlık ve Eğitim

Tablo 1. (Devamı)

3.Ç	Lise 4.Sınıf Öğrenci	17	Yok	Müstehtenli k	Yok
4.Ç	Lise 1 Terk	13	Sigara, Alkol ve Uyuşturuc u Maddeleri	Kasten Yaralama	Danışmanlı k ve Sağlık
5.Ç	Ortaokul 8.Sınıf Terk	13	Sigara, Alkol ve Uyuşturuc u Maddeleri	Hakaret ve Basit Yaralama	Danışmanlı k, Sağlık, Eğitim ve Bakım
6.Ç	Lise 1 Terk	15	Sigara ve Alkol	Hırsızlık	Danışmanlı k ve Eğitim
7.Ç	Lise Terk	15	Sigara	Hırsızlık	Yok
8.Ç	Lise Terk	15	Sigara ve Alkol	Basit Yaralama	Danışmanlı k ve Denetim
9.Ç	Lise Terk	14	Sigara, Alkol ve Uyuşturuc u Maddeler	Uyuşturucu	Danışmanlı k, Sağlık, Eğitim ve Bakım
10.Ç	Lise Terk	15	Sigara	Hırsızlık ve Cinsel İstismar	Danışmanlı k, Eğitim ve Denetim
11.Ç	Lise Terk	15	Sigara, Alkol ve Uyuşturuc u Maddeler	Hırsızlık, Basit Yaralama ve Uyuşturucu Ticareti Yapmak	Danışmanlı k ve Denetim
12.Ç	Lise Terk	15	Sigara	Basit Yaralama	Yok

Tablo 2. Annelerin demografik bilgileri.

Suç Sürüklenen Çocuk	Evlenm e Şekli	Anneni n Evlenm e Yaşı	Annenin Eğitim Durumu	Annenin Mesleği	Çocu k Sayısı	Ailede Başka Suç Öyküs ü
1.Ç	Severek	18	Lise	Ev Hanımı	3	Baba ve Ağabey
2.Ç	Görücü Usulü	17	Ortaokul	Garson	2	Baba

Tablo 2. (Devamı)

3.Ç	Görücü Usulü	24	Lise	Ev Hanımı	2	Yok
4.Ç	Kaçarak	16	İlkokul	Ev Hanımı	3	Ağabey
5.Ç	Görücü Usulü	19	İlkokul	Ev Hanımı	2	Yok
6.Ç	Görücü Usulü	16	Okuryazar	Çocuk Bakıcısı	7	Baba ve Ağabey
7.Ç	Görücü Usulü	21	İlkokul	Ev Hanımı	4	Yok
8.Ç	Görücü Usulü	20	İlkokul	Ev Hanımı	2	Ağabey
9.Ç	Görücü Usulü	20	İlkokul	Ev Hanımı	3	Abla
10.Ç	Görücü Usulü	22	İlkokul	Ev Hanımı	3	Yok
11.Ç	Görücü Usulü	13	Okuryazar Değil	Ev Hanımı	1	Baba
12.Ç	Görücü Usulü	19	İlkokul	Hayvancılık	2	Yok

Tablo 3. Babaların demografik bilgileri.

Suç Sürüklenen Çocuk	Evlenme Şekli	Babanın Evlenme Yaşı	Babanın Eğitim Durumu	Babanın Mesleği	Çocuk Sayısı	Ailede Başka Suç Öyküsü
1.Ç	Severek	22	İlkokul	Gemici	3	Baba ve Ağabey
2.Ç	Görücü Usulü	23	Ortaokul	Emekli	2	Baba
3.Ç	Görücü Usulü	33	Lise	İşçi	2	Yok
4.Ç	Kaçarak	16	İlkokul	Esnaf	3	Ağabey
5.Ç	Görücü Usulü	25	İlkokul	Gemici	2	Yok
6.Ç	Görücü Usulü	20	İlkokul	İşçi	7	Baba ve Ağabey
7.Ç	Görücü Usulü	26	İlkokul	Esnaf	4	Yok
8.Ç	Görücü Usulü	22	İlkokul	Emekli	2	Ağabey
9.Ç	Görücü Usulü	26	İlkokul	Emekli	3	Abla
10.Ç	Görücü Usulü	25	İlkokul	Şoför	3	Yok
11.Ç	Görücü Usulü	24	İlkokul	İşçi	1	Baba

Tablo 3. (Devamı)

12.Ç	Görücü Usulü	22	İlkokul	İşçi	2	Yok
------	-----------------	----	---------	------	---	-----

3.2. Suça Sürüklenen Çocukların Kısa Yaşam Öyküleri

Bu kısımda suça sürüklenen çocukların yaşam öyküleri hakkında bilgilendirme yapılmıştır.

3.2.1. Çocuk

Çocuk on beş yaşındadır. Anne babası ve iki kardeşi ile birlikte yaşıyor. Annesi ev hanımıdır. Babası ise gemide teknisyen olarak çalışmaktadır. Aile ekonomik olarak rahat durumda. Anne, çocuklarla daha fazla ilgilenmektedir. Aile ve yakın çevrede çocuğun olumsuz etkilenebileceği bir kişi bulunmamaktadır. Çocuk ortaokul mezunudur. Meslek lisesini birinci sınıfta bırakmıştır. Okuldayken problemli bir öğrenci olmasa da, okula devam etmek istememiştir. Okulu bıraktıktan sonra bir süre ailelerinin fırınında çalışmış, şu anda ise bir motor tamir atölyesinde yarı zamanlı olarak çalışmaktadır. Boş zamanlarında genellikle arkadaşlarıyla birlikte vakit geçirmektedir. Ne onlar ne de arkadaşları belirli bir hobileri veya aktiviteleri bulunmamaktadır. Çoğunlukla alışveriş merkezlerinde, sahilde veya arkadaşlarının iş yerlerinde zaman geçirirler. Çocuk, kendinden yaşça büyük kişilerle arkadaşlık etmeyi tercih eder. Zararlı alışkanlıkları veya riskli davranışları yoktur. İletişimi kuvvetlidir ve düşüncelerini rahatça ifade edebilir. Otoriteye saygılıdır.

3.2.2. Çocuk:

Çocuk on yedi yaşında, anne babası boşanmış bir çocuktur. Velayeti babasında olup, bir süre çocuk yuvasında kalmıştır. Çiftin tek çocuğudur. Babası ikinci evliliğini yapmış ve yeni bir çocuğu olmuştur. Çocuk, babası, üvey annesi ve kardeşiyle aynı evde yaşamaktadır. Öz annesi ile ilişkisi sınırlıdır. Babası bir mermer atölyesinde çalışmakta ve asgari ücretle geçinmektedir. Aile maddi sıkıntılar içinde olduğu için çocuğun tüm taleplerini karşılamakta zorlanmaktadır. Bu durum, çocuk ile baba ve üvey anne arasında sık sık çatışmalara neden olmaktadır. Baba, çocuğu ile yeterince ilgilenmediği için çocuk başına buyruk davranışlar sergilemektedir. Çocuk, meslek lisesini birinci sınıfta bırakmak zorunda kalmış ve okulda sorunlar yaşamıştır. Akademik başarısı da düşük olmuştur. Geniş bir arkadaş çevresi olan çocuğun, bu çevrede madde kullanan kişiler de bulunmaktadır. Kendisi de farklı türde maddeler kullanmaktadır. Davranışlarının sonuçlarını pek düşünmeden hareket etmektedir.

3.2.3. Çocuk:

Çocuk on altı yaşında. Anne babası ve üniversite öğrencisi ablası ile birlikte yaşıyor. Babası inşaat malzemeleri satan bir firmada satış temsilcisi olarak çalışıyor. Anne ise ev hanımı. Çocuk ve ailesi arasında önemli bir çatışma yaşanmıyor. Hem anne hem de baba çocuklarıyla tutarlı bir şekilde ilgileniyor. Aile içinde şiddet gibi bir sorun bulunmuyor. Çocuk epilepsi hastası ve düzenli olarak ilaç kullanmakta. Lise öğrencisi olan çocuğun ders başarısı orta düzeyde. Ödevlerini yapıyor, devamsızlık sorunu yaşamıyor ve hiç disiplin cezası almadı. Çocuğun şiddet eğilimi de bulunmuyor. Boş zamanlarında genellikle bilgisayar oyunu oynuyor. Çocuk iletişime açık, algısal bir problemi yok ve kendini rahatlıkla ifade edebiliyor.

3.2.4. Çocuk:

Çocuk 17 yaşında. Anne babası ve reşit iki kardeşi ile birlikte yaşıyor. Baba oto tamircisi, anne ise ev hanımı. Ailede ciddi bir sorun yaşanmıyor. Hem anne hem de baba çocuklarıyla ilgileniyor ve aralarında sıra dışı bir problem yok. Ailenin önemli bir ekonomik sorunu da bulunmuyor. Çocuk lise öğrencisi ancak öğretmeni ile yaşadığı bir sorun nedeniyle bir süredir okula gitmiyor. Bugüne kadar herhangi bir disiplin cezası almadı. Okula gitmediği zamanlarda babasına oto tamir işinde yardım ediyor. Başka bir iş tecrübesi bulunmuyor. Ebeveynler çocuğu problemlili görmese de, arkadaş çevresine karşı endişeli. Çocuğun arkadaşları arasında suç işleyen, cezaevi geçmişi olan ve madde kullanan kişiler bulunuyor. Bu durum, çocuğun kavgalara karışmasına neden oluyor. Genel olarak çocuk iletişime açık ve kendini rahatça ifade edebiliyor.

3.2.5. Çocuk:

Çocuk on beş yaşında. Anne babası yabancı uyruklu ve boşanmış. Kendinden üç yaş büyük bir ablası var ve ablası bir kafede çalışıyor. Babası gemilerde çalışıyor. Anne ise ev temizliklerine giderek geçimini sağlıyor. Çocuk, ablası ve annesi ile birlikte yaşıyor. Anne, çocuk üzerinde kontrol kurmakta zorlanıyor ve çocuk başına buyruk bir hayat algısına sahip. Sık sık evden kaçıyor, ailesine haber vermeden arkadaşlarının evinde kalıyor. Çocuk ortaokulda okurken okulun ikinci döneminde devamsızlık yapmaya başlamış ve okulu terk etmiş. Baba çocuklarla yeterince ilgilenmiyor. Gemilerde çalışması nedeniyle sık sık evden uzaklaşıyor. Çocuklarla ilgili tüm sorumluluk anne tarafından yerine getiriliyor ancak anne, çocuk üzerinde bir hâkimiyet kuramıyor. Çocuğun sorunlu arkadaş çevresi nedeniyle erken yaşta bağımlılık yapıcı maddeler

kullanmaya başlamış. Genel olarak istismara açık bir çocuk. Annesinden izinsiz il dışına da çıkıyor. Anne çocuğu takip etmeye ve sorunlu çevreden uzaklaştırmaya çalışıyor. Bu konuda resmî kurumlara gidip destek de istiyor. Çocuğun iletişim kurmaya engel bir sorunu bulunmuyor ancak kendisi ile ilgili konularda konuşmaya tepki gösteriyor ve iletişimi sürdürmekten kaçınıyor. Çocuğun ergenlik dönemi, aile yapısı, madde bağımlılığı ve özellikle arkadaş çevresi nedeniyle önemli sorunlar yaşama olasılığı bulunuyor.

3.2.6. Çocuk:

Çocuk on beş yaşında. Anne babası ve üç kardeşi ile birlikte yaşıyor. Çocuğun anne ve babasının okuma yazması bulunmuyor. Baba inşaat ustası, anne de çocuk bakıcılığı yapıyor. Ailenin en büyük çocuğu şu anda cezaevinde. İki çocuk evli ancak çocuğun ablası boşanmış ve ailesi ile birlikte yaşıyor. Aile, ekonomik zorluklar nedeniyle birkaç yıl önce Van'dan Rize'ye gelmiş. Aile içinde çok önemli çatışmalar yaşanmıyor. Anne ve baba çocukların temel ihtiyaçlarını karşılıyor. Çocuk Meslek Lisesinde okuyor ve okul başarısı orta düzeyde. Okul motivasyonu bulunuyor ve bugüne kadar herhangi bir disiplin cezası almamış. Çocuğun çok geniş bir arkadaş çevresi bulunmuyor. Arkadaşları ile birlikte kayda değer bir aktivitesi yok. Çocuk sigara kullanıyor. Bunun dışında bağımlılık yapıcı bir madde deneyimi bulunmuyor. Genel davranışları itibari ile problemleri bir çocuk değil. Çocuk iletişime açık ve kendisini ifade etmede bir sorun yaşamıyor.

3.2.7. Çocuk:

Çocuk on yedi yaşında. Anne babası ve üç kardeşi ile birlikte kendilerine ait bir evde yaşıyor. Babasının kendisine ait bir oto-tamir dükkânı var ve çocuk babasının yanında çalışıyor. Baba otoriter bir karaktere sahip. Ev hanımı olan çocuğun annesinin ise daha sakin bir yapısı var ve genelde çocuklar ile anne ilgileniyor. Çocuk meslek lisesi öğrencisiyken babası tarafından okulunu bırakarak açık liseye kaydı yapılmış. Babanın çocuğu okuldan alma gerekçesi de okulda suç eğilimi olan çocukların varlığı ve çocuğun bu çocuklardan etkilenmeye başlaması. Ailenin ekonomik sıkıntısı bulunmuyor. Çocuğun talepleri aile tarafından genelde yerine getiriliyor. Çocuğun ailesi ile bir çatışma yaşamıyor. Babanın iş kolik bir yapısı var ve iş yerinde disiplinli bir kişi zaman zaman bu nedenle çocuğun üzerinde baskı kuruyor. Çocuk otoriter olan baba ile de çok çatışmaya girmiyor. Çocuğun arkadaş çevresi çok geniş değil. Çocuğun en yakın arkadaşı kendisi gibi babasının iş yerinde çalışan bir akranı ve çocuğun bu arkadaşının sorunlu davranışları bulunmuyor. Çocuğun geçmişte bir dönem kano sporu ile uğraşmış ancak geçirdiği bir

kaza sonrası kolunu kırmasından sonra kano sporu ile ilgilenmeyi bırakmış. Şuan bir aktivitesi bulunmuyor. Çocuğun genel olarak çok fazla davranışsal sorunları yok. Çocuğun ağırlıklı olarak bulunduğu çevresel koşullara göre tepki veriyor ve davranışlarını ona göre biçimlendiriyor. Bu nedenle arkadaş çevresinin etkisiyle sorunlu davranışlar sergileme olasılığı bulunuyor.

3.2.8. Çocuk:

Çocuk on yedi yaşında. Anne babası ve ağabeyi ile birlikte yaşıyor. Akademik başarısı düşük bir çocuk. Meslek lisesinde devamsızlık nedeni ile okuldan atıldı. Okulu bıraktıktan sonra baba çocuğu birkaç işe yerleştirmeye çalışsa da çocuk birkaç gün çalıştıktan sonra çalıştığı işlerden ayrılmış. Hayata ilişkin belirlediği gerçekçi bir hedefi yok. Sosyal, kültürel ya da sportif bir aktivitesi de bulunmuyor. Çocuk geç saatlerde eve geliyor ve öğle saatlerine kadar uyuyor. Evi sadece uyumak için kullanıyor. Her gün dışarı çıkarak arkadaşları ile buluşuyor ve arkadaşları ile kayda değer bir aktivitede bulunmuyor ancak arkadaş grubu içerisinde ya da başka akran grupları ile sıklıkla çatışıyor ve kavga olaylarına karışıyor. Çocuk, ailesiyle iletişimi oldukça sınırlı ve ne anne babasını dinliyor ne de verilen sorumlulukları yerine getiriyor. Çocuğun evde en fazla çatıştığı kişi ağabeyi, ağabey de sorunlu bir kişi ve zaman zaman ağabeyi kardeşini dövüyor. Anne ve baba çocuğun kendilerini dinlemediğini, kendilerine yardımcı olmadığını, çalışmadığını söylüyor. Çocuk erken yaşlarda sigara ve alkol kullanmaya da başlamış. Başka bağımlılık yapıcı maddeler de kullanıyor. Çocuğun algısal bir problemi yok ancak iletişime çok açık bir yapısı bulunmuyor. Genelde tepkisel bir tavırla iletişimi sürdürüyor. Çocuğun kıyafeti ve fiziki görüntüsü akran grubu ile benzerlik gösteriyor. Çocuk bilişsel olarak yeterli olgunluğa sahip değil ve rol model aldığı kişiler de çatışmacı ve mafyatik davranış kalıplarına sahip özellikteki kişilerden oluşuyor. Çocuk oto kontrol sorunu olan ve zaman zaman davranışlarının sonuçlarını düşünmeden hareket eden bir kişi izlenimi yaratıyor.

3.2.9. Çocuk:

Çocuk on beş yaşında, anne babası ve ağabeyi ile birlikte yaşıyor. Anne ve baba boşanmış olmasına karşın aynı evde yaşıyor. Ablası evli ve bir başka şehirde yaşıyor. Çocuğun ağabeyi ağır derecede zihinsel engelli ve obez, aynı zamanda fiziksel engelli. On dokuz yaşında olan engelli oğulla anne ilgileniyor. Baba mevsimlik işçi, anne çalışmıyor ve böbrek hastası. Aile önemli düzeyde ekonomik sorun yaşıyor ve zaman zaman maddi yardım alıyor. Çocuk ergenlik döneminde bir kız ve evdeki sorunlara karşı duyarsız. Evde herhangi bir konuda sorumluluk almıyor, geç saatlere kadar oturuyor ve

geç saatlerde kalkıyor. Çocuk sık sık evden kaçıyor, akademik başarısı düşük ve okula gitmiyor. Çocuk yaklaşık sekiz aydır esrar ve metamfetamin kullanıyor. Bu maddeleri bulamadığı zaman çakmak gazı çekiyor. Baba çocuğa karşı çok ilgili değil. Anne çocuğu takip etmeye çalışıyor, sık sık evden kaçan çocuğunu sokaklarda arıyor. Anne yaşadığı ilçedeki karakol ve savcılıktan da çocuğu ile ilgili yardım talebinde bulunmuş. Çocuğun sorunlu bir arkadaş çevresi var ve arkadaşları da farklı türlerde bağımlılık yapıcı maddeler kullanıyor. Çocuğun geleceğiyle ilgili bir planı yok. Çocuğun sosyal, kültürel ya da sportif bir aktivitesi de yok. Çocuk iletişime açık bir çocuk değil, kendisi ile ilgili konularda konuşmaya tepki gösteriyor ve iletişimi sürdürmüyor. Çocuğun fiziki görüntüsünde bir problem bulunmuyor. Çocuğun ergenlik dönemi, geliştirdiği karakter ve özellikle arkadaş çevresi nedeni ile hayatında önemli sorunlar yaşama olasılığı bulunuyor.

3.2.10. Çocuk:

Çocuk on yedi yaşında. Anne babası ve yaşı küçük zihinsel ve fiziksel engelli kız kardeşi ile birlikte yaşıyor. Aile birkaç yıl öncesine kadar İstanbul'da yaşarken ekonomik sebebiyle memleketlerine dönmüş. Baba asgari ücretli bir işte çalışıyor. Anne ev hanımı ve daha çok özel gereksinimli kızı ile ilgileniyor. Aile ekonomik sıkıntılar yaşasa da baba çocukların temel ihtiyaçlarını karşılıyor. Aile içi bir şiddet öyküsü ise bulunmuyor. Çocuğun akademik başarısı düşük ve okul motivasyonu bulunmuyor. Bu nedenle lise birinci sınıf öğrencisiyken devamsızlık nedeni ile sınıfta kalmış ve okula dönmek gibi bir niyeti yok. Çocuk bugüne kadar herhangi bir işte de çalışmamış. Çocuk Rize'de amatör ligde futbol oynuyor. Bunun yanı sıra boks sporuna da ilgi duyuyor. Ailesi çocuklarını sorunlu bir çocuk olarak tanımlamıyor. Aile tarafından çocuk; evde sorumluluk alan, onlara yardımcı olan, özel gereksinimli kardeşi ile de ilgilenen bir kişi olarak tasvir ediliyor. Aile çocuğu daha çok arkadaş tercihleri nedeni ile eleştiriyor. Çocuğun geniş bir arkadaş çevresi bulunuyor ve bu arkadaşları arasında suç davranışı sergileyen kişiler de var. Çocuk iletişime açık bir çocuk, algısal bir problemi de bulunmuyor. Tek başına kaldığında sorun yaratacak bir çocuk izlenimi oluşturmaya da sorunlu akranları ile bir araya geldiğinde problem yaratma potansiyeli olan bir çocuk algısı yaratıyor.

3.2.11. Çocuk:

Çocuk on yedi yaşında, anne ve babası boşanmış bir çocuk. Velayeti babasında. Baba bakamadığı için çocuğu bir yıl süre ile kurum bakımına vermiş. Çiftin tek çocuğu. İsmail'in babası ikinci evliliğini yapmış. Bu evlilikten de bir çocuğu var. Çocuk; babası,

üvey annesi ve kardeşi ile birlikte yaşıyor. Öz annesi ile ilişkisi ise sınırlı. Çocuğun babası bir mermer atölyesinde çalışıyor ve asgari ücret alıyor. Bu nedenle aile maddi sorunlar yaşıyor ve çocuğun taleplerini karşılamada zorlanıyor. Talepleri karşılanmayan çocuk da baba ve üvey annesi ile sık sık çatışma yaşıyor. Baba, çocuğu ile çok ilgilenen bir baba değil bu nedenle çocuk başına buyruk hareket ediyor. Çocuk meslek lisesi birinci sınıf öğrencisiyken sınıfta kalmış, okulda da problem yaratan bir çocuk. Okuduğu dönemde akademik başarısı da çok iyi olmayan bir öğrenci. Çocuğun geniş bir arkadaş çevresi bulunuyor ve arkadaşları arasında sorunlu kişiler de var. Çocuğun farklı türde bağımlılık yapıcı maddeler de kullanmaktadır. Arkadaşları arasında da madde kullanan kişiler var. Çocuğun davranışlarının sonuçlarını çok düşünerek hareket etmiyor.

3.2.12. Çocuk:

Çocuk on yedi yaşında, anne ve babası ile birlikte kalıyor. Bir de ağabeyi var, Eskişehir’de yaşıyor. Çocuğun ailesi ile birlikte beş yıl öncesine kadar İstanbul’da yaşıyordu ancak beş yıl önce babanın işi nedeni ile aile memleketleri olan Rize’ye yerleşmiş. Ailenin önemli ekonomik sorunları bulunmuyor. Baba kendisine ait mermer atölyesinde çalışıyor. Anne ise hayvancılık ve tarımla uğraşıyor. Aile içinde bir şiddet öyküsü yok ancak babanın sinirli bir yapısı var ve sık sık çocukları ile çatışma yaşıyor. Çocuk babası ile yaşadığı çatışmalar nedeni ile birkaç kez evden kaçmış. Çocuk okulu bırakmış, Lise birinci sınıfta aldığı disiplin cezaları nedeni ile okuldan atılmış. Okulda oldukça sorunlu bir çocuk, kavga nedeni ile çok kez disiplin cezası almış ve okul değiştirmek zorunda kalmış. Çocuğun eğitimini sürdürme isteği bulunmadığı anlaşıyor. Çocuğun okulu bıraktıktan sonra birkaç iş deneyimi olmuş ancak bu iş deneyimlerinin de kısa süreli olduğu anlaşıyor. Çocuk zaman zaman babasına iş yerinde ve montajda yardımcı oluyor. Çocuğun çok geniş bir arkadaş çevresi bulunmuyor. Çocuğun babası ile ilişkisi sorunlu ancak annesi ile ilişkisinde bir problem yok. Çocukla ilgili anne daha fazla sorumluluk alıyor. Baba ve çocuk arasında paylaşım oldukça sınırlı. Gerek anne gerekse baba çocuk üzerinde çok fazla hâkimiyet kuramıyor. Çocuk çevresindeki herkesle kolaylıkla çatışmaya giren bir çocuk ve ebeveynleri bu nedenle çocuğu kontrol etmekte zorlanıyor. Çocuğun genel görüntüsünde ise bir problem bulunmuyor. Çocuk iletişime açık bir kişi ve kendisini rahatlıkla ifade edebiliyor ancak tahammül eşiği düşük bu nedenle zaman zaman aşırı kontrolsüz tepkiler verebiliyor.

3.3.Suçta Sürüklenen Çocukların Demografik Bilgilerine İlişkin Değerlendirme

Bu bölümde, suça karışan çocukların kişisel ve sosyal özelliklerine ilişkin ebeveynlerin görüşlerine yer verilmiştir. Ebeveynler, çocuklarının yaşı, cinsiyeti, yaşadığı yer, eğitim ve iş durumu ile arkadaş çevresi gibi konularda detaylı bilgiler aktarmıştır. Ayrıca, çocuklarının suça karışma nedenleri hakkındaki kendi düşüncelerini de paylaşmışlardır.

3.3.1.Yaş ve Cinsiyet Durumu

Araştırma kapsamında belirlenen suça sürüklenen çocuklardan ikisi kız, onu da erkektir. Araştırmada, Rize Adalet Sarayı Adli Destek ve Mağdur Hizmetleri Müdürlüğü'ne 20 Aralık 2023-30 Nisan 2024 tarihleri arasında gelen dosyalardaki çocukların aileleri ile görüşme yapılmıştır.

Araştırma kapsamında kız çocuklarının ilk suç eylemlerini 13-14 yaşlarında gerçekleştirdikleri, erkek çocuklarda ise suça daha erken yaşta başladıkları ve genellikle 12-17 yaşları arasında suç işledikleri görülmektedir. İncelenen vakaların beşinde çocukların suç işlemeye başlama yaşı 15 olarak tespit edilmiştir. Araştırma kapsamında 20 Aralık ile 30 Nisan 2024 tarihleri arasında sırasıyla belirlenen 12 örnek vakadan dördünde suça sürüklenen çocukların erken ergenlik döneminde (12-15 yaş) olduğu, diğer sekiz çocuğun ise orta ergenlik döneminde (15-18 yaş) olduğu anlaşılmaktadır.

Cinsiyete göre suç olgusuna bakıldığında erkeklere oranla kadınların daha az ve daha hafif suçlar işlediği ortaya çıkmaktadır. Bu anlamda yapılan çalışmada kız çocukların erkeklere oranla daha az suça sürüklendiği bulgusu elde edilmiştir. Ancak aynı araştırma kapsamında Norland ve Shover'ın araştırmasında, erkeklerin kızlara göre daha ağır suçlar işlediğine dair bir bulguya ulaşılamamıştır.

Bir bireyin aynı tür suçu birden fazla tekrar etmesine mükerrer suçluluk denmektedir. Bu durum, kronik suçluluk olarak da adlandırılır. Yapılan çalışmada, çoğu çocuğun mükerrer suç işlediği belirlenmiştir.

3.3.2. Oturulan Bölgenin Özellikleri

Araştırma kapsamında görüşülen ailelerin 7'si Rize'nin Tophane ve Yeniköy Mahallelerinde, diğerleri ise Rize merkez köylerinde yaşamaktadır. Kent merkezinde yaşayan çocukların suç oranı daha yüksek olduğu görülmektedir. Suç davranışı sergileyen çocuğun mahallenin kent veya kırsal kesimde bulunması da çocuk suçluluğu oranını

etkilemektedir. Nitekim yapılan araştırmada kentte yaşayan çocukların kırsal bölgede yaşayan çocuklara oranla daha fazla suç davranışı sergiledikleri anlaşılmaktadır. Diğer araştırmalar da kentlerde suç oranının kırsal bölgelere göre daha yüksek olduğunu göstermektedir (Lyerly ve Skipper, 1981 aktaran Kızıltepe, 2023).

Araştırma kapsamında incelenen çocukların büyük bir kısmı, kent merkezine yakın mahallelerde yaşamaktadır. Bu çocukların ve ailelerinin yaşadığı evler genellikle eski ve bakımsızdır. Mahallelerde, küçük bir coğrafi alanda terk edilmiş veya harap olmuş binalar bulunmaktadır. Bu bölgeler hem sıkışık hem de kalabalıktır. Genellikle dar gelirli ailelerin yaşadığı bu mahallelerde, park ve yeşil alanların diğer bölgelere kıyasla daha az olduğu, çocuk oyun alanlarının ve çocukların sosyalleşmesine yardımcı olabilecek atölye, sanat alanları ve spor sahalarının bulunmadığı gözlemlenmiştir. Ayrıca, yerel yönetimler ve STK'lara ait benzer nitelikteki birimlerin de bölgede yer almadığı anlaşılmaktadır. Görüşme yapılan anne ve babaların bir kısmının yaşadıkları mahallelerle ilgili ifadeleri şu şekildedir:

Bunun dışında eskiden kaldığımız mahalle iyiydi. Sonrasında tabi bu mahallelerde suç olayları da arttı. Biz ne bilelim çocuklarımızda bu kötü koşullardan etkilenecek. Benim en büyük korkum maddeye bulaşmaları(1A).

Bence birçok etken var. Oturduğumuz mahalle mesela. Problemler bir çevre var. Okula gitmemesi düzenli bir işte çalışmaması diye düşünüyorum. Zaten bu problemler olunca evde durmuyor ki çocuk. Bizimde ona karşı yapacağımız bir şey olmuyor. Evin önünde uyuşturucu bile satan var(4B).

Yukarıdaki doğrudan alıntılarda katılımcılar, yaşadıkları bölgelerin çocuklarının suça sürüklenmesinde etkili olduğu bilgisini vermekte ve çocuklarının yaşayabileceği olumsuzluklar nedeniyle duydukları endişeyi dile getirmektedir.

Oturulan bölgeye ilişkin olarak dikkati çeken bir başka bulgu ise özellikle Tophane ve Yeniköy Mahallelerinde madde kullanımının yaygın olduğuna ilişkin bilgilerdir. Katılımcılar bu durumu şöyle ifade etmektedirler:

Çocuğumun maddeden kurtulması lazım. Madde nedeniyle çocuğumun tepkileri aşırı. Çevreye zarar verici davranışları var. Çocuğumu kullanıyorlar. Kullananları şikâyet ediyorum dışarı salıveriyorlar. Çocuğuma madde bağımlısı yapanların tek tek ismini veriyorum ancak bir sonuç elde edemiyoruz. Mahallede uyuşturucu yuvası. Benim çocuğumda bu mahallede. Ekonomik olarak zor durumdayız bu mahalleden de çıkamıyoruz (5A).

Kapımızın önünde uyuşturucu madde satılıyor. Maddi durumumuz el vermiyor başka bir yerde kalmaya. Çocuğumun ortamı bozuk. Çevre pis bir çevre. Çocuğumun arkadaşlarının hepsi kendisinden büyük. Kaç kere söyledim kızım bu tekinsiz arkadaşlarıyla daha gezme diye. Tabi dinlemedi beni. Sonrasında ben farkettim uyuşturucu kullandığını. Babasına söyledim. Evde kavga dövüş oldu, kızım evden kaçtı iki üç gün gelmedi eve (9A).

Yukarıdaki doğrudan alıntılarda katılımcılar; çocuklara ve gençlere yönelik sunulan sosyal, kültürel ve sportif olanakların kısıtlılığı nedeniyle çocuklarının sağlıklı olarak sosyalleşemediklerini ifade etmektedir. Rize ilinin küçük bir şehir olması nedeni ile problemli davranışlar sergileyen çocuklar ile daha stabil bir hayat algısına sahip olan ve daha sorunsuz mahallelerde oturan çocukların bir araya gelmesi kolaylaşmakta ve aralarında etkileşim olmaktadır. Bu nedenle ilin elit mahallerinde oturan çocukların suçu alışkanlık hale getirmiş, madde kullanan, şiddet eğilimine sahip ve ağırlıklı olarak Tophane ve Yeniköy mahallelerinde oturan çocuklar ile iletişim kurdukları ve neredeyse bahsedilen mahallerdeki suça sürüklenen çocukların tamamını tanıdıkları görülmektedir.

Ekonomik nedenlerden ötürü ailesi ile birlikte başka bir ilden Rize'ye göç etmek zorunda kaldığını ifade eden ve taşındığı mahalleyi sorunlu bir mahalle olarak tanımlayan bir baba durumu şu şekilde ifade etmektedir:

Ekonomik sebeplerden dolayı geçinemediğimiz ve Van'da iş bulamadığımdan ötürü eşim ve üç çocuğumla beraber Rize iline yerleştik. Yaklaşık 10 senedir Rize'de yaşamaktayız. Ben inşaat ustası olarak çalışmaktayım. Ameliyat olduğum için şuan çalışmıyorum devletten sosyal yardım alıyorum. Rize'de tophane mahallesinde yaşıyorum. Bu mahalledeki evler ucuz olduğu için yerleştik. Rize'nin en kötü mahallelerinden birisi(6B).

Yukarıdaki doğrudan alıntıdan, katılımcının geçim sıkıntısı nedeniyle yaşadığı ilden göç etmek zorunda kaldığı anlaşılmaktadır. Ekonomik nedenlerle göç eden aileler ise genellikle, göç ettikleri şehrin ortalama yaşam standartlarından daha düşük sosyo-ekonomik koşullara sahip mahallelerine yerleşmektedir.

3.3.3 Suç Deneyimi

İnceleme yapılan örnek vakalarda suça sürüklenmiş çocukların suçla tanışma yaşının on iki olduğu görülmektedir. Suça yönelme yaşının ağırlıklı olarak 15-18 yaş

aralığında arttığı da gözlenmektedir. Anne ve babalar çocuklarının ilk suça sürüklenme öykülerini ve sürüklendikleri suçun türlerini şu şekilde ifade etmektedir:

İlk suça sürüklenmesine sebep olay da bu zaten. Bunun dışında herhangi bir olay, kavga veya başka elem hadiselerle karışmaz benim oğlum. Bu süreci de ilk defa yaşıyoruz. İlk suça sürüklenme olayı dediğiniz 17 yaşında oldu. Yani bu olay. Ben isteyken tanımadığım bir numara beni aradı. Merhaba iyi günler ben bilmen bilmen ne polisim. Oğlunuz bir olaya karışmış emniyete gelmeniz gerek. Polise sordum müstehcen bir içerik paylaşmış. Memur bey bir yanlışlık olmasın bizde öyle şeyler olmaz diye. Bende çocuğu apar topar okuldan. Emniyete gittik. Tabi oğluma sordum, oğlum dedim ne yaptın gibisinden baba ben bir şey yapmadım dedi. Bu konuda oğlum benden bir şey saklamaz ben tanyorum onu. İfade verirken videoyu gösterdiler. Çocuğum instagramdan bir Afganlının ülkede nasıl yaşadığı hakkında özel organını çıkardığı bir videoyu hikâyesinde paylaşmış sonrasında silmiş. Amerika’da çocuk merkezi varmış böyle müstehcen şeyler olunca anlaşmalı olan ülkelere gönderiyormuş. Çocuk ifadesini verdi titreyerek korkudan, bende korktum açıkçası. Videonun şaka amaçlı olduğu da belli. Üç dakika durmuş video ondan sonra silmiş çocuğum. Adliyeye yansıdığı için savcılık aşamasında ifademizi aldılar(3B).

İlk suça sürüklenme olayı 13 yaşında gerçekleşti. Mahalledeki bir kızla kavga etti. Bu kavganın sebebi de arkadaşının onun hakkında kötü konuşması nedeniyle oldu. Kızım ani sinirli ve yaptığı davranışların sonucu kavrayamıyor. Bu nedenle kızı arkadaşı vasıtasıyla haber yollamış ve sonrasında bir yerde konuşmak için oturmuşlar. Kız kötü konuşunca dövmüş tartaklamış. Sonrasında polis gelmiş bunları emniyete almışlar beni aradılar. O sırada ben evlere temizliğe gitmiştim beni aradılar. Ama ben böyle bir şey başımıza geleceğini anlamıştım. Çünkü okulda da aynı tepkileri veriyordu. Bir türlü önüne geçemedim. Eski eşimde ilgilenmedi çocukla. Beni de dinlemedi ve bu hallere kaldık(5A).

Karıştığı ilk suç olayı hırsızlıktı. Arkadaşları ile bir okul kantinine girmişlerdi. Olayı polisten duyduk ilk olarak. Okulun kameralarından tespit etmişler çocukları. Üç çocuklarmış. İki çocuğun poliste kaydı varmış. Eşim ve ben olayı polislerden öğrendik. Sürekli hırsızlık yaptıklarını söylemişti polis bize bu çocukların. Çocuğumun geçmişte bu tarz davranışları hiç olmamıştı. Hırsızlık yapacak, başkalarının malına el uzatacak bir çocuk değildir. Bize de arkadaşına uyduğunu pişman olduğunu söyledi. O an arkadaşı okula girmelerini önermiş. Hırsızlık yapmak gibi bir düşüncelerinin olmadığını sadece eğlenmek için okula girdiklerini söyledi. Zaten gittikleri okulun bahçesinde sürekli oyun

oyunarlardı. Okul boş olduğu için meraktan girmişler okul içerisine, çocuğumun bu tarz davranışları olmadığı için okulun içine girerken bir şeylere zarar vereceğini düşünmemiştir. Bu yaş çocukların birbirlerini etkilemesi kolay oluyor. Çocuğumun da o anki duruma uymuş tek başına yapacağı bir davranış olmasa da arkadaşlarının etkisiyle hareket etmiş. Zaten arkadaşları içeriye bir şeyler çalmak için gireceklerini söyleselerdi çocuğum tepki gösterirdi. Çaldıkları da birkaç bisküvi, çikolata falan(10B).

Yukarıda doğrudan alıntılara baktığımızda katılımcıların, çocukların ilk suç deneyimlerini kamu görevlilerinden veya başkalarından duyduklarını ifade ettikleri görülmektedir. Genelde ebeveynlerin, çocuklarının karıştığı ilk suç olayını kolluk kuvvetlerinin araması üzerine öğrendiği, araştırma kapsamındaki 12 vakanın 8'inde kolluk kuvvetlerinin aileyi bilgilendirdiği, 1 vakada çocuğun eğitim gördüğü okul tarafından aileye suça konu olay ile ilgili olarak bilgi verildiği, bir vakada da ailenin mevcut olayı sosyal çevresinden öğrendiği, araştırılan 12 vakanın yalnızca ikisinde çocuğun ailesini bilgilendirdiği yada ailenin çocuğun eylemlerine tanıklık ettiği anlaşılmaktadır. Araştırma kapsamında çocukların hiçbiri suça sürüklenme öyküsünü ebeveynlerine anlatmamıştır. Genel anlamda çocukların yaşadığı sorunları sınırlı bir şekilde annelerine anlattıkları babaları ile ise pek paylaşımda bulunmadıkları da öğrenilmiştir.

Görüşmeler sonucunda elde edilen sonuçlardan biri de arkadaş grubunun suç işlenmesine ilişkin etkisidir. İncelenen 12 vakanın sadece ikisinde arkadaş grubunun doğrudan bir etkisi yokken, diğer 10 vakada arkadaş grubu ve suç eylemi arasında güçlü bir ilişki bulunmaktadır. Shoemaker (2010)'a göre alt kültür kuramı bu durumu açıklar. Shoemaker, suça sürüklenen çocukların arkadaş, gruplar, çeteler veya yaşamlarını etkileyen sosyal çevrelerinden büyük ölçüde etkilendiklerini ve bu anlamda çocukların risk altında olduklarından bahsetmektedir. Alt Kültür Kuramına göre sosyo-ekonomik durumu düşük olan ailelerin çocukları, saygınlık kazanmak ve güç elde etmek adına suç örgütlerine veya çetelere üye olmaktadır.

3.3.4. Eğitim Durumu

Suçta sürüklenen çocukların eğitim durumları 1. Tabloda belirtilmiştir. Çocukların büyük bir bölümünün eğitim hayatlarını sonlandırdıkları görülmektedir. Yalnızca bir çocuğun eğitim hayatını devam ettirdiği 10 çocuğun lise eğitimini yarıda bırakarak okul ile ilişkisini sonlandırdığı, bir çocuğun da 8. sınıfta ortaokul eğitimini sonlandırdığı anlaşılmaktadır. Ebeveynler, çocukların okulu bıraktıktan sonra daha fazla suça

sürüklendiğini ifade etmişlerdir:

Çocuğumun ilkokula kadar dersleriyle ben ilgilenirdim. Liseden sonra tabi derslere yabancılaştığım için ilgilenemedim. Lisede okul arkadaş çevresinde problem yoktu ancak ne yaptıysa okulu bıraktıktan sonra her şey ani gelişti (1-A).

Çocuğumun sorunlu bir okul hayatı oldu. Meslek lisesine giderken devamsızlıktan kaldı. Sürekli arkadaşları ile okuldan kaçırdı. Arkadaşları ve öğretmenleri ile kavga ederdi. Dersleri de kötüydü. Açıktan devam edeceğini söyledi ama onu da yapmadı. Bizim de suçumuz var çok ilgilenemedik okulunu takip etmedik. Başboş bıraktık. Liseyi bıraktıktan sonra problemlili arkadaşlar edindi(11-B).

Araştırma kapsamında yalnızca bir çocuğun eğitim hayatına devam ettiği görülmüştür. Yukarıdaki doğrudan alıntılarda katılımcılar, çocuklarının okuldan sık sık kaçtıklarını dile getirmiş ve okul hayatlarını yarıda bıraktıklarından bahsetmişlerdir. Okul ve suçluluk arasında güçlü bir ilişki söz konusudur. Okul başarısızlığı, çocuğun anti-sosyal davranışlar geliştirmesinde ve suça yönelmesinde önemli bir göstergedir. Çocuğun okuldaki başarısı düştükçe, suç davranışı sergileme ihtimali de artmaktadır. Çocuğun okul yaşamının sağlıklı bir şekilde sürmesi aile, akraba ve sosyal çevrenin eğitime verdiği değer ile doğrudan ilişkilidir.

Suçla sürüklenen çocukların ebeveynleri, çocuklarının okul hayatından uzaklaşma sebeplerini şu şekilde açıklamaktadırlar:

Bu sorunları yaşamamızın nedeni çocukların evde yaşadıkları değil bence. Bu çocukların çevresi bozuk. Bide tabi okuldan kopmaları var. Küçüküyle çok uğraştım. Okulun müdürüyle konuştum. Müdür bana diyorki huzur bozuyor, hocalara karşı geliyor. Tamam eyvallah diyorum ama bu çocuk okula küstü. Siz böyle çocuğa dış kapının mandalıymış gibi davranmanız bu çocuğun yararına oluyor mu? Eğitimcisiniz siz bu çocuğu okulda kalmasını sağlamanız lazım. Asıl problem bence bu. Okuldaki öğretmenler görevinin gereğini yapmıyorlar. Bu çocukları sokağa dökende onlardır.(4B)

Çocuğum şuan açıktan okuyor daha önce meslek lisesine gidiyordu ama okul ortamı çok bozuktu. Okuldan kaçmaya devamsızlık yapmaya başlamıştı. Sigaraya da o ortamda alıştı zaten. Baktım çocuk olumsuz etkilenmeye başladı bende okuldan alıp açığa verdim. Okullar bizim zamanımızdaki gibi de değil. Meslek lisesine verdim güya ama bir şey öğrettikleri de yoktu. Okula kimin girip çıktığı da belli değildi zaten.(7B)

Çocuğum kız Meslek Lisesine gidiyordu ama arkadaşları nedeni ile sürekli okuldan kaçıyor bu nedenle devamsızlıktan kaldı. Arkadaşları ve öğretmenleri ile de anlaşamıyordu. Okulda bir iki arkadaşı vardı o kişilerde sorunlu tiplerdi ancak Çocuğumun ortaokuldayken dersleri iyiydi. Teşekkür alıyordu sürekli. O dönem seviyordu(9A).

Yukarıdaki doğrudan alıntılarda katılımcılar, çocuklarının eğitim hayatlarında yaşadıkları olumsuzlukların; okul yönetimi, okuldaki öğretmenleri veya arkadaşları ile yaşadıkları olaylar, maruz kaldıkları zorbalıklar ve yaşadıkları mobbinglerden kaynaklandığını düşünmektedir. Cohen'e göre de okul sistemlerinde genellikle alt sınıf çocukları başarısız olmakta, çocukların güven duyguları sarsılmakta ve reddedilme duyguları artmaktadır. Bu teoriye göre çocuğun okul başarısızlığını etkileyen ana unsur çocuğun kendisini okulda değersiz hissetmesidir.

Anne ve babalar, çocukların eğitim hayatlarının devam edip etmemesi noktasında düşüncelerini şu şekilde ifade etmişlerdir:

Eşimde çocukla ilgilenmez. Kadın, ev ve çocuk işlerinden sorumlu erkekte eve ekmek getirmekle görevlidir. Lise birde devamsızlığı oldu kötü arkadaş çevresi edindi diye düşünüyorum. Bir sene devamsızlıktan kaldı. Okuldan aradılar bizi. Okula gitmiyor diye. Eşimde okuması gerek yok, çalışıp parasını kazansın dedi. Şuanda öncü dönerde çalışıyor. Okulu bıraktı. Zaten okumaya kafası olan bir çocuk değil. (6-A)

Çocuk meslek Lisesine gidiyordu ama okulu bıraktı. Başarılı bir öğrenci değildi. Okulu sevemedi hiç. Çocuğun okulunu benden ziyade annesi takip ederdi. Okusun diye de çok uğraştı annesi ama oğlanın okumaya hevesi yoktu. Okuldayken birçok kez disiplin cezası da aldı. Baktım okumaya niyeti yok bende en azından elinde bir mesleği olsun istedim aldım okuldan. Şimdi zaman zaman benimle birlikte mermer atölyesinde çalışıyor. (12-B)

Yukarıdaki doğrudan alıntılarda katılımcıların genel eğilimlerinin, okulda başarısız olan ya da sorun yaratan çocuğun örgün eğitimini sonlandırarak bir işe yönlendirmek şeklinde olduğu görülmektedir. Çocukların okula gitmemesi ve okuldan kaçma nedenlerinden biri de anne ve babaların öğrenim düzeyinin düşüklüğü ve çocuğun eğitime gerekli önemi vermemelerinden kaynaklanmaktadır. (Yörükoğlu, 2000; Bal, 2004). Araştırmada ailelerle yapılan görüşmelerde çocukların eğitim hayatlarını daha çok annelerin takip ettiği, çocukların akademik anlamda yaşadıkları sorunların çözümüne yönelik annelerin, babalara oranla daha fazla kaygı yansıttıkları ve çözüm üretmeye çalıştıkları, çocukların eğitim hayatlarını sürdürmeleri noktasında annelerin destekleyici

tutumlarına karşın babaların, çocukların eğitimlerine ya da okulda yaşadıkları sorunlara yeterli ilgiyi göstermedikleri anlaşılmaktadır. Babaların okul başarısı düşük çocukları bir iş koluna yönlendirmeye daha istekli oldukları göze çarpmaktadır.

Görüşmelerde katılımcılar, çocuklarının okuldaki problemli davranışlarına karşı okul idaresi ve öğretmenlerinin tutumlarına ilişkin görüşlerini şöyle ifade etmektedirler:

Önce okul ile kaç defa konuştum. Bakın dedim bu çocuk problemli bunu bende biliyorum ama biraz hoşgörün bu çocuğu dedim. Bir şey oldu mu hemen kestirip atmayın dedim. Başka okulda problemli arkadaşları da var. Onlarda sürekli problem çıkarıyorlar okulda. Onlara karşı herhangi bir ceza olmuyor. Anlayacağınız çiftte standart yaparak küstürdüler çocuğu okuldan. Bir de sınıf öğretmeni olacak o kişi var. Tarihçi. Sınıfın önünde çocuğumla dalga geçiyormuş. Bu çocuğu küstürdüler. Bu nedenle çocuğum okuldan iyice koptu. (4B)

Çocuğum kız meslek lisesine gidiyordu ama arkadaşları nedeni ile sürekli okuldan kaçıyordu bu nedenle devamsızlıktan kaldı. Arkadaşları ve öğretmenleri ile de anlaşamıyordu. Okulda bir iki arkadaşı vardı o kişilerde sorunlu tiplerdi ancak benim çocuğum öğretmenlerinin gözüne batıyordu(9A).

Çocuğumun okul takibini ben yapardım. Baba pek ilgilenmezdi. Ortaokulda okurken de sorunlu bir çocuktı. Sürekli arkadaşları ile kavga ederdi. Zeki bir çocuk olmasına karşın derslere ilgisi çok yoktu. Ortaokulu bitirince meslek lisesine verdik ama sürekli devamsızlık yapardı. Lisede de sürekli problem yaratıyordu. Bu nedenle okuldan çok kez çağırdılar beni ilk dönem yedi disiplin cezası aldı. Okulda başka serseri çocuklarda vardı. Onlar ceza almıyordu. Sürekli benim çocuğuma ceza veriliyordu. Okuldaki müdür ve öğretmenler benim çocuğuma takmıştı.(12A)

Yukarıdaki doğrudan alıntılarda anne ve babalar, çocukların akademik başarısızlıklarını öğretmen ve okul idaresine bağlamaktadır. Çocuklarının okuldaki başarısızlıklarına ilişkin kendilerine yönelik herhangi bir öz eleştiri yapmayan ebeveynlerin çocuklarının okulda yaşadığı problemleri aktarırken öfkeli bir dil kullandıkları görülmektedir. Anne ve babaların çoğunluğu; okul idaresi ve öğretmenlerin çocuklar arasında ayrımcılık yaptıklarını, problemli davranışlar sergileyen bazı çocukların korunduğunu, kendi çocuklarının ise günah keçisi olarak kullanıldığını ifade etmektedirler. Bu tarz ebeveynlerin genel algısı; müdahale edilmeyen sorunlu çocukların kendi çocuklarını da olumsuz etkilediği, okul içerisinde problemli davranışlar sergileyip

herhangi bir disiplin cezası almayan çocukların olduğu ancak kendi çocuklarının en küçük bir taşkınlığında hemen ceza verildiği şeklindedir.

Genel olarak suça sürüklenen çocukların eğitim motivasyonlarının düşük olduğu görülmektedir. Yapılan araştırmada ortaya çıkan bir önemli sonuçta SSÇ'lerin, ebeveynlerinin de kendi hayat öykülerinde eğitim olanaklarından yeterince yararlanamadıklarına ilişkindir. Görüşme yapılan ebeveynler arasında ön lisans ve lisans eğitimi alan kişiler bulunmazken, 3 ebeveynin lise, 2 ebeveynin ortaokul, 17 ebeveynin de ilkokul mezunu olduğu, 2 ebeveynin ise okur-yazar bile olmadığı görülmüştür. Dolayısı ile ebeveynlerin eğitim konusunda çocuklara olumlu rol model oluşturmadığı görülürken bu durum SSÇ'lerin kardeşleri için de geçerlidir. Eğitim konusunda aileleri tarafından yeterince motive edilmeyen SSÇ'lerin, olumsuz ekonomik ve çevresel koşulların da etkisi ile erken yaşlarda eğitim hayatlarını sonlandırdıkları görülmektedir. Ailede yeterince ilgi ve destek görmeyen çocuğa okulun da müdahalede yetersiz kaldığı, dolayısı ile okul içinde benzer özelliklere sahip çocuklar arasındaki etkileşimin de etkisi ile okul başarısızlığının ortaya çıktığı, sonuç olarak da çocuğun okul sürecinden hızlıca koptuğu tespit edilmiştir.

3.3.5. İş Durumu

Yapılan görüşmeler ve yazılan sosyal inceleme raporları doğrultusunda suça sürüklenen çocukların biri haricinde hepsinin aileleri tarafından işe yerleştirildiği tespit edilmiştir. Çocukların marketlerde, dönerci ve sanayide çalıştıkları ancak bu işlerin hiçbirinde kalıcı olmadıkları, kısa süreli iş yaşamlarının olduğu ve çok sık iş değişikliği yaptıkları görülmektedir. Ebeveynler, çocuklarının okulu bıraktıktan sonra iş yaşamına katmalarının nedenini şu şekilde ifade etmektedirler:

En önemli etken çocuğumun boşta kalması, sürekli aylak aylak geziyor sokaklarda. Birde mahalle Rize'nin kötü mahallerindendir. Her telden insan var. Kötü alışkanlıkları olan madde kullanan kişiler. Ben aslında çocuğumun bunlara bulaşmasından korkuyorum. Birine kötü bir şey mi ettik de bu hallere kaldık. Konuya geri dönersek boş boş gezmesi onu suça tetikliyor. Onu işe koyacağım, çalışacak. Meslek kursuna vereceğim onu. İcabında para vermesinler yeter ki meslek öğrensın. I(B)

Çocuğum zeki bir çocuk ama okuma düşüncesi çok yok. Futbola ilgisi var. İşi gücü futbol Çayeli Sporda da futbol oynuyor zaten. Bu nedenle de sürekli devamsızlık yapıyordu. Devamsızlıktan da kaldı. Daha sonra dönmedi okula. Ben okumasını çok

istedim. Babası ise bu çocukta okuma kafası olmadığını söyleyerek sanayiye akrabasına ait bir dükkânda çalışmaya verdi.10(A)

Yukarıdaki doğrudan alıntılarda anne ve babalar arasında çocuklarının okuması ya da çalışmasına ilişkin görüş ayrılıkları olduğu görülmektedir. Yapılan araştırma annelerin, çocuklarının okulda kalması ve eğitimlerini sürdürmelerini tercih ettikleri, babaların ise okumayan çocuklarının en azından bir meslek sahibi olması amacı ile bir işe yerleştirilmesini daha doğru bir yaklaşım olarak gördüklerini ortaya koymaktadır. Bu noktada babaların öncelikli olarak çocuğu aileye ya da akrabalara ait bir iş yerine yerleştirdiği, bunun mümkün olmadığı durumlarda da bir arkadaşının iş yerine çocuğu yönlendirdiği tespit edilmiştir.

Eğitim hayatından istenilen verimin alınamaması doğal olarak ebeveynler tarafından çocukların gelir getirici faaliyetlere yönlendirilmeleri sonucunu doğurmaktadır. Özellikle çocukların okul içerisinde sergilediği taşkın davranışlar, okuldan kaçmaları, devamsızlık yapmaları aileler için kırılma noktası oluşturmaktadır. Çocuklar, yaşamlarının büyük kısmını aile dışında okulda geçirmektedir. Okul aynı zamanda çocuğun kontrol altında tutulduğu yer olarak da görülmektedir. Bu kontrolün ortadan kalkması da aileler açısından çocuğun başıboş kalması anlamına gelmektedir. Bu nedenle ebeveynlerin okula gitmeyen ve okul kontrolünden uzaklaşan çocukların bir iş yerinde kontrol altında olmasını istemektedir.

3.3.6. Arkadaşlara İlişkin Özellikler

Yapılan görüşmelerin nerdeyse tamamında ebeveynler, çocuklarının suça yönelmelerinde akranları ile ilişkilerinin önemli bir etkisinin olduğuna vurgu yapmışlardır. Görüşülen bir aile dışında bütün aileler çocukların arkadaşlarına karşı eleştireldir ve genel olarak çocuklarının arkadaşlarına ilişkin olumsuz bir bakış açısına sahiptir. Aileler genellikle yaşadıkları ortamın yoksulluk ve suçla anılan mahalleler olmasından ötürü burada yaşayan çocuklarında problemlili davranışları olan çocuklar olduğu algısına sahiptir. Aileler çocuklarının arkadaş çevresi ile ilgili görüşlerini şu şekilde dile getirmektedirler:

Çocuğumun arkadaş çevresi problemlili arkadaşlardan oluşuyor. Kavgacı madde kullananlarda vardı muhtemel İsmail de maddeden birkaç kere yakalandı. Ama şuanda bıraktı. Bana da söz verdi. Daha içmeyeceğim anne diye. Genel anlamda ergenlikle birlikte sorunlu davranışlar sergilemeye başladı. Arkadaşları da aynı kendisi gibi.(2A)

Beş yıl öncesine kadar İstanbul'da yaşıyorduk. Orada önemli problemler yaşamadık. Çocuğun yaşı da küçüktü. Rize'ye geldikten sonra problemli arkadaşlar edildi. Rize küçük bir şehir dolayısı ile çok fazla seçenek yok. Küçük olduğu için de burayı daha güvenli bir yer olarak düşündüm. O nedenle çocuğu çok takip etmedik. Arkadaşları ile birlikteyken ne yapar ne eder, nereye gider, arkadaşları ne iş yapar bunları bilmiyordum. Hatta arkadaşlarının problemli olduğunu okulun uyarısı ile öğrendim. Karıştığı ilk suç olayında da polis beni uyarmıştı. Çocuğun arkadaşlarına dikkat etmem konusunda. Çocuğumu arkadaşları yoldan çıkardı. Tek başına bir problem yaratmıyordu. Bu nedenle arkadaşları ile görüşmesini yasakladık. Bunun dışında bir şey yapmadık açıkçası. Biraz başıboş bıraktık. (10B)

Yukarıdaki doğrudan alıntılarda katılımcılar çocuklarının arkadaş çevresinde problemli akranların bulunduğu ifade etmektedirler. Yapılan görüşmelerde ebeveynlerin nerdeyse tamamı, çocuklarının suça sürüklenmesine ilişkin arkadaş ve akran ilişkilerine işaret etmektedir. Bir çocuğun ailesi dışında ebeveynler, çocuklarının arkadaş tercihlerine ilişkin negatif düşünceye sahiptir. Aileler genellikle yaşadıkları ortamın yoksulluk ve suçla anılan mahallerin olmasından ötürü çevreye karşı suçlayıcıdır.

Ebeveynlerin bir kısmının çocuklarının arkadaş çevresini tanımadıklarını ve haklarında fikir sahibi olmadıklarını şöyle ifade etmişlerdir:

Çocuğumun arkadaş çevresini tanımıyorum. Genelde işten arkadaşları vardır. Çalışır evin ihtiyaçlarını karşılar. İkindide evden çıkar gece gelir eve. Birkaç kere polisler geldi eve İsa hakkında soru sordular, arkadaşları hakkında bilgi istediler bende bilmediğimi söyledim(6A).

Ben hiçbir arkadaşını tanımıyorum. Eski arkadaşlarının hepsini tanyorduk. Onlar düzgün efendi çocuklardı. Ama şimdi kiminle takılıyor, nereye gidiyor, hiç haberimiz olmuyor. Bazen babası sağda solda onu insanlarla görüyormuş. Ama o da tanımıyor hiçbirini(11B).

Yukarıdaki doğrudan alıntılarda katılımcılar çocuklarının arkadaş çevresini tanımadıklarını dile getirmişlerdir. Bu doğrultuda anne ve babaların, çocuklarının arkadaş çevresine ilişkin yeterli bilgiye sahip olmamaları çocukların sorunlu çevre ile etkileşimini kolaylaştırmakta ve suça sürüklenmesinde önemli rol oynamaktadır.

3.4. Ebeveynlerin Demografik Bilgilerine İlişkin Değerlendirme

Bu bölümde, 2. ve 3. tablolarda sunulan anne ve babaların demografik bilgilerine ilişkin bölümde, ebeveynlerin evlenme şekilleri ve aile içi iletişimleri hakkında yapılan analizlere yer verilmiştir. Özellikle, ebeveynlerin aile içi iletişimleri hakkındaki genel değerlendirmeleri ve bu durumun çocuklarının suça karışması üzerindeki olası etkileri tartışılmıştır.

3.4.1. Evlilik Bağının Kurulma Şekli

Suçta sürüklenen çocukların ebeveynlerinin evlilik öykülerine baktığımızda 10 çiftin görücü usulü ile bir çiftin de kaçarak evlendiği tespit görülmektedir. Severek evlendiklerini söyleyen yalnızca bir çift vardır. Ebeveynler evlenme şekline ilişkin durumu şöyle ifade etmektedirler:

Eşim ile 2002 yılında birbirimizi severek evlendik. Bu evlilikten üç çocuğumuz dünyaya geldi. Eşimle küçüklükten beri birbirimizi tanıyoruz. Eşim benim aynı zamanda uzaktan akrabam olur(1B).

Eşimle 2004 yılında görücü usulü evlendik, eşim Azerbaycan uyruklu, ben Gürcistan vatandaşıyım. Evlendikten sonra Rize’de yaşamaya başladık, daha sonra eşim ile birlikte Türk vatandaşlığı aldık, ekonomik sebeplerden ötürü Gürcistan’dan Rize’ye geldim, eşim de tersanede gemi tamircisi olarak çalışıyor(5A).

Yukarıdaki doğrudan alıntılarda ebeveynler evlenme şekline ilişkin görüşlerini dile getirmektedirler. Araştırmada ebeveynlerden dördünün erken yaşlarda evlendiği ve evlendiğinde on sekiz yaşından küçük olduğu erkeklerin ise evlendiklerinde reşit oldukları anlaşılmaktadır.

3.4.2. Aileye İlişkin Özellikler

Bu bölümde anne ve babanın eğitim durumu, ailenin iktisadi düzeni, ailenin geçim kaynağı, kardeş sayısı, ailede suça karışmış bireylerin varlığı gibi konulara yer verilmiş olup değerlendirmelerde bulunulmuştur.

2.Tabloya bakıldığında annelerden iki tanesinin okur-yazar olmadığı görülmektedir. Diğer annelerinin sırasıyla yedi kişinin ilkökul, biri ortaokul ve biri de lise mezunlarıdır.

3. Tabloya bakıldığında ise babaların eğitim durumuna bakıldığında onu ilköğretim mezunu, bir tanesi ortaokul ve biri de lise mezunudur.

Ailelerin çocuklarıyla sağlıklı iletişim kurabilmeleri için eğitilmiş olması ve çocuk gelişimi açısından bilgi sahibi olması gerekir. Özellikle ebeveynlerin eğitim düzeyine göre çocuk yetiştirme konusunda davranışları değişiklik göstermektedir. Anne ve babaların çocuklarının suça sürüklenmesinde kendilerine ilişkin öz eleştirilerini belirtmişlerdir:

Çok küçük yaşlarda çalışmaya başladık, ailemize ekmek götürmek için çok çabaladık. Bu nedenlerle ilköğretime kadar okulu okuduk. Çocuk yetiştirmenin ne olduğunu bilmiyorduk. Bize de yol gösteren olmadı. Bizde çocuğumuza yol gösteremedik5(B).

Okula ailem beni göndermedi. Okur yazarda değilim. Evlendiğimde henüz çocuk sayılırdım. On üç on dört yaşlarında eşimle tanıştım. Çocuk yaşıta da anne oldum. Eski eşim bu nedenle ceza evine girdi. On sekiz yaşında da boşandım. Yaşım küçük olduğu için çocuk yetiştirme noktasında tecrübem de yoktu. Ekonomik koşullarımızda kötüydü. Eski eşimin ailesi de problemliydi. Eşimin babası da eşini öldürdüğü için cezaevine girmiş bir kişiydi, eski eşim aynı zamanda silah yakalatması nedeni ile de cezaevine girmiş bir kişiydi. Bu nedenle daha iki yaşlarındayken çocuğumu kuruma vermek zorunda kaldım. Ne ben ne eşim çocukla doğru dürüst ilgilenemedik. Belki bu durumlar yaşanmasaydı okul okusaydık bilinçli olsaydık çocuğumuzun hayatı böyle heba da olmazdı11(A).

Yukarıdaki doğrudan alıntılarda katılımcılar çocuklarının suça sürüklenmesinde kendilerinin eğitim seviyelerinin ilişkili olduğunu ifade etmişlerdir. Bu açıdan eğitilmiş ailelerde büyüyen çocukların sorunlarla başetmeyi ailede öğrenmekte olup çocuğa rehberlik etmektedir. Böylelikle ebeveynleri çocuğa sağladığı rehberlik ve gözetim ile beraber suça sürüklenme durumu azalmaktadır. Bunun yanı sıra çocuklarda eğitim-öğretimden yoksun olanların suça eğilimlerinin önemli farklar bulunmaktadır. Bu farklılığın özünde çocuğun kendi ailesinin eğitim ve kültürlü oluşunun çok büyük bir payı olduğu gerçeği önemlidir. Yavuzer(1988) yılında yaptığı araştırmada suça sürüklenen çocukların ebeveynlerin büyük bir kesiminin eğitim hayatının sınırlı düzeyde olduğunu ortaya koymuştur.

Babaların bir kısmının çocuklarının eğitim sürecinin sekteye uğramasında eşlerinin suçlu olduklarını ifade ettikleri, bu anlamda babaların işi dolayısıyla çalıştıkları, eşlerinin bu çocuklarla ilgilenmelerinin görevi olduklarını şu şekilde dile getirmektedirler:

Gemi işinde çalıştığı için evde ayda bir hafta gelebiliyorum, günlerin çoğunu gemide geçiriyorum. Çocuklarına bakmak için elimden geleni yapıyorum. Çocuklarım para boyutunda eksiklik hissetmemesi için elimden geleni yapıyorum. Ancak çocuklarım bu çabanım kıymetini bilmiyorlar. Evde olmadığım zamanlarda annelerin sözünü dinlemiyorlar, eşinin de bu konuda suçlu olduğunu, çocuklarıyla ilgilenmiyor, çocuğuyla ilgili okula da bir sorun oluyor ona bile gitmiyor, sürekli oda arkadaşlarıyla geziyor, kadının evi toparlaması gerekiyor, ne demişler yuvayı dişi kuş yapar(1B).

Liseden ayrıldı. Annesi takip ederdi okulunu. Annesi de pek ilgilenmedi çocuk ile. Ama okulla ilişkisinin çok iyi olmadığını biliyorum(9B).

Yukarıdaki doğrudan alıntılarda erkek katılımcıların çocuklarıyla daha çok annelerinin ilgilendiğinden bahsetmektedir. Erkek katılımcıların görüşlerine bakıldığında annelerin çocukları bakmakla görevli oldukları ve kendilerinin de çalışarak evin ihtiyaçlarını karşılamakla görevli olduğu görüşü hakimdir.

Aileler yapılan görüşmeler ve ilgili sosyal inceleme raporlarına bakıldığında; annelerin genelinin gelir getiren herhangi bir işte çalışmadığı ve ev hanımı oldukları, sadece bir anne garson diğer annenin ise hayvancılık işiyle uğraştığı, babaların ise 4'ünün işçi, 2'si esnaf, 2'si gemilerde çalıştığı, 1'i şoför olarak çalıştığı, diğer iki babanın ise herhangi ücret getiren bir işte çalışmadığı ve emekli oldukları tespit edilmiştir.

Yapılan görüşmelerde ebeveynlerin çoğunluğunun görücü usulü evlendikleri anlaşılmaktadır. Görücü usulü evlenen annelerin bazıları eşiyle evlenmek istemedikleri ilişkin görüşlerini şu şekilde ifade etmektedir:

Eşim ile görücü usulü evlendik. Bizim kültürde baba ne derse odur. Babam dedi ki bana seni biri istiyor vereceğim dedi. Bizde babamın sözünün üstüne bir şey diyen olmaz. Ben istemedim ama benim sözüm evde kimse umursamadı. Ailemde yaşadığımız sorunlarda kök ailem benim hiç arkamda durmadı. Mutlu bir evlilik geçirdim desem yalan söylemiş olurum6(A).

13 yaşındayken görücü usulü evlendim. Büyük amcam uygun gördü evleneceksin dediler. Ben evlenmek istemedim. Sonrasında zaten henüz çocuk yaşta evliliğin ne olduğunu bile bilmeden çocuk sahibi oldum. Bu nedenle eşim ceza da aldı cezaevine girdi(11A).

Yukarıdaki doğrudan alıntılarda annelerin bazıları eşleriyle kendi rızalarıyla evlenmediklerinden bahsetmişlerdir. Annelerin bu anlamda kök ailesindeki sözü geçen

kişiler tarafından yönlendirildiklerini veya baskılandıklarını ifade etmişlerdir. Bu yapılan evlilikler arasında ağırlıklı olarak yakın çevrelerinden olduğu görülmektedir.

Çocuk sayısının fazla olduğu ailelerde sosyo-ekonomik düzey düşmekte olup çocuklara yapılan yatırımlar azalmaktadır. Suça sürüklenen çocukların genellikle dört veya daha fazla çocuk sayısının olduğu ailelerde olduğu ifade edilmektedir. Ailelerle yapılan görüşmelerde sadece bir ailenin geçim sıkıntısı yaşadığı şu şekilde ifade etmektedir:

Ekonomik olarak geçinemeyince Van'da Rize'ye taşındık. Bir oğlum ve kızım Van'da doğdu. Toplam 7 çocuğumuz var. Çocuğum ile pek ilgilenemedik Oda diğer çocuklarım gibi erken yaşta çalışmaya başladı. Çocuğum ve Elif ikizdir. Ondan küçük bir kız ve bir erkek evladım var. Tophane mahallesinde kiralık bir evde yaşıyoruz. Bir komşumuzun çocuğunu bakıyorum. Aylık 4.000 TL alıyorum. Geçinme konusunda sıkıntılar yaşıyoruz(6A).

Yukarıdaki doğrudan alıntıda katılımcı, yedi çocuğunun bulunması nedeniyle çocuklarına gereken önemi veremediğinden bahsetmiştir. Çocuk sayısının fazla olduğu ailelerde sosyo-ekonomik düzey düşmekte olup çocuklara yapılan yatırımlar azalmaktadır. Suça sürüklenen çocukların genellikle dört veya daha fazla çocuk sayısının olduğu ailelerde olduğu ifade edilmektedir. Türkiye'de yapılan bir araştırmada (Kayma Güneş ve Gökler,2017) suça sürüklenen çocukların ailelerinin yapısal özelliklerine ilişkin bilgiler alınmıştır. Bu yapısal özellikler içerisinde çocuk sayısı, ailenin parçalanması gibi başlıklar bulunmaktadır. Bu çalışmada sadece bir çocuğun ailesinin çocukların daha fazla ailelerde olduğu hakkında bilgi alınmıştır. Diğer on bir aile ile yapılan görüşmelerde kardeş sayısı ve suça sürüklenme durumu ile ilişkili herhangi bir bulgu saptanmamıştır.

Aile bireylerinden birinin ya da birkaçının suç davranışı sergilemesi, ailedeki çocukların suç davranışını taklit ederek öğrenmesine neden olabilmektedir. Yapılan görüşmelerde bazı ailelerde suça sürüklenen çocuklarının dışında diğer aile fertlerinde suç davranışını gösterdiğini şu şekilde ifade etmektedirler:

Ağabeyi var. Oda kavgacıydı. Adliyeye yansımış birkaç dosyası var onunda. Şuan duruldu tabi. Oda boksör sporuyla ilgilenmişti. Oda kavga ederdi. Ama küçük oğlum gibi değildi. Haksızlık olduğunda veya sataşıldığında kavga ederdi. Küçük oğlum bazı davranışlarını bende tasnif etmiyorum. Ama geçenki bir olayda çocuğumun arkadaşının annesine sataşmış kadına sarkmışlar. Bu olayı da oğlu öğrenmiş benim oğlumun yakın

arkadaşıymış. Bunları otogara çağırması benim oğlumda durur mu arkadaşıyla beraber gitmiş bir güzel dövmüş bu çocuğu. Ben orda bu çocuğu haklı buluyorum. Söz konusu namussa ben de aynısını yapardım. Sorudan biraz koptuğumu biliyorum ama çok diyeceğim şey var. Mazur görün. Ağabeyinin kavgacı yapısı ve boksör sporuyla ilgilenmesi küçük oğlumu da etkiledi. Yani kötü örnek olmuştur (4B).

Büyük oğlum var. O da çok problemliydi. Kavga eder dururdu. Cezaevine de girdi. Askerliğini yapıp geldikten sonra biraz daha normalleşti. Üstüne de bir evlilik yaptı. Şimdi daha normal ama tembel biri. Çalışmaz etmez(8A).

Yukarıdaki doğrudan alıntılarda katılımcılar, ailelerinde başka suça karışmış bireylerinde olduğundan bahsetmişlerdir. 2 ve 3. Tablolara bakıldığında yedi ailede suça bulaşmış aile fertlerinin bulunduğu anlaşılmaktadır. Pek çok araştırmada ailelerdeki bireylerin bir veya birkaçının suçlu bireylerin olması diğer ailedeki bireylerin suçu öğrenmelerine ve taklit etmelerine yol açmaktadır. Glueck'lerin yaptığı bir araştırmada suça sürüklenen çocukların yüzde 86,7'sinin ailesinde suç işleyen bireylerin olduğunu saptamıştır (İçli,1999:239). Ailede anne, baba, kardeş, amca vb. diğer üyelerin suçluluğu, çocuk suçluluğunu etkileyen önemli bir faktördür. Ailedeki diğer üyelerin anormal veya kural dışı davranışta bulunmaları çocukların suça sürüklenbilmesine yol açtığı düşünülmektedir.

Ailede anne, baba, kardeş, amca vb. diğer üyelerin suçluluğuna ilişkin olarak bazı aileler ile yapılan görüşmelerde çocuklarının işlemiş olduğu suçun kendileri ile alakalı olmadığı şu şekilde ifade etmişlerdir:

Benim geçmişte suç dosyam oldu. Sabıka kaydım var. Birkaç olay yaşamıştım. Bu kaçakçılık durumuydu. Gümrükten fazla alkol ve sigara getirmeye çalışıyordum. Bu suçlar nedeniyle adliyeye yansımış olayım var. Gürcistan'dan arabayla çıkışta yakalanmıştım. Ama tabi bunları satmak için değil kendim kullanmak için aldım. Dosyam halen devam ediyor. Bu olayla çocuğumun suç olayı arasında bir bağlantı yok. Benim dosyam zaten bir kereliğine olmuş bir olaydı. Zaten sistemden görebilirsiniz(2B).

Büyük oğlum var. Hapishanede şuanda. Kasten yaralama suçundan. Birçok dosyası var ama İsa ağabeyine benzemiyor. Doğurduğum çocukları tanımam mı ben. İsa uslu sakın bir cocuktur(6A).

Yukarıdaki doğrudan alınan alıntılarda katılımcılar çocuklarının suça sürüklenmesiyle ilgili ailelerin diğer fertlerinin suça bulaşmalarıyla ilgili bir bağlantı olmadığını savunmuşlardır. Ancak evde daha önce hüküm giymiş kişilerin varlığı suça sürüklenmesini kolaylaştırıcı bir etkiye sahip olduğu düşünülmektedir.

3.4.3. Aile İçerisindeki İletişim

Aile içerisinde ebeveynin çocuğa tavrı veya yaklaşımı çocuğun davranışları üzerinde etkili olmaktadır. Yapılan görüşmelerde aile içerisinde özellikle annelerin eşlerinin çocuklara karşı baskıcı davranışlarını şu şekilde ifade etmektedirler:

Genelde ben konuşurum çocukla. Eşimin de sinirli bir yapısı vardır. Nasıl konuşulacağını bilmez çocukla. Bağırır. Ama bugüne kadar dövüşmüşlüğü yoktur. Çocuk beni dinler ama ergenlik dönemi nedeni ile çatışmaya açık bir yapısı da var. Buna rağmen çok çatışan bir çocuk da değildir. Mesela engelli kardeşi ile de ilgilenir istediğimizde(10A).

Çok önemli problemler yaşamıyoruz. Yalnız eşimin biraz agresif bir yapısı vardır zaman zaman çocuklarla tartışır ancak dövmes çocukları. Eşim çocuklara nasıl yaklaşacağını çok bilmez, yaşları küçükken de çok bağırırdı çocuklara, çok fazla tahammülü yoktur. Çocuklarla çok fazla paylaşımda da bulunmaz. O nedenle baba çocuk ilişkisi biraz kopuktur. Çocukları alıp bir yerlere götürme, gezme huyu da yoktur çok. Çocuklar bir hata yaptıklarında kenara çekip sakın sakın konuşamaz bile. Anlamadan, dinlemeden hemen eleştirmeye başlar. Eşim bana karşı da böyledir. Yani eşimin iletişim becerileri öyle çok gelişmiş falan değil. Çocuklar da babalarına benzedi. Onlarda yaşadıklarıyla ilgili çok paylaşımda bulunmuyorlar(12A).

Yukarıdaki doğrudan alıntılarda katılımcı annelerin eşlerinin çocuklarına karşı baskıcı bir yapıda olduklarından bahsetmişlerdir. Aile içi iletişimin açık, hoşgörülü, rehberlik edici ailelerde çocuğun olumlu benlik algısının kazanımı sağlanır. Anne-babanın aşırı baskı ve disiplinli olduğu durumlarda çocuğun kişiliğini olumsuz yönde etkilenmektedir. Anne ve babanın çocuğa karşı fiziksel, psikolojik şiddet veya baskıları çocuğun yaşamının gerginleşmesine sebep olmaktadır. Bu anlamda ailedeki iletişim sürecinin çocukların suça sürüklenmesi ile ilişkisi bulunduğu gözlenmiştir.

Yapılan görüşmelerde babaların çocuklarının istemedikleri davranışlarda bulunduğu fiziksel şiddete başvurduklarını şu şekilde ifade etmişlerdir:

Genelde çocuğumla konuşmaya çalışırım. Bazen dayak vurduğum da oldu tabi ama dayak vurulacak yaşı da geçti. Ben ona her şeyi anlattım. Artık bir sene sonra 18 yaşına girecek kendisi bilir(2B).

Bende sormam zaten. Eskiden kavga ettiğinde döverdim. Çok anlatmasına da gerek yok aslında nedenleri belli. Laf anlamıyordu(11B).

Yukarıdaki doğrudan alıntılarda katılımcı babaların çocuklarının yaramazlık yaptıklarından şiddet uyguladıklarından bahsetmektedirler. Ebeveynlerin çoğunlukla çocukları eğitmek için tokat veya daha ağır fiziksel cezaların kullanıldığını ifade etmişlerdir. Ancak bu durumun çocukları eğitmediği ve ileriki yaşlarda öfkelenmesi veya gerginleşmesine sebep olmakla birlikte daha kolay şiddete başvurmasına zemin hazırlamaktadır.

Araştırma kapsamında üç ailenin boşandığı öğrenilmiştir. Eşlerin boşandıktan sonraki süreçten sonra iletişimlerini sınırlandırdıkları ve geçmişte boşanmış partnerlerine karşı düşüncelerini şu şekilde ifade etmektedirler:

Problem yaşamadığımız gün yok. Eski eşim ayrı bir dert, çocuklar ayrı. Ortanca çocuğum zihinsel engelli, ayrıca epilepsi hastası. Her şeyiyle ben ilgileniyorum. Ömrüm hastanelerde geçti. Bunca derdimin arasına bir de Kardelen eklendi. Bir yıl öncesine kadar normal bir çocuktü ama bir yıldır çok sorunlu bir çocuk laf dinlemiyor. Bir de ekonomik sıkıntılarımız var. Eski eşimle de geçinemediğimiz için ayrıldık. Evle ilgilenen bir adam değildi. Doğru dürüst de çalışmıyordu. Çocuklarla ilgilenmiyordu9(A).

Şu an için bir problemimiz yok ancak ilk evliliğim sorunluydu. Geçinemedik bu nedenle boşandık. Boşandıktan sonra çocuğun velayeti bana verildi. Annem babam olmadığı için çocuğa bakmakta zorlandım. Kız kardeşimin de küçük çocukları vardı o nedenle o da bakamadı. Eşim çocuğu bakmak istemedi kaçtı gitti Eşimle boşandıktan sonraki süreçte hiç görüşmedik(11B).

3.5. Ailelerin Ceza ve Tedbirlere İlişkin Algıları

Bu bölümde, görüşülen ebeveynlerin çocuklarına uygulanan ceza ve tedbirlerin uygunluğu hakkındaki görüşleri ve bu süreçte yararlandıkları kurumların hizmetlerine ilişkin memnuniyet düzeyleri incelenmiştir.

3.5.1. Cezaevine İlişkin Algı

Çocukların yüzde 40'i cezaevi deneyimi yaşamıştır. Bu suça sürüklenen çocukların on sekiz yaşından küçük olduğu ve işlemiş oldukları suçun için genel anlamda cezaevinde uzun süreli kalmadıkları öğrenilmiştir. Suça sürüklenen beş çocuğun birden fazla suç nedeniyle ceza almıştır. Beş çocuğun anne ve babasının çocuklarının cezaevinde kalma süreçlerine ilişkin yaklaşımları şu şekildedir:

Çocuğun arkadaş çevresi de bozuk. Adliyeye yansımış 17 dosyan var. Bu dosyalar 18 yaşına geldiğinde belki de cezaevinden çıkamayacaksınız çok serzenişte bulundum. Zaten üç defa cezaevinde yattı. O gidiyor sürekli mahkemelere ona sorarsanız daha iyi olur. Bir defa çocuğun yanında bulundum. Sonrasında kendisi gitti2(B).

Dediğim gibi çocuğum tek başına kaldığında sorun yaratan bir çocuk değil. Arkadaş kurbanı bir çocuk. Bu nedenle devletin suçu alışkanlık haline getiren problemli çocukları normal çocuklardan uzaklaştırması gerek. Mesela çocuğuma hırsızlık yaptıran ve birden fazla suç kaydı olan birinin bu kadar rahat hareket edememesi lazım. Cezaevinde bir kez kaldı. 15 gün zannediyorsam. Kafam rahattı. Belalı işlere bulaşmıyordu. Kaçta eve gelecek acaba gine suça bulaştı derdi yok(7A).

Yukarıdaki doğrudan alıntılarda katılımcılar çocuklarının cezaevi geçmişinin olduğundan bahsetmektedir. Çocukların yüzde 40'i cezaevi deneyimi yaşamıştır. Bu suça sürüklenen çocukların on sekiz yaşından küçük olduğu ve işlemiş oldukları suç için genel anlamda cezaevinde uzun süreli kalmadıkları öğrenilmiştir. Ayriyeten suça sürüklenen beş çocuğun birden fazla suç nedeniyle ceza almışlardır.

Bazı ebeveynler suça sürüklenen çocuklarının kaldığı cezaevi hakkındaki düşüncesi şu şekildedir:

Yani aslında bayağı yardımcı oldular ama çocuk üzerinde bir caydırıcılığı yok. Çocuk ne polisten ne mahkemeden çekiniyor. O yüzden de kolay suç işliyor. Bu kurumların biraz daha caydırıcı olması gerekiyor diye düşünüyorum. Daha önce iki kere cezaevine girdi. Çocuğum kısa süreli kaldı orada. Ama evde rahattım. Hiç değilse yeri belli. Sürekli onu sokaktan toplamak benim için de zor durum. Bir baba ister mi çocuğunun cezaevine düşmesini. Ben artık çocuğum problem çıkarmasın diye istiyorum. Ama çocuğum şuan 17 yaşında elini kolunu sallayarak giriyor. Öyle de çıkıyor. Hep 18 yaşından sonra suçlar artıp daha fazla yatacaklar diyorlar(11B).

Yapılan görüşmelerde bazı babaların çocuğunun sürekli suça bulaştıkları, evde baş edemedikleri ve sürekli suç işlediğinden bahsetmişlerdir. Çocuklarının kimi zaman nerede olduklarını hakkında sürekli olarak kaygı duyduklarını ifade etmektedirler. İki baba cezaevinde çocukların disipline olduğu ve cezaevini dışarıdaki alana göre güvenli bir yer olarak algıladıklarını dile getirmişlerdir. Ayrıca çocukları ile baş etmede zorluk yaşayan babalar, cezaevindeyken çocuklarının davranışlarında iyileşme olduklarını da belirtmişler.

3.5.2. Çocukların Ceza ve Tedbirlere İlişkin Değerlendirmeleri

5395 Çocuk Koruma Kanunu, suça sürüklenen çocukların yanında korunmaya ihtiyacı olan çocukların korunması, haklarının ve esenliklerinin güvence altına alınması yönelik ilgili kanunun 5.maddesi gereği koruyucu ve destekleyici tedbirler hakkında ebeveynlerin görüşleri şu şekildedir:

Sadece geçmişte Aile ve Sosyal İl Müdürlüğünde çocuğun Danışmanlık ve Eğitim tedbiri vardı. Bu kapsamda çocukla Nihal Hanım görüştü. Oda kısıtlı sürdü. Sadece konuşmakla çözülecek işler değil. Aile ve sosyaldeki çalışanlar bizimle ilgilendi, onunda yapacakları tabi kısıtlı, çocuğumun sorununu çözecek kurum yok aslında. Çocukla ilgilenemiyoruz bizimde suçumuz var ama devlette çocuklarımızı korumalı. Çocuğun bu durumu nedeniyle psikoloğa götürmeyi planlıyorum. Benden bu konuda elimden geleni yapacağım(1A).

Sadece çok sinirli olması bu nedenle sık sık kavga etmesi nedeni ile doktora götürdük. Doktora ilaç verdi ama ilaçları bir süre kullandıktan sonra bıraktı. Sürekli uyku yapıyordu. Bir daha da götüremedik doktora. Başka bir kurumdan herhangi bir destekse almadık. Bu konu ile ilgili destek veren kurum olup olmadığını da bilmiyorum zaten(8B).

Yapılan görüşmelerde ebeveynler 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu'nun 5. Maddesi kapsamında çocuklarına yönelik ilgili mahkemelerin tedbirler aldığından bahsetmişlerdir. Mahkemece çocuklar için verilen tedbirlere bakıldığında ise danışmanlık, eğitim, sağlık, bakım tedbirleri alındığı tespit edilmiştir. Bazı çocuklara ise ilgili mahkemenin aynı anda birden fazla tedbir kararı verildiği görülmektedir.

İki çocuk hakkında uyuşturucu ve met gibi madde bağımlılıkları nedeniyle sağlık tedbiri kararı alındığı görülmektedir. Ancak ebeveynler ile yapılan görüşmelerde sağlık

kuruluşlarının doluluğu nedeniyle çocuklarının bu hizmetlerden yararlanamadığını ve çocukları için endişelendiklerini şu şekilde ifade etmişlerdir:

Gitmediğim kapı kalmadı çocuğum için. Madde kullanıyor bu arkadaş çevresindeki bütün kişileri ihbar ettim. Maddeden çocuğumu kurtarmak için valiliğe gittim vali beyle görüştim. Vali bey hastahane ayarladı çocuğuma sağolsun ancak bir ay kalabildi tedavisi yarım kaldı. Sonrasında tekrar uğraştık çocuğumu yatılı bir tedavi görmesi için olmadı. Hem sara hastası hem de kriz geçirdiği için yatılı madde tedavisi kurumlar almadı. Zaten çocuklar için böyle yerler fazla yokmuş. Benim çocuğum baş edemeyince dedim yatılı bir kurumda kalsın. Aile ve sosyale başvurdum bana çocuğun maddeden kurtulamadan herhangi bir kuruma alamayacaklarını hastaneye başvurması gerektiğini söylediler. Adliyeye gittim çocuğum için yatılı bir kuruma yatırılması için madde etkisinden kurtulması ve gözümün önünde çocuğum eriyip gitmesinde diye yalvardım savcı beyde kuruma yazı gönderdi ancak bir sonuca ulaşamadık(5A).

Asabi davranışları nedeni ile doktora götürdük. Doktorun verdiği ilaçları kullanmadı ama. Bunun dışında evden kaçması ve madde kullanması nedeni ile defalarca polisten yardım istedim. Polisler çocuk olduğu için bir şey yapamayacaklarını söylediler. Pazar Adliyesine de gittim savcı ile konuştum. O da yardımcı olmadı. Son olarak Adli Destek ve Mağdur Hizmetleri Müdürlüğüne gittim. Sağolsunlar onlar çok ilgilendi. En büyük desteği onlar verdiler. Onlar aracılığı ile Aile Mahkemesinden çocuk ile ilgili koruma ve sağlık kararı çıkartabildik. Bunlar dışında başka bir destek arayışım olmadı(9A).

Yapılan görüşmelerde haklarında tedbir alınan çocuklar için bu tedbirlerin aileler tarafından yetersiz görüldüğü anlaşılmaktadır. 5395 sayılı yasa ile ilgili çocuklar hakkında danışmanlık, eğitim, sağlık, barınma ve bakım tedbiri alınmasını uygun görülmektedir. Bu tedbirler her kurum için ayrı sorumluluklar yüklemektedir. Danışmanlık tedbirleri Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, Milli Eğitim Bakanlığı ve Yerel Yönetimler tarafından gerçekleştirilir. Eğitim Tedbiri, Milli Eğitim Bakanlığı, Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı tarafından yerine getirilir. Bakım Tedbiri, Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığınca yerine getirilir. Barınma tedbiri, Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, Milli Eğitim Bakanlığı ve Yerel Yönetimler tarafından yerine getirilir. Son olarak sağlık tedbiri, Sağlık Bakanlığınca uygulanır. Yasanın, çocuk hakkında uygulanacak tedbirler konusunda her kurumun görev ve sorumluluklarını açık bir şekilde tanımladığı görülmüştür.

Mahkemece tedbir alınan çocuklar için bu tedbirlerin bazı ebeveynler için tarafından yetersiz görüldüğü şu şekilde ifade edilmiştir:

Hiçbir kurumdan bir yardım almadık. Sadece aile sosyalde danışmanlık tedbiri kapsamında sizin gibi birisi görüşüyordu çocukla. Sadece konuşmakla çözülecek işler değil bunlar. Oradaki uzmana da söyledim siz bu çocuğu okula döndürün arkadaşları dışlamasın bu çocuğu. Öğretmenleri de iyi davransın bu çocuk düzelir ama bir sonuç elde edemedik(4B).

3.5.3. Çocuk ile İlgili Başvurulan Yerler ya da Hizmet Alınan Kurumlar

Ebeveynlerin çocukları ile ilgili yaşadıkları güçlüklerde, çoğunluğun herhangi bir kurumdan yardım almadıklarını kendi başlarına çözmeye çalıştıklarını ifade etmektedirler. Ebeveynlerin çocukları hakkında hizmet alabilecekleri kurumlara ilişkin yeterli bilgi sahibi olmamakla beraber, baba ve annelerin çoğunluğunun sosyal hizmet kuruluşlarını bildiği görülmüştür. Ancak yine de sosyal hizmetlere sosyal yardımlar dışında, başvuru yapmadıkları ve sosyal hizmetlerin yapmış olduğu çağrılara kayıtsız kaldığı tespit edilmiştir.

Ebeveynlerin çocukları ile ilgili yaşadıkları güçlüklerde, çoğunluğun herhangi bir kurumdan yardım almadıklarını şu şekilde ifade etmektedirler:

Hiçbir kurumdan bir yardım almadık. Sadece aile sosyalde sizin gibi birisi görüşüyordu çocukla. Sadece konuşmakla çözülecek işler değil bunlar. Oradaki uzmana da söyledim siz bu çocuğu okula döndürün arkadaşları dışlamasın bu çocuğu. Öğretmenleri de iyi davransın bu çocuk düzelir ama bir sonuç elde edemedik4(B).

Genelde bugüne kadar öyle büyük sorunlar yaşamadı. Sorunları biz kendimiz halletmeye çalışıyoruz. Zaten Yaşadığı sorunlar da ufak tefek her çocuğun yaşadığı sorunlardı. O yüzden dışarıdan bir desteğe ihtiyaç duymadık hiç7(A).

Yapılan görüşmelerde ebeveynler çocuklarıyla ilgili genelde herhangi bir kurum ve kuruluşlardan yardım almadıklarını ifade etmişlerdir. Ebeveynlerin çocukları hakkında hizmet alabilecekleri kurumlara ilişkin yeterli bilgi sahibi olmamakla beraber, baba ve annelerin çoğunluğunun sosyal hizmet kuruluşlarını bildiği görülmüştür. Ancak yine de sosyal hizmetlere sosyal yardımlar dışında, başvuru yapmadıkları ve sosyal hizmetlerin yapmış olduğu çağrılara kayıtsız kaldığı tespit edilmiştir.

4.TARTIŞMA VE SONUÇ

Bu bölümde tartışma ve sonuç kısmına yer verilmiştir.

4.1.Tartışma

Çocukların suça sürüklenmesi, suç araştırmalarında geniş yer tutan karmaşık ve çok boyutlu bir olgudur. Bu alanda genellikle nicel çalışmaların baskın olduğu, suç literatürünün çocukların suça sürüklenme nedenlerine ilişkin verilere odaklandığı görülmektedir. Ancak, bu veriler çocuğun ve ailesinin yaşadığı süreci açıklamada yetersiz kalmaktadır. Örneğin, yıllık istatistikler çocukların suça sürüklenme oranlarının arttığını gösterse de bu verilerden hangi suçlara daha fazla karıştıkları ve bu suçlara yönelmelerinin temel nedenleri yeterince anlaşılamamaktadır.

Bu konuda derinlemesine bilgi edinmek büyük önem taşımaktadır. Literatür incelendiğinde, çocuğun suç deneyiminin anne ve babası tarafından nasıl algılandığına dair nitel çalışmaların olmadığı görülmektedir. Oysa çocukların suça sürüklenmesi sürecinde ailenin rolünün ve çocuğun bu konudaki algısının belirlenmesi, olgunun daha iyi anlaşılması ve önleyici çalışmaların geliştirilmesi açısından kritik bir gerekliliktir.

Bu araştırma, çocuğun suça sürüklenmesinde ailenin etkisini belirlemeyi ve ebeveynlerin çocuğun bu süreçte dair algısını analiz etmiştir. Mevcut literatür incelendiğinde, bu alandaki nitel verilerin yetersiz olduğu görülmektedir. Bu nedenle, bu çalışmanın gerçekleştirilmesi, alandaki bilgi boşluğunu doldurmanın yanı sıra çocuk suçluluğuyla mücadelede daha etkili stratejiler geliştirilmesine önemli bir katkı sunmuştur.

Bu çalışma, çocukların suça sürüklenmesinde ailenin rolünü ve çocukların bu konudaki algılarını derinlemesine inceleyerek önemli bulgular ortaya koymuştur. Elde edilen veriler, çocuk suçluluğunu önlemeye yönelik politikalar geliştirmek ve ailelere yönelik destekleyici programlar oluşturmak için değerli bir kaynak sağlamıştır.

Bu araştırmaya benzer çalışmalar incelendiğinde, 2018-2019 yılları arasında Ankara'da yürütülen bir çalışmada, cezaevi sonrasında denetimli serbestlik kapsamında bulunan 16 genç erkek ve 4 genç kadın ile derinlemesine görüşmeler yapıldığı görülmektedir. Bu çalışmada, çocukların hangi ortamlarda, hangi çevrede ve hangi nedenlerle suç işlediklerine ilişkin sorulara cevap aranmıştır. Araştırmanın sonucunda, cezaevinden çıkan çocukların damgalanarak toplum dışına itildiği belirtilmiştir (Solak, 2021).

Öztürk ve Özyürek'in (2023) yaptığı bir başka çalışmada, lise öğrencisi olan toplam 20 çocukla görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Bu çocukların 10'u suça sürüklenen, diğer 10'u ise suça karışmamış bireylerden oluşmaktadır. Çalışmada, ailevi özellikler karşılaştırmalı olarak incelenmiş ve veri toplama aracı olarak Algılanan Anne-Baba Tutum Ölçeği (AABTÖ) kullanılmıştır. Araştırma sonucunda, çocukların suça sürüklenmesini önlemede iyileştirme çalışmalarının önemine vurgu yapılmıştır.

Bir diğer araştırmada ise annelerin, suça sürüklenen çocuklarına yönelik tutumları değerlendirilmiştir. Siirt ilinde yürütülen bu çalışmada, mükerrer olarak suça sürüklenen çocukların 20 annesiyle derinlemesine görüşmeler yapılmıştır. Araştırmacı, babaların mevcut duruma tepkisel yaklaşımları nedeniyle kendileriyle görüşme gerçekleştirilemediğini belirtmiştir. Çocuklarla da yüz yüze görüşme yapılmamış, bunun yerine haklarında yazılmış sosyal inceleme raporları incelenmiştir. Araştırma sonucunda, annelerin çocuklarının yoksulluk, eğitimsizlik ve terör gibi nedenlerle suça sürüklendiğine inandıkları tespit edilmiştir (Kazak & Ekinci, 2016).

Bu çalışmayı önemli kılan bir diğer husus, katılımcılarla yapılan görüşmelerin birden fazla kez gerçekleştirilmiş olmasıdır. Ayrıca, aile ve çocuğa ilişkin farklı kaynaklardan ve ailenin sosyal çevresinden de yararlanılmıştır. Bu sayede, araştırmanın geçerliliği ve güvenilirliği açısından daha kapsamlı ve güvenilir bilgi kaynakları oluşturulmuştur.

Bu çalışmanın bir diğer önemli yönü, yalnızca tez çalışması olarak değil, aynı zamanda mesleki bir gereklilik olarak da gerçekleştirilmiş olmasıdır. Rize Adalet Sarayı'na bağlı Adli Destek ve Mağdur Hizmetleri Müdürlüğü tarafından, çeşitli suçlara karışan ve 20 Aralık 2023-30 Nisan 2024 tarihleri arasında haklarında kapsamlı araştırma yapılan çocukların suça sürüklenme nedenlerinin belirlenmesi ve onlara yönelik müdahale araçlarının geliştirilmesi ihtiyacı doğmuştur.

Bu çalışma, Rize merkezde suça sürüklenen çocukların sosyo-demografik yapıları, suça yönelik eğilimleri, eğitim ve mesleki durumları, aile ile etkileşimleri ve özellikle ailenin çocuğun suça sürüklenmesindeki etkisini incelemiştir. Araştırma sonucunda, Rize ili özelinde suça sürüklenen çocukların profili çıkarılmış ve böylece önemli bir bilgi kaynağı oluşturulmuştur. Bu bilgi kaynağının, gelecekte çocuk suçluluğuyla mücadele araçlarının geliştirilmesine ve bu kapsamda aile ile çocuklara yönelik hizmetlerin planlanmasına rehberlik etmesi beklenmektedir.

4.2. Sonuç

Bu çalışmada, suça sürüklenen çocukların anne ve babalarının suç davranışına ilişkin algıları ele alınmıştır. Bu doğrultuda, çocukların ve ailelerin sosyo-demografik özellikleri, anne ve babaların evlilik öyküleri, aile içi iletişimleri, hizmet aldıkları kurumlar ve cezaevine dair algıları incelenmiştir. Ayrıca, suça sürüklenen çocukların yaşadıklarını deneyimleyen anne ve babaların anlatımlarına başvurulmuştur. Türkiye’de suça sürüklenen çocuk kavramı, on iki ila on sekiz yaş aralığını kapsamaktadır. Bu çalışma, Rize Adalet Sarayı’na bağlı Adli Destek ve Mağdur Hizmetleri Müdürlüğü tarafından, çeşitli suçlara karışan ve 20 Aralık 2023 ile 30 Nisan 2024 tarihleri arasında haklarında kapsamlı araştırma yapılan çocukların suça sürüklenme nedenlerinin belirlenmesi ve onlara yönelik müdahale araçlarının geliştirilmesi ihtiyacından doğmuştur.

Araştırmanın çalışma grubunu çeşitli suçlara karışan ve haklarında kapsamlı araştırma yapılan 12 çocuğun ebeveynleri (12 anne ve 12 baba) oluşturmaktadır. Elde edilen veriler, derinlemesine görüşmeler yapılarak ve yarı yapılandırılmış görüşme tekniği kullanılarak toplanmıştır. Çalışma grubu, amaca uygun örnekleme yöntemiyle belirlenmiş ve görüşmeler yüz yüze gerçekleştirilmiştir. Görüşmelerde kullanılmak üzere, araştırmacı tarafından yarı yapılandırılmış bir görüşme formu oluşturulmuştur.

Çocuklara ilişkin genel özellikler şu şekildedir; çocukların dördü 14-15 yaşında, geri kalanı 15-18 yaşındadır. Çocukların beşinin cezaevi geçmişi bulunmaktadır. Çocukların büyük çoğunluğunun başarısız okul hayatlarının olduğu, eğitim durumları incelendiğinde başarısız bir şekilde devam ettiği veya eğitim hayatlarını sonlandırdıkları ve kariyer hedeflerinin bulunmadığı anlaşılmaktadır.

Ailelerin sosyo-demografik durumuna bakıldığında; çoğunluğunun ekonomik olarak yoksunluk yaşadıkları, Rize’de oturduğu bölgelere ilişkin yetersizliklerde bahsetmekte olup ailelerin çoğunlukla ikametgâh olarak Rize’nin Tophane ve Yeniköy Mahalleri yaşadıkları, bu bölgelerde suç oranlarının Rize’deki diğer mahallere oranla daha fazla olduğu gözlenmektedir. Ailelerin yaşadığı bu yerlerin gecekondü yapısı, nüfus hareketliliği ve karmaşanın fazla olduğu anlaşılmaktadır. Bu bölgelerde تنها yerlerin fazlalığı, yeterli aydınlatmanın olmadığı ve metruk binalar hayli fazla olduğu görülmektedir. Bunun yanı sıra çocukların boş zamanı değerlendirebilecek korunaklı ortamların da olmadığı görülmektedir. Bu sebeplerden dolayı çocukların okuldan uzaklaşması sonrasında boş zamanlarını değerlendirebilecek bir donatının olmaması suça sürüklenmesinde önemli bir faktör haline geldiği düşünülmektedir.

Suça sürüklenmiş çocukların çoğunluğunun okula gitmediği veya okulu terk ettikleri, akademik başarı düzeylerinin de başarısız olduğu anlaşılmaktadır. Çocukların okulu bırakmasında ailelerin doğrudan bir etkisi bulunmamaktadır. Ailelerin çocukların okumasına ilişkin olumsuz bir tutum içerisinde olmadıkları anlaşılmaktadır. Ancak ailelerin eğitime verdiği önem değişkenlik gösterebilmektedir. Bazı aileler, çocuğunun okula gitmesi ve meslek sahibi olması için çabalamaktadır. Bazı aileler ise çocukların sürekli olarak okulda problem çıkarması nedeniyle daha çok çocuğunun meslek sahibi olması için uğraşmaktadır.

Suça sürüklenen çocukların okul yaşamlarının başarısızlıkla sonuçlandığı ve ders başarılarının düşük olması sebebiyle bir meslek edinme amacıyla aileleri tarafından iş yerlerinde çalıştırılmak üzere cırak olarak verilmektedir. Ancak çocukların bu iş yerlerinin hiçbirinde süreklilik göstermediği anlaşılmaktadır. Aileler yapılan görüşmelerde; çocukların, çalıştıkları işlerde gelirlerini düzenli almadıklarını, sigortasız çalıştırıldıklarını ve kötü muameleye maruz kalmaları sebebiyle çocukların çalışmak istemediğini belirtmektedir. Babaların bir kısmının çocuklarının eğitim sürecinin sekteye uğramasında eşlerinin suçlu olduklarını ifade ettikleri, bu anlamda babaların işi dolayısıyla çalıştıkları, eşlerinin bu çocuklarla ilgilenmelerinin görevi olduklarını belirtmişlerdir. Çocuklarla ilgili bütün yükümlülükleri babaların eşlerine bıraktığı ve ataerkil yapıdan kaynaklı olarak annenin ev işleri ve çocuk ile ilgilenmesi gerektiği hususu devam etmektedir.

Anne ve babalarının suçta sürüklenen çocuklarının yanlış arkadaş ilişkileri kurduklarını ve çocuklarının arkadaşlıklarını onaylamadıklarını ifade etmişlerdir. Aileler genellikle yaşadıkları sosyal çevrede suçla anılan mahallerin olmasından ötürü çocuklarının arkadaş çevresinde problemli olarak gördükleri kişilerle arkadaş ilişkileri kurduklarını belirtmişlerdir. Ayriyeten yapılan görüşmelerde bir kısım ailelerin annelerin genellikle çocuklarının arkadaş çevresini bilmediği, babaların çocukların arkadaş çevresi hakkında daha çok bilgi sahibi olduğu, annelerin bu noktada pek fazla bilgi sahibi olmadığı görülmektedir.

Suçta sürüklenen çocukların ebeveynlerinin evliliklerine bakıldığında; sadece dört annenin erken yaşta evlendiği, babaların ise tamamının reşit yaşta evlendikleri öğrenilmiştir. Görücü usulü evlenen ailelerde özellikle annelerin bazıları eşleriyle evlenmeye zorlandıklarından bahsetmişlerdir. Bu annelerin zorla evlenmelerinin nedeni, kök ailelerinden gelen baskıdan dolayıdır. Bu yönden kök ailelerini sorumlu tutmuşlardır. Anne ve babaların eğitim seviyesi düşüktür. Özellikle ebeveynlerin eğitim düzeyindeki düşüklüğü çocuk ile iletişim sürecini olumsuz anlamda etkilemektedir. Genel anlamda

ailelerin az çocuk sayısına sahip olduğu gör÷lmektedir. Araştırmada sadece bir ailenin yedi çocuğunun olduğu anlaşılmaktadır.

Ailelerin çoğunluğunda suça sür÷klenen çocukların dışında suç öyküsü bulunan bireylerde bulunmaktadır. Pek çok yapılan araştırmada çocuğun suça sür÷klenme deneyiminde ailede ve sosyal çevresinde taklit yoluyla öğrendiğini ortaya koymaktadır. Bu durum çocuğun suçu öncesinden bilmesi ve öğrenmesiyle beraber meşrulaştırdığına sebep olmaktadır. Ailedeki diğer bireylerin kural dışı davranışlarının çocukların suça sür÷klenmesinde önemli bir etken olduğu anlaşılmaktadır. Ancak bazı anne ve babalar, çocuklarının işlemiş olduğu suçun kendileri ile alakalı olmadığını da ifade etmişlerdir.

şiddet, uzun zamandır ailelerin önemli bir sorunu olmuştur. Çeşitli araştırmalarda, ebeveynlerin çocuklarıyla yaşadıkları sorunlara karşı fiziksel ve psikolojik şiddeti bir disiplin aracı olarak gördükleri belirlenmiştir. Yapılan görüşmelerde, ebeveynlerin çoğunun çocuklarına en az bir kez fiziksel şiddet uyguladığı tespit edilmiştir. Ayrıca, fiziksel şiddete daha çok başvuran bireylerin genellikle babalar olduğu ortaya çıkmıştır.

Aileler, çocuklar hakkında 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu kapsamında verilen tedbir kararlarının çok yeterli ve işlevsel olmadığını düşünmektedir. Nitekim uygulamada da hakkında tedbir kararı verilen suça sür÷klenen çocuklarda kayda değer bir değişim olmadığı gör÷lmektedir. Verilen tedbir kararları, çocukların tekrar suç davranışı sergilemelerini büyük ölçüde engelleyememektedir. Bu başarısızlık, uygulanan tedbirlerin niteliği ve süresi, tedbiri uygulayan kurumların altyapı yetersizlikleri ile görevlilerin bu alandaki donanım eksikliklerinden kaynaklanmaktadır. Tedbiri uygulayan görevlilerin bir kısmı, kararların uygulanması konusunda sorumluluk almak istememekte veya müdahale için yeterli donanıma sahip olmadığından, etkili müdahale araçlarını geliştirememektedir. Ayrıca, kurumlar arasındaki iş birliği eksiklikleri de tedbir kararlarının istenilen sonuçları vermesini olumsuz etkilemektedir.

Çocuklar hakkında uygulanan tedbir kararları istenilen başarıyı sağlayamamaktadır. Bu durum, ilgili kurumların ailelere yeterli desteği vermemesi ve özellikle ailelerin çocuklarıyla baş edemediği anlarda, çocukların evden kaçma gibi davranışlar sergileyerek mükerrer suçlara yönelmeye başlamasıyla ilişkilendirilmektedir. Yapılan görüşmelerde, özellikle iki baba, çocuklarıyla baş edemediklerini belirterek cezaevinde kalmanın daha doğru olacağını ifade etmiştir. Bu babalar, dışarıda olduklarında çocuklarının ne yaptığından sürekli kaygı duymaktansa, cezaevinde olmanın ailelerinin huzuru açısından daha iyi olacağını düşündüklerini dile getirmiştir.

Ailelerin çoğunluğu, çocuklarıyla ilgili yaşadıkları güçlüklerde herhangi bir kurumdan yardım almadıklarını ve mevcut sorunları kendi başlarına çözmeye

çalıştıklarını ifade etmiştir. Ebeveynlerin, çocuklarıyla ilgili hizmet alabilecekleri kurumlar hakkında yeterli bilgiye sahip olmamakla birlikte, çoğunluğunun sosyal hizmet kuruluşlarını bildiği görülmüştür.

Araştırma kapsamında öneriler şu şekildedir;

- Yapılan araştırmalarda bir çocuk haricinde suça sürüklenen çocukların güvenlik güçleri ile irtibat sağlamaya başladığı andan itibaren tekrar edici olarak suç davranışı sergilediği anlaşılmaktadır. Bu nedenle çocukların suç davranışı sergilemeye başladıkları andan itibaren, Cumhuriyet Başsavcılıklarına bağlı Adli Destek ve Mağdur Hizmetler Müdürlüklerinin koordinasyonunda; Aile ve Sosyal Hizmetler, Sağlık İl Müdürlüğü, Milli Eğitim Müdürlüğü, üniversiteler, belediyeler ve kolluk kuvvetleri (Emniyet ve Jandarma Komutanlığı)'nin dahil olacağı ortak takip sistemi kurularak risk altında olan çocuklar izlenmeli ve gerektiğinde ihtiyaç duydukları alanlarla ilgili müdahale araçları oluşturulmalıdır. Bu çerçevede çocuğa ilişkin gerekli sosyal hizmet modelleri uygulanmalıdır. Bu şekilde suça sürüklenen çocuğa yerinde ve zamanında müdahale edilerek benzer sorunlu ve suça konu davranışlar sergilemesinin önüne geçilebilecek ve çocuğun sağlıklı sosyalleşmesi sağlanarak kişisel sosyal, ahlaki ve mesleki gelişimi desteklenebilecektir.

- Çocuğun suça sürüklenmesinde önleyici hizmetlerin oluşturulması önemlidir. Bu çerçevede erken uyarı sistemi olarak Çocuk Koruma Hizmetlerinde Koordinasyon Strateji Belgesi yayınlanmıştır. Çocuğun aile ve eğitim aldığı kurumda önleyici hizmetlere öncelik verilmesi sağlanmalıdır. Bu yönüyle Sağlık Bakanlığı bünyesinde sağlık ocaklarına sosyal hizmet alanında meslek elemanları kurulması ve sorunların takibinin yapılması elzemdir. ÇETUS sistemi ile beraber risk altında bulunan çocuk alanında bilgi toplama, bilgi paylaşımı ve analizi yapılarak pek çok işlev yerine getirilerek etkili bir risk yönetimi kurgulanmalıdır. (Adalet Bakanlığı, 2011:24).

- Çocukların eğitime erken yaşlarda ara verdikleri görülmektedir. Öğretmenlerin yoğun iş yükü nedeniyle, öğrencilerin yaşadığı sorunlara yeterince vakit ayıramamaları, çocukların okuldan uzaklaşmalarında yetersiz kalınmaktadır. Eğitim sisteminde önleyici ve sorun çözme mekanizmalarının yetersiz olması, çocukların suç işleme riskini artırmaktadır. Okullarda sosyal hizmetlerin etkin bir şekilde uygulanmaya başlanması gerekmektedir. Bu sayede, öğrencilerin yaşadığı sorunlara daha etkili müdahale edilebileceği düşünülmektedir.

- Madde bağımlılığı, şiddet eğilimi, kendine zarar verme davranışları ve olası psikiyatrik rahatsızlıklar nedeniyle pek çok dosyada suça sürüklenen çocuklar için sağlık

tedbiri uygulanması istenmekte ve çocuğun uygun bir sağlık kuruluşuna sevk edilerek gerektiğinde yatılı olarak tedavi edilmesi önerilmektedir. Ancak sürecin yavaş işemesi, çocukların bu anlamda yatılı tedavi alabilecekleri kurumların yetersizliği ve tedavi sürecinin kısa sürmesi gibi etkenlere bağlı olarak sağlık tedbiri uygulama pratiğinden yeterli olumlu sonuçlar alınamadığı görölmektedir. Bu kapsamda özellikle madde bağımlısı çocuklarının tedavisini sağlayacak özel sağlık kurumların yaygınlaştırılması, kapasitelerinin arttırılması ve ailelerle daha fazla iş birliği yapılarak çocuklara müdahale edilmesi gerektiği değerlendirilmektedir. Bağımlılık yapıcı maddelere ulaşımların kolaylaşması, madde kullanımının 9-12 yaşı aralığına kadar düşmesi, aile yapısı, değişen toplumsal yapı gibi etmenler, gelecekte de madde kullanımın toplumsal bir sorun olarak artmaya devam edeceğine işaret etmektedir. Bu nedenle devletin bir an önce özellikle madde bağımlısı çocuk ve gençlerin tedavi gereksinimlerini karşılayacak tedavi merkezlerini hayata geçirmesi gerekmektedir. Bunun yanı sıra bağımlılık ile ilgili tedavi hizmeti sunan kurumların belli başı illerde kurulması çocuk ve aile için sorun teşkil etmektedir. Tedavi sürecinin uzaması aileler için ekonomik yük oluşturunca, ailesinden ve aile desteğinden uzak kalmak zorunda olan çocuğun motivasyonu da düşmektedir.

- Çocuğun yeni davranış modelleri kazanması ve problem davranıştan uzaklaşmasını sağlayacak aşamalı müdahale programları oluşturulmalı ve bu programlar çocuğa yönelik yatılı hizmet veren kurumlarda uygulanmalıdır.

- Mükerrer suç algısına sahip çocukların suç davranışını sürekli olarak tekrar ettiği, sistemin herhangi bir şekilde çocuk için işe yaramadığı görölmektedir. Bu yapı içerisinde çocukların suç davranışı sonrası başka mağduriyete sebep olmakta bu yapı içerisinde olan çocukların iyi bir şekilde analiz edilerek çocuğa karşı yaptırım sürecinin ele alınması diğer mağduriyetlerin önüne geçilmesi açısından önemli olacağı düşünölmektedir.

- Mevcut adli destek ve mağdur hizmetlerinde pedagoglar, psikologlar ve sosyal hizmet uzmanları görev yapmaktadır. Ancak, sosyologların bu alandaki bilgi birikimi ve uzmanlığı da göz ardı edilmemelidir. Bu nedenle, adli destek ve mağdur hizmetleri birimlerinde yeterli sayıda sosyolog istihdam edilmelidir. Sosyologlar, mağdurların sosyal ve kültürel arka planlarını, yaşıadıkları sorunları ve ihtiyaçlarını anlamada önemli bir rol oynayarak, onların topluma yeniden entegrasyonunu kolaylaştırabilir. Bu durum, aynı zamanda suçun tekrarlanma oranlarının azalmasına da katkı sağlayacaktır.

- Aile ve Sosyal Hizmetler İl Müdürlükleri çeşitli sosyal hizmetler sunmakla birlikte, aile danışmanlığı hizmetleri genellikle sınırlı kapasitede sağlanmaktadır. Ailelerin uzman desteği almakta yaşıadığı zorluklar, sunulan hizmetlerin etkinliğini azaltmaktadır. Öte yandan, bu müdürlükler ailelerin sağlık ve refahına yönelik önemli

hizmetler sunsa da aile sağlığı merkezleriyle iş birliği ve koordinasyonun yetersizliği, hizmetlerin bütünlüğünü ve verimliliğini olumsuz etkilemektedir. Aile danışmanlığı hizmetlerinin güçlendirilmesi ve Aile Sağlığı Merkezleri ile entegrasyonunun sağlanması, ailelere daha kapsamlı ve etkili destek sunulması açısından büyük önem taşımaktadır. Bu adımın hayata geçirilmesiyle, ailelerin refahı ve sosyal uyumu artırılarak daha sağlıklı ve güçlü bir toplumun oluşmasına katkı sağlanacaktır.

- Çocuk suçluluğu, karmaşık ve çok boyutlu bir sorun olduğundan, bu alandaki çalışmaların multidisipliner bir yaklaşımla ele alınması büyük önem taşımaktadır. Sosyologlar, akademisyenler ve sosyal hizmet uzmanlarının katkıları, sorunun farklı boyutlarının anlaşılmasına ve daha etkili çözüm önerilerinin geliştirilmesine yardımcı olacaktır. Özellikle hukuk sosyologlarının bu çalışmalara dahil edilmesinin, hukuki süreçlerin ve uygulamaların çocuk suçluluğu üzerindeki etkilerini anlamada kritik bir rol oynayacağı düşünülmektedir.

- Mevcut uygulamalarda, suça sürüklenen çocuklara yönelik cezai işlemler genellikle hapis veya para cezası şeklinde uygulanmaktadır. Ancak, bu tür cezalar çocukların topluma yeniden kazandırılmasını desteklemek yerine, onları toplumdan dışlayıcı bir etki yaratabilmektedir. Buna karşılık, kamu hizmeti cezaları, çocukların topluma faydalı işler yaparak hem cezalarını tamamlamalarına hem de sosyal beceriler kazanmalarına olanak tanıyan önemli bir alternatif sunmaktadır. Suça sürüklenen çocukların sosyal bütünleşmesi ve yeniden topluma kazandırılması, yalnızca hukuki bir mesele değil, aynı zamanda toplumun her kesiminin ortak sorumluluğudur. Bu doğrultuda, kamu hizmeti cezalarının daha etkin ve işlevsel hale getirilmesi, çocukların topluma entegrasyon süreçlerini destekleyerek toplumun genel refahına katkı sağlayacaktır.

- Çocukların suça sürüklenmesinde yoksulluk, eğitim eksikliği, aile içi sorunlar, arkadaş çevresi ve madde bağımlılığı gibi birçok faktör etkili olmaktadır. Yerel yönetimler, bu risk faktörlerini ortadan kaldırmak veya en aza indirmek amacıyla çeşitli çalışmalar yürütebilir. Ancak mevcut durumda, yerel yönetimlerin çocuk suçluluğuyla mücadeledeki rolü ve kapasitesi yetersiz kalabilmektedir. Bu nedenle, belediyelerde çocuklara ve ailelere yönelik sosyal hizmetler sunan birimlerin güçlendirilmesi büyük önem taşımaktadır. Bu birimlerde, çocukların ve ailelerin ihtiyaçlarını belirleyebilecek, onlara danışmanlık ve rehberlik hizmetleri sunabilecek uzman personel (sosyologlar, sosyal hizmet uzmanları vb.) istihdam edilmelidir. Ayriyeten suça sürüklenen çocukların yaşadığı mahallelerde, belediyenin aydınlatma sağlaması, sosyal tesisler kurması ve Gençlik Spor İl Müdürlüğu'nün gençlik merkezleri oluşturması, çocukların güvenli ve

destekleyici bir çevrede büyümelerine katkı sağlar. Bu adımlar, çocukların sosyal ve eğitsel gelişimini desteklerken, suça yönelmelerinin önüne geçmek için olumlu bir ortam sunar. Ayrıca, toplumsal dayanışmayı ve aidiyet duygusunu güçlendirerek mahallelerin huzurlu ve sağlıklı bir yapıda kalmasına yardımcı olur.

KAYNAKÇA

- Acar, G., Demir, A., Görmez D. ve Keser, İ. (2015). Aile ve çocuk ilişkisi, *Hacettepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 1(2), 1-6.
- Adalet Bakanlığı(2011). *Çocuk Koruma Hizmetlerinde Koordinasyon Strateji Belgesi(2011-2015)*. Ankara: Adalet Bakanlığı Eğitim Dairesi Başkanlığı.
- Akbaba, T. (2011). *Kartal-Kadıköy bölgesi çocuk suçluluğu profili*. Yüksek lisans tezi. İstanbul Marmara Üniversitesi, İstanbul.
- Akyüz, E. Uluğtekin, S., Acar B.Y. ve Öntaş Ö.C. (2003). *II. Ulusal çocuk ve suç sempozyumu, yargı öncesi ve yargılama süreci*, Avrupa Komisyonu Türkiye Temsilciliği Yayınları, Ankara.
- Arıkan, H. (2020). Türkiye’de çevresel etmenler, yoksulluk ve çocuk suçluluğu haritalama. *Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 1(10), 54-73.
- Bağış, R.C. (2019). Çocukları suça sürükleyen çevresel nedenler: sosyal bağ ve sosyal öğrenme teorileri ışığında bir değerlendirme. *Pamukkale Üniversitesi, Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi*, 7(14), 204-214.
- Batrollas, C. Schmallegger F. (2017). *Çocuk suçluluğu*. (D. Yücel, M. B. Gönültaş, Çev.). Nobel Yayınları. (Orijinal eserin yayın tarihi 2013).
- Coşkun, R., Altunışık, R. ve Yıldırım, E. (2019). *Sosyal bilimlerde araştırma yöntemleri: Spss uygulamalı*, Sakarya: Sakarya Yayıncılık.
- Çakırer, Özservet, Y. ve Küçük, Bayraktar H., (2020). *Dünyadan farklı ülke örnekleriyle gençlik politikaları*, Ankara: Astana Yayınları.
- Çelik, C. (2005). Çocuk kavramı ve medeni hukuk açısından çocuk haklarının tarihi gelişimi. *Hukuk, Ekonomi ve Siyasal Bilimler Aylık İnternet Dergisi*, 19(36), 20-35.
- Çiftçi, E. G. (2008). *Kapkaç suçundan hüküm giyenlerin, sosyodemografik özellikleri, sosyal dışlanma süreçleri, suç ve diğer sapma davranışlar açısından incelenmesi*, Yayınlanmamış doktora tezi. Hacettepe Üniversitesi, Ankara.
- Cömert, Ö. ve Sevim, Y. (2017). Çocuk ve suç ilişkisinin sosyolojik suç kuramları ile incelenmesi. *Bitlis Eren Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 1(6), 29-40.
- Demuth, S. ve Brown, S. L. (2004). *Family structure, family processes, and adolescent delinquency: The significance of parental absence versus parental gender*. *Journal of Research in Crime and Delinquency*, 41(1), 58-81.
- Erbay, E. (2019). *Çocuk Hakları*, İstanbul: Yeni İnsan Yayınevi.

- Erdoğan, F. (2010). *Kanunla ihtilafa düşmüş çocuklar ve çocuk suçluluğuna etki eden sosyo-ekonomik faktörler*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, İstanbul Üniversitesi Adli Tıp Enstitüsü, İstanbul.
- Eryalçın, M, Duyan V. (2016). *Suçta sürüklenen çocuk ve gençler*, İstanbul: Yeni İhsan Yayınevi.
- Dinçer, Süleymanoğlu, R. (2020). *Çocukların suça sürüklenme nedenleri, tahliye sonrası sorunları, gereksinimleri ve beklentileri: nitel bir çalışma*. Doktora tezi, Sabahattin Zaim Üniversitesi, İstanbul.
- Dönmezer, S. (1994). *Kriminoloji*, İstanbul: Filiz Kitabevi.
- Duyan, V. (2019). *Sosyal Hizmetin İşlev ve Roller*, Hacettepe Üniversitesi, Ankara. Sayfa 1-2.
- Göcek, G. (2009). Suç faili olan çocuklar açısından çocuk suçluluğu ve çocuklara uygulanan ceza ve güvenlik tedbirleri. Yüksek lisans tezi, İstanbul Üniversitesi, İstanbul.
- Göger, F. (2020). *Suçta sürüklenen çocuklarda şiddet eğilimi ile benlik saygısı arasındaki ilişkinin incelenmesi*. Yüksek lisans tezi, İnönü Üniversitesi, Malatya.
- Gökkaya, Bilican, V. (2022). Suça sürüklenen çocuk ve aile faktörü, *Cumhuriyet Üniversitesi Fen- Edebiyat Dergisi*, 2(46),193-204.
- Gökpinar, M. (2007). Sosyal ve kriminal boyutlarıyla çocuk suçluluğu, *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*, 72, 206-233.
- Güneş, D. K. ve Gökler, R(2017). *Türkiye’de suça sürüklenen çocukların aile özellikleri*. *Journal of Human Science*, 14(4), (3742-3755).
- Göger, F. (2020). *Suçta sürüklenen çocuklarda şiddet eğilimi ile benlik saygısı arasındaki ilişkinin incelenmesi*. Yüksek lisans tezi, İnönü Üniversitesi, Malatya.
- Görgülü, T. (2021). Suç ve suçlu davranışına kurumsal bir bakış: Psikolojik bakış açısıyla adli sistemde psikolojik değerlendirme ve uygulamaları. *Ankara Bilim Üniversitesi İnsan ve Toplum Bilimler Fakültesi*, 1(1), 59-70.
- Güçlü, A. ve Akbaş, H. (2019). *Suç sosyolojisi*, Ankara: Gazi Kitabevi Yayınları.
- İçli, T. G. (1999). *Kriminoloji*, Ankara: Bizim Büro Basımevi.
- İmamoğlu, Abdulvahit. (2015). *Psikolojik ve ahlaki açıdan çocuk suçluluğu*, Dem Yayınları, İstanbul.
- İslamoğlu, G. (2017). *Çocuk suçluluğunun sosyolojik olarak incelenmesi: İstanbul/Gaziosmanpaşa örneği*. Yüksek lisans tezi, Cumhuriyet Üniversitesi, Sivas.

- Kaner, S. (1992). Suçluluğu açıklayan yaklaşımlar. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 2, 473-496.
- Karadoğan U. C. (2019). “Çocuk ve çocukluk” kavramının tarihsel süreçte değerlendirilmesi, *Çocuk ve Medeniyet Dergisi*, 7(4), 195-226.
- Karataş, Z. (2015). Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri, *Manevi Temelli Sosyal Hizmet Araştırma Dergisi*, 1, 62-80.
- Karataş, Z. (2017). Sosyal bilim araştırmalarında paradigma değişimi: Nitel yaklaşımın yükselişi. *Türkiye Sosyal Hizmet Araştırma Dergisi*, 1, 68-86.
- Karataş, Z. ve Mavili A. (2019). Çocuk adalet sisteminde suça sürüklenen çocuklara yönelik uygulamalarda karşılaşılan sorunlar. *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, 45, 1013-1039.
- Kızmaz, Z. (2004). Öğrenim düzeyi ve suç: suç-okul ilişkisi üzerine sosyolojik bir araştırma, *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 14(2), 291-319.
- Kızmaz, Z. (2005). Sosyolojik suç kuramlarının suç olgusunu açıklama. *Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 29(2), 149-174.
- Kızıltepe, R. (2023). Mahalle ve çocuk suçluluğu: Bir derleme çalışması. *Uluslararası Sosyal Bilimler ve Eğitim Dergisi*, 5(9), 793-812.
- Koca, S. ve Uğur, S. (2010). Dede korkut hikâyelerinden hareketle Türk kültüründe erkek evlat olarak oğul kavramı. *Akademik Bakış Dergisi*, 22, 1-10.
- Korkmaz, Sayın, B. S. (2020). Roma aile hukukunda evlat edinmenin yeri ve usulleri. *Ankara Barosu Dergisi*, 1(3), 51-97.
- Kurt, L. S. (2015). Çocuk haklarına ilişkin temel uluslararası belgeler ve Türkiye uygulaması. *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, 36, 99-127.
- Locke, J. (1992). *İnsan anlığı üzerine bir denemeler*, çev. Hacıkadıroğlu, İstanbul: Kabalcı Yayınları.
- Merey, Z. (2017). *Çocuk Hakları*, Sivas: Pegem Akademi.
- Oktay, A. (1995). Çocuk hakları sözleşmesi ve okul öncesi eğitim. *Çocuk ve Biz Dergisi*, 1, 11-15.
- Öter, A. (2005). *Çocuk suçluluğunun toplumsal nedenleri (Antalya Örneği)*. Yüksek lisans tezi, Süleyman Demirel Üniversitesi, Isparta.
- Özbek, M. (2008). Suça sürüklenen çocuklara yönelik onarıcı adalet programları ve çocuk Arabuluculuğu. *Hukuk İncelemeler Dergisi*, 449-466.
- Özcan, Ö. (2017). Orta Çağ'dan erken modern döneme çocukluğun tarihsel gelişimi. *Çocuk ve Medeniyet Dergisi*, 2(4), 91-125.

- Özdemir, H. (2006). *Türk hukukunda çocukların yargılanması*. Yüksek lisans tezi, İstanbul Üniversitesi, İstanbul.
- Özmen, B. (1989). *Annesiz veya babasız büyüyen beş ve sekiz yaş çocuklarının kişilik özelliklerinin incelenmesi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, İstanbul Üniversitesi Adli Tıp Enstitüsü, İstanbul.
- Öztürk, C. ve Şanlı, D. (2015). Anne babaların çocuk yetiştirme tutumları ve tutumlar üzerine kültürün etkisi, *Dokuz Eylül Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi Elektronik Dergisi*, 8(4), 240-246.
- Semiz, M., Kesmez, E., Aygün, H. ve Yıldız D., (2020). *Suçta sürüklenen çocukların suça sürüklenme nedenlerine genel bir bakış*. Lisans tezi. İstanbul 29 Mayıs Üniversitesi Sosyal Hizmet Ana bilimdalı, İstanbul.
- Solak, Ö. (2021). *Suçta sürüklenen çocuk olmak-Yeni neslin suç deneyimleri*, Ankara: Nobel Yayınları.
- Shoemaker, D. J. (2010). *Theories of Delinquency: An Examination of Explanations of Delinquent Behaviour*. United States of America: Oxford University Press.
- Söylev, Ö. F. (2022). *Suçta sürüklenen çocuklar ve maneviyat*, İstanbul: Son Çağ Akademi Yayınları.
- Şahinli, K. (2018). Çocuğun suça sürüklenmesinde etkisi olabileceği düşünülen ailesel faktörler üzerine betimsel bir alan araştırması, *Journal of Human Sciences Dergisi*, 15(2), 717-731.
- Şimşek, H. (2021). Suç yönetimi bağlamında çocuk suçluluğu cezalandırma sistemi ve eğitim, *Kamu Yönetimi ve Politika Dergisi*, 1, 93-120.
- Suç Sosyolojisi*, Ankara: Murat Yayınları.
- Tokdemir, S. (2017). Ceza adaleti sistemine yeni bir yaklaşım: tamamlayıcı bir sistem olarak “onarıcı adalet” mekanizması, *Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 2(1), 76-110.
- Uğur Burcu, S. (2018). Geçmişten günümüze şekillenen çocukluk algısı ve çocuk yetiştirme pratikleri, *Fen- Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilgiler Dergisi*, 45, 227-247.
- Uluğtekin, S. Acar, Y. B. ve Öntaş, Ö. C. (2004). Çocuk mahkemeleri ve sosyal inceleme raporları, *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*, 53, 36-44.
- UNICEF, (2013). *Çocuk adalet sisteminde sosyal çalışmanın rolü*.
- URL-1, www.kriminoloji.com, 2 Ocak, 2023.
- URL-2, <https://www.kriminoloji.com/cocuk%20suclulugu.htm>, 17 Ağustos, 2023.
- URL-3, <https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuatmetin/1.5.5395.pdf>, 24 Eylül, 2023.
- URL-4, resmigazete.gov.tr/eskiler/2021/11/20211110-1.htm, 8 Şubat, 2024.

- URL-5, <https://unicef.org/turkiye/media/377/file/Çocuk> Adalet Sistemi. 10 Şubat, 2024.
- URL-6, TÜİK Kurumsal (tuik.gov.tr). 16 Şubat, 2024.
- URL-7, mağdurbilgi.adalet.gov.tr. 19 Şubat, 2024.
- URL-8, 5395.pdf (mevzuat.gov.tr). 10 Eylül, 2024.
- Uysal, S. (2019). *Sosyal hizmet eğitim ve mesleğinin geleceğine dair akademisyenler, sosyal çalışmacılar, öğrenciler ve mezunların görüş ve önerilerinin incelenmesi*, Yüksek lisans tezi, Üsküdar Üniversitesi, İstanbul.
- Yıldırım, A. (2014). Sosyo- kültürel yapı ve suç olgusu arasındaki ilişki: Malatya ili örneği. *Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi Sosyal ve Ekonomik Araştırma Dergisi*, 1, 1-7.
- Yavuzer, H.(1998) *Çocuk ve Suç*, İstanbul: Resmi Kitabevi.
- Yavuzer, H. (2001). *Çocuk ve Suç*, İstanbul: Resmi Kitabevi.
- Yavuzer, H. (2009). *Çocuk ve Suç*, İstanbul: Resmi Kitabevi.
- Yıldırım, A. (2014). Sosyo- kültürel yapı ve suç olgusu arasındaki ilişki: Malatya ili örneği. *Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi Sosyal ve Ekonomik Araştırma Dergisi*, 1, 1-7.
- Yıldırım, A. Ve Şimsek, H. (2021). *Nitel Araştırma Yöntemleri*, Seçkin Yayıncılık, Ankara.

EKLER

Ek 1. Tezde Kullanan Anket Soruları

SOSYO-DEMOGRAFİK BİLGİ FORMU

Bu anket çalışması, Gümüşhane Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Sosyoloji Bölümü'nde Doç. Dr. Muammer AK danışmanlığında, suça sürüklenmiş çocuklarınızla ilgili yaşadığınız süreci ortaya koymak, çocuğunuzun ve ailenizin eğitim öyküsünü belirlemek ve sizin çocuğunuzun suç işleme durumunu nasıl algıladığınızı değerlendirmek amacıyla yapılacaktır. Araştırmada gizlilik ilkesi gereği, isimleriniz, kimlik bilgileriniz ve adresiniz kesinlikle kullanılmayacaktır. Araştırma, kesinlikle adli ve idari hiçbir kurum, kuruluş veya olayla ilgili değildir. Sorulara vereceğiniz cevaplar, konunun sağlıklı bir şekilde değerlendirilmesi ve çok yönlü bir şekilde ortaya konması açısından büyük önem taşımaktadır. Yapılacak olan bu çalışma, yapmakta olduğum yüksek lisans tezi için bilimsel amaçlarla kullanılacaktır. Değerli katılımlarınız için teşekkür ederiz.

SORULAR

Öncelikle sizi ve ailenizi biraz tanıyabilir miyiz? Eşinizle ne zaman ve nasıl evlendiniz, nerede yaşıyorsunuz, kaç çocuğunuz var?

- 1- Çocuğunuz okula gidiyor mu? Nasıl bir eğitim hayatı oldu?
 - a) Şu anda çocuğunuz okula devam ediyor ise okul ile ilişkisi nasıldır?
 - b) Çocuğunuz okula devam etmiyorsa okula gitmemesinin sebebi nedir?

Çocuğun geçmişteki okul öyküsü hakkında bilgi verir misiniz?

2- Çocuğunuzun arkadaş çevresini tanıyor musunuz? Kurduğu arkadaşlıklar hakkında ne düşünüyorsunuz?

3- Eşinizle ve çocuklarınızla evde ne tür sorunlar yaşarsınız? Sizce bu sorunları yaşamanızın nedeni ne?

4- Çocuğunuz ile ilgili bir sorun olduğunda bunu sizlerle paylaşır mı? Var olan sorunu gidermek için aile bireyleri neler yapar?

5- Çocuğunuz hayatıyla ilgili önemli bir sorun yaşadığınızda bunu nasıl çözmeye çalışıyorsunuz?

6- Evde çocuğunuz dışında suça sürüklenmiş birey var mı? Varsa çocuğunuzun suça sürüklenmesinde nasıl bir etkisi olduğunu düşünüyorsunuz?

7- Çocuğunuzun karıştığı ilk suç olayı neydi? Nasıl haberdar oldunuz? O süreçten biraz bahseder misiniz?

8- Çocuğunuzun yaşamış olduğu karakol ve adliyedeki süreç ile ilgili ne düşünüyorsunuz?

9- Çocuğunuz ile ilgili baş edemediğiniz bir sorun yaşadığınızda başvurabileceğiniz kurum ve kuruluşların neler olduğunu açıklar mısınız?

a) Herhangi bir kurum ve kuruluşa başvurmadıysanız bu kararı almanızda ne gibi etkenler etkili oldu?

b) Başvurduğunuz kurum ve kuruluşlar hakkında ne düşünüyorsunuz? Verilen hizmetler sizce yeterli miydi?

10- Çocuğunuzun suça sürüklenmesinin engellenmesi noktasında ne gibi adımlar attınız?

11- Çocuk suçlarının önlenmesinde size en fazla yardımcı olan kurum veya kuruluş hangisiydi?

12- Size göre çocuğunuzu suç işlemeye iten temel sebepler nelerdir? Çocuğunuzun suç işlemesinin önlenmesi için sizce yapılması gerekenler nelerdir?

EK.2. Görüşme Örneği

Baba Örneği

Öncelikle sizi ve ailenizi biraz tanıyabilir miyiz? Eşinizle ne zaman ve nasıl evlendiniz, nerede yaşıyorsunuz, kaç çocuğunuz var?

1980'de Rize'de doğdum. İlkokul mezunuyum. Aylık gelirim 60.000 TL'dir. Astım hastasıyım ve düzenli olarak astım ilacı kullanıyorum. Kendime ait bir evim var ve Rize'de Tophane mahallesinde oturuyorum. Eşimle 2002 yılında evlendik ve üç çocuğumuz oldu. Eşim hem çocukluk arkadaşım hem de uzak akrabam. Gemi teknisyeni olarak çalışıyorum ve genellikle gemilerde yağ işleriyle ilgileniyorum. Üç haftada bir gemide, bir haftada bir evdeyim. Çalıştığım şirket çoğunlukla İstanbul ve Mersin limanları arasında taşımacılık yapıyor. Bu nedenle evde sürekli olamasam da, çocuklarımla ihtiyaçlarını ihmal etmiyorum. Aileme düzenli olarak para gönderiyorum. Denizde olduğum zamanlarda çocuklarımla eşim ilgileniyor.

Çocuğunuz okula gidiyor mu? Nasıl bir eğitim hayatı oldu?

Çocuğum okula gitmiyor. Çocuğumun eğitimi iyi değildi, okul dersleri düşüktü. Genel anlamda eğitim hayatı problemlerle doluydu diyebilirim.

b) Okula devam etmiyorsa okula gitmemesinin sebebi nedir? Çocuğun geçmişteki okul öyküsü hakkında bilgi verir misiniz?

Çocuğum küçüklüğünden beri okula gitmek istemezdi. En sonunda, 'Baba, okumak istemiyorum' dedi. Başlarda evde olduğum kısıtlı zamanlarda çok zorladım, okumamanın sonuçlarını anlattım ama bu konuda ona bir baba-oğul gibi değil, kardeş gibi yaklaşmaya çalıştım. Çok az da olsa iki-üç kere tokat atmışlığım vardır. Lise 3'te okulu bıraktı. Gemi işinde çalıştığım için evde ayda bir hafta gelebiliyorum, günlerin çoğunu gemide geçiriyorum. Çocuklarıma bakmak için elimden geleni yapıyorum. Çocuklarımla maddi yönden eksiklik hissetmemeleri için düzenli olarak annelerine para gönderiyorum. Ancak çocuklarımla bu çabamın kıymetini bilmiyor. Evde olmadığım zamanlarda annelerinin sözünü dinlemiyorlar ve eşim de çocukların üzerine yeterince düşmüyor. Sürekli oda arkadaşlarıyla geziyor, evin düzenini sağlamak tamamen eşime kalıyor. Ne demişler, 'Yuvayı dışı kuş yapar'.

Çocuğunuzun arkadaş çevresini tanıyor musunuz? Kurduğu arkadaşlıklar hakkında ne düşünüyorsunuz?

Çocuğumun arkadaş çevresini pek tanımıyorum. Ama birkaç serseriyle birlikte geziyor. Onlardan çocuğumu uzaklaştırmak için çok uğraştım. Ağabeyini de peşine taktım, kendim de takip ettim, çocuğumu kaç kere kenara çektim. Dinlemediği zamanlarda birkaç defa tokat attım. Çocuğumu bu serseri tayfasından kurtaramadım. Birkaç efendi arkadaşı da var, mesela İsa çok temiz bir çocuktur. Okuldan arkadaşıdır. Çocuğum zaten okulu bıraktıktan sonra çevresi bozuldu, bu nedenle arkadaş çevresinde doğal olarak olumsuz insanlar çoğaldı. Eşim ev hanımı olduğu için çocuğun kötü arkadaş çevresini engellemesi gereken oydu. Çocuğumun bu arkadaş çevresinin genelde motorlara düşkünlüğü var. Sürekli arkadaşlarıyla motorlarla geziyorlar. Çocuğum da arkadaşlarında motor olunca bana sürekli baskı yapıyor, bana da motor al diye. Bende kötü arkadaş çevresinden uzaklaşırsa yaşını doldurduğunda ona motor alacağıma dair söz verdim. Ama bir şey değişmedi.

Eşinizle ve çocuklarınızla evde ne tür sorunlar yaşarsınız? Sizce bu sorunları yaşamanızın nedeni ne?

Ağabeyi ve çocuğum genelde eve geç saatlerde geliyor. Denize gittiğimde annesi bunlara yalvar yalvar yakar eve gelmesi için zorluyor. Eşim ev hanımı olduğu için çocukları toplaması lazım. Ben denizden nasıl onların peşine düşeyim. Evde olduğum vakitlerde ağabeyi ile onu dışardan toplamak, eve geç gelmemeleri engellemek için uğraşıyorum. Bu çocukların okumamaları, düzenli bir işi olmamaları, sürekli boş boş oturmaları kaynaklı bu sorunları yaşıyoruz.

Çocuğunuz ile ilgili bir sorun olduğunda bunu sizlerle paylaşır mı? Var olan sorunu gidermek için aile bireyleri neler yapar?

Çocuğumu ve ağabeyi genelde içine kapanıktır. Bana bir şey demezler. Genelde yaşanan olayları annesi veya ben başkalarından öğreniriz. Çocuklar biraz bu konularda çekingendirler. Bu yaşanan hırsızlık olayı da çocuğumun annesine ve bana anlatmadılar. Polisler gelip eşime ve bana söyleyince öğrendik. Benim kızacağımı bildikleri için bana anlatmazlar. Zaten denizde olduğumda genelde telefon çekmez. Bana deseler kızarım tabi. Ondan dolayı söylemiyorlar. Ama çocuğum ile ağabeyine her zaman derdini

anlatmayan derman bulamaz diye de öğütler veririm.

Çocuğunuz hayatıyla ilgili önemli bir sorun yaşadığınızda bunu nasıl çözmeye çalışıyorsunuz?

Birçok sorun yaşadık. Artık içinde çıkılamaz hale geldik. Eşimin çocukları bu kadar başıboş bırakması tabi sorunları artırdı. Çocuğu durduramıyoruz artık. Sürekli it kopuk arkadaşlarıyla vakit geçiriyor. Bu adliyeye yansımış üçüncü hırsızlık olayı. Üç olayda kötü bir arkadaşına uyması sonucu. Motora benzin koymak için bu yola başvuruyorlar. Çocuğumun neden böyle bir şey yaptığını kendisi de anlam veremiyor. Kaç defa onunla konuştum. Hiçbir konuşmam kar etmedi. Ağabeyi kavgacıdır. Bu daha ılımlı ama çevresi kötü. Bunun bir arkadaşı var ismini hatırlayamadım. Bu arkadaşının annesi ve babası yok sokakta yatıyor, sürekli suç işliyor, benim çocuğumu da etkiledi, zaten buda arkadaş çevresine uyduğunda durmadı. Arkadaş çevresini değiştirmeye çalıştık fayda vermedi.

Evde çocuğunuz dışında suça sürüklenmiş birey var mı? Varsa çocuğunuzun suça sürüklenmesinde nasıl bir etkisi olduğunu düşünüyorsunuz?

Ağabeyi var. Ağabeyi kavgacı ve yerinde durmuyor. Kavga olayları var ama bana anlatmaz. Çocuğu niye dövdüm desem, dövdüm diye geçirir beni. Bende bu olayları sonradan duydum, malum denizdeyiz ya. Anneleri mahkeme kâğıdı geldiğini söyleyince öğrendim. Ağabeyi kavgacıdır. Çocuğum ile tamamen karakterleri farklıdır. Geçmişte bende bir kavga olayına karışmıştım. Akrabalar ile yer kavgasıydı birbirimizle takışmıştık. Klasik yer problemleri bildiğin. Bu olay adliyeye yansımış ancak ceza almadık bu olaydan. Anneleri uysaldır. Dayıları işinde gücünde bireylerdir. Kötü arkadaş kurbanı oldu anlayacağınız çocuğum. Çocuklarımı trilyonların içine koy birine tutmazlar. Ben onları öyle yetiştirdim. Bu evde hayatta para saklamam, maaşımı aldığımında evde pantolonum genelde salonda olur. Hiç çocuklarımdan cebimden sormadan para aldığını bilmem. Sormadan bir kuruş tutmazlar. Alabilir miyim baba, alabilir miyim anne diye sorarlar. Hatta masada çikolata olsun sormadan yemezler. Tamamen arkadaş çevresiyle kaynaklı. Bana da arkadaşlarına uyduğunu söylüyor.

Çocuğunuzun karıştığı ilk suç olayı neydi? Nasıl haberdar oldunuz? O süreçten biraz bahseder misiniz?

İlk suça bulaşma yaşı 16, hırsızlık olayı. Arkadaşlarıyla beraber kompresör çalmışlar dükkândan. Beni polisler aradığında evdeydim. Şok oldum önce inanmadım. Dedim memur bey bir yanlışlık olmasın. Sonrasında çocukla beraber karakola gittik, ifade verdik. Savcılıkta tekrar ifade verdi. Sürecimiz böyle başladı.

Çocuğunuzun yaşamış olduğu karakol ve adliyedeki süreç ile ilgili ne düşünüyorsunuz?

Adli süreçte eksiklikleri var. Çocuklar böyle bir suç işlemiş tamam eyvallah. Ancak karşı tarafla görüşüyoruz anlaşıyoruz, halen dosya devam ediyor. Çocuk yapmış bir hata. Hatasını da anlamış ama adli süreç halen devam ediyor. Millet adam öldürüyor diye cezaevinde yatmıyor, katiller hep dışarıda. Çocuğumun psikolojisi bozuluyor. Sonrasında bu çocuk nasıl toparlayacak. Polislerin yaklaşım tarzı da iyi değil, çocukla ilgili soru soruyoruz bize insan gibi davranmıyorlar. Bir yargılama bir sene sürmemesi lazım. Çevre soruyor çocuğa bir şey mi oldu diye? Buda çocuğun ve ailemizin psikolojisini bozuyor. Damgalanıyor adeta. Polis çevreye bizleri soruyor. Nasıldır diye biz kötü insan mıyız? Aynı şeye her ailenin çocuğuna yapıyorlar mı? Böyle bir şey olabilir mi? Adli sürecin işleyiş hızı berbat.

Çocuğunuz ile ilgili baş edemediğiniz bir sorun yaşadığınızda başvurabileceğiniz kurum ve kuruluşların neler olduğunu açıklar mısınız?

Sadece geçmişte Aile ve Sosyal İl Müdürlüğü'nde çocuğuma ait Danışmanlık tedbiri vardı. Bu kapsamda çocukla Nihal hanım ile görüştü. Oda kısıtlı sürdü. Nihal hanımla da tedbir kararı kapsamında görüştük. Bunun dışında herhangi bir kuruma bizzat biz başvurmadık.

a) Herhangi bir kurum ve kuruluşa başvurmadıysanız bu kararı almanızda ne gibi etkenler etkili oldu?

Bu çocuğun kendisi çözmesi gereken bir problem bence. Hangi kuruma göndersen de bu çocuk düzelmez. Kendi kafasında bitirmeli bazı şeyleri. Sonuçta kurumdan birkaç kişi geliyor görüşmeler yapıyor gidiyor. Sonrasında tekrar suç olayı olduğunda devam ediyor. Kurum ve kuruluşlarının çocuğuma bu anlamda faydası olduğunu düşünmüyorum.

Çocuğunuzun suça sürüklenmesinin engellenmesi noktasında ne gibi adımlar attınız?

Çocuğumla çok konuştum. Hep nasihat verdim ama dinlemiyor beni. İşe koydum birkaç kez boş boş durmasın, sağa sola sataşmasın diye. Birincisi bir fırıncıydı bir ay çalışmadı bıraktı. Adama yalvar yakar etmiştim, o kadar uğraştım. İkincisi ise çocuğumun motorlara ilgisi vardı. Bari sanayide motor üzerine çalışsın bir işi olsun diye onu sanayide işe koydum. Burada da ilk başlarda şevклиydi. Ancak oda fazla sürmedi. Valla bundan sonra başka bir işe koyacağım onu. Çalışsın artık bunaldım bende.

Çocuk suçlarının önlenmesinde size en fazla yardımcı olan kurum veya kuruluş hangisiydi?

Herhangi bir kurumdan veya kuruluştan destek almadık.

Size göre çocuğunuzun suç işlemeye iten temel sebepler nelerdir? Çocuğunuzun suç işlemesinin önlenmesi için sizce yapılması gerekenler nelerdir

En önemli etken çocuğumun boşta kalması, sürekli aylak aylak geziyor sokaklarda. Birde mahalle Rize'nin kötü mahallerindendir. Her telden insan var. Kötü alışkanlıkları olan madde kullanan kişiler. Ben aslında çocuğumun bunlara bulaşmasından korkuyorum. Birine kötü bir şey mi ettik de bu hallere kaldık. Konuya geri dönersek boş boş gezmesi onu suça tetikliyor. Onu işe koyacağım, çalışacak. Meslek kursuna vereceğim onu. İcabında para vermesinler yeter ki meslek öğreysin. Çocuğum cezaevine girmedi ve yanlış hatırlamıyorsam bir yıl gibi bir cezası var oda hükmün geri açıklanmasına karar verildi, adliyeden de korkuyor çocuğum. Benim tek tesellim adliyeği görürde korkar biraz diye. Keşke bu evi bu mahalleden taşısaydım. Her gün kavga problem. Aslında devletin yapacağı çok şey var. Bir kere bu çocukları direk suçlu kabul etmemesi lazım. Sağda solda herkese aile ve çocuk hakkında soru sormamaları lazım. Çocuğumun suçtan kurtulması için önce bu arkadaş çevresinden uzaklaşması lazım diye düşünüyorum. Son olarak benim sizle bu konularda konuşmam çok iyi oldu, geçmişe doğru konuşup daha önce çocuğumla ilgili düşünemediğim şeyleri rahatça konuşabildim. Teşekkür ederim.

Öncelikle sizi ve ailenizi biraz tanıyabilir miyiz? Eşinizle ne zaman ve nasıl evlendiniz, nerede yaşıyorsunuz, kaç çocuğunuz var?

1985 doğumluyum. Lise mezunuyum. Ev hanımıyım. Eşimle birbirimizi severek evlendik. Zaten eşim uzaktan akrabamız olur. Bu nedenle ailemin de eşimle evlenmem hususunda rızaları vardı. Eşimle akraba olduğumuz için babam ele vereceğime akrabama veririm yanımdan uzaklaşmaz çocuğum demişti. Eşimle 2002 yılında evlendik. Bu evlilikten üç çocuğumuz dünyaya geldi. Bir kız ve iki erkek çocuğum var. Kız çocuğum genelde uysaldır. Genellikle evcimen dersleri yapan sorumluluk sahibidir. Diğer iki çocuğum haylazdırlar. Genelde geç saatlerde eve gelirler. Rize merkezde Tophane mahallesinde evlendiğimizden beri yaşıyoruz. Ailemiz doğma büyüme Rize ilinde'dir. Köyümüz ise Güneysu'dadır. Eşimle ara sıra tartışırız ancak evliliğimiz süresince önemli bir problem yaşamadık.

Çocuğunuz okula gidiyor mu? Nasıl bir eğitim hayatı oldu?

Okulu lise 3'te bıraktı. Çocuğum ortaokula kadar dersleri iyiydi. Ortaokuldan sonra liseye geçtikten sonra kötü arkadaş çevresine uydu. Sonrasında zaten türlü türlü haylazlıklar yaptı. Okul dersleriyle ben ilgilenirdim genelde. Çocukların bütün yükü omuzlarımdaydı. Allah'ı var. Kız çocuğumla herhangi bir problem yaşamadım. Ağabeyi çok kavgacı bir çocuktı. Okuldan sürekli beni çağırırlardı. Çok uğraştırdı beni.

b) Okula devam etmiyorsa okula gitmemesinin sebebi nedir? Çocuğun geçmişteki okul öyküsü hakkında bilgi verir misiniz?

Çocuğum okula gitmek istemiyorum dedi. Zaten çocuğum benim sözümü genelde çok dinleyen bir yapıda değildir. Yaramaz bir çocuk değildi. Usluydu, Ağabeyi cesaretlidir. Bu korkar kavgadan veya olmayacak işlere de girmez. Genelde çocuğumun öğretmenleri derslerinin kötü olduğundan ders çalışmadığından bahsetmişlerdir. Bunun dışında okulda herhangi bir taşkınlık yapayım şuna sataşayım gibi bir çevreden şikâyet gelmedi. Çocuğumun ilkokula kadar dersleriyle ben ilgilenirdim. Liseden sonra tabi derslere yabancılaştığım için ilgilenemedim. Lisede okul arkadaş çevresinde problem yoktu ancak ne yaptıysa okulu bıraktıktan sonra her şey ani gelişti.

Çocuğunuzun arkadaş çevresini tanıyor musunuz? Kurduğu arkadaşlıklar hakkında ne düşünüyorsunuz?

Çocuğumun en yakın birkaç arkadaşı var. Bunlardan bir tanesi ailesiyle beraber Van'dan gelmişler. Özünde iyi bir çocuktur. Onu tanırım. Diğer baş belası bir arkadaşı var. Çocuğumun bu arkadaşı normal değil zaten ailesi de problemliymiş. Zaten çocuğum pek bize bu konularda bilgi vermez. Ağzından cımbızla bilgi alırız. Pek bir şey söylemez. Babası da böyledir. Oda ketumdur bu konularda. Çocuğumun arkadaş çevresi problemlidir. Sürekli dışardalar. Motorla Rize'de geziyorlar. Çocuğuma kaç defa telkinde bulundum dinlemiyor beni. Babasından korkuyor ama babası gemide olduğu için evde olmuyor. Sonuç olarak çocuğumun kurduğu arkadaşlıklar problemlili olduğunu düşünüyorum.

Eşinizle ve çocuklarınızla evde ne tür sorunlar yaşarsınız? Sizce bu sorunları yaşamanızın nedeni ne?

Eşim agresif bir insandır. Evde zaten pek durmaz. Çoğunlukla evde yaşadığımız sorunlarımız çocuğum ve ağabeyinin sağda solda yaptıkları berduşluklarla ilgilidir. Eşim sürekli olarak çocuklarımın durumundan beni sorumlu tutuyor. Çocuklarımın doğumundan itibaren bütün yükümlülükleri benim üzerimdeydi. Genel anlamda evde huzursuzluğun kaynağı çocuğum ve ağabeyidir. Eşimle de bu nedenle tartışırız.

Çocuğunuz ile ilgili bir sorun olduğunda bunu sizlerle paylaşır mı? Var olan sorunu gidermek için aile bireyleri neler yapar?

Çocuğum genel anlamda sorunlarını kimseye anlatmaz. Biz en son öğreniriz. Ben her zaman yanına gider oğlum bir derdin var mı? diye sorarım. Ama ketum bu konularda. Ağabeyinden biraz korkar. Arada ağabeyiyle tartışır bazen kavga ediyorlar. Ben tabi kadın halimle onları her zaman durduramıyorum. Babası da gemi işinde tabi. Genel anlamda bir sorun yaşadığımızda eşimi ararım. Eşim çocuklarla konuşur. Beni çocuklarım pek dinlemiyorlar. Babalarını dinlerler. Eşim onları arar ve sorunu çözmelerine yardımcı olur. Eşimde aslında hep işte yorgun argın bir şekilde çalışıyor.

Çocuğunuz hayatıyla ilgili önemli bir sorun yaşadığınızda bunu nasıl çözmeye çalışıyorsunuz?

Tek başıma çocuklarla uğraşamıyorum. Eşim sürekli çocukları sen böyle yaptın sen ana mısın? Nasıl bu çocuklarla ilgileniyorsun? Şuana kadar ne yaptın? gibi sürekli suçlayıcı bir dil kullandı. Bu zamana kadar eşim gemici olduğu için sürekli denizdeydi.

Bende elimden geldiğince çocuklarla ilgilendim. Erkek çocukları ergenlik dönemlerinde söz dinlemez ve hırçın oluyor. Eşimle bu konular yüzünden çok tartıştık. Hatta birkaç kere boşanmayı bile düşündük. Sonradan vazgeçtik tabi. Evde babanın olmayışı sorunları daha da artırdı. Eşime kaç defa bu işi bırak başka bir iş yaparsın dedim. Ama tabi eşimin de suçu yok. Bildiği iş ve olanakları da iyi. Ama aile düzenimiz alt üst oldu. Genellikle çocuklarımızla ilgili sorunları en son haberdar olduğumuz için öncesinden önlem alamıyoruz tabi. Ben her zaman çocuklarımla konuşmaktan ve iletişimden yana oldum. Onlarla var olan sorunları konuşmaya çalışarak çözmeye çalıştım. Eşimde bazen birkaç kere çocukları dövmüştür.

Evde çocuğunuz dışında suça sürüklenmiş birey var mı? Varsa çocuğunuzun suça sürüklenmesinde nasıl bir etkisi olduğunu düşünüyorsunuz?

Babasının birkaç kavga olayı vardı geçmişte. Ağabeyi de kavgacıdır. Sinirli ve asabidir, genelde onla ilgili çok şikâyet alıyoruz çevreden. Ağabeyinin adliyeye yansımış üç kavga olayı da var. Ağabeyi iki senede boks gitmişti. Ağabeyinin sosyal çevresi problemli değildir. Çocuğum ağabeyine hiç benzemez. Kavgacı bir çocuk değildir. Biz hep ağabeyiyle ilgilendiğimiz için çocuğumu biraz başıboş bıraktık. Normalde ortaokula kadar çocuğumun dersleri iyiydi. Çocuğum ergenlik dönemiyle beraber kötü arkadaşlar edindi. Ağabeyiyle çocuğumun karakterleri farklı olduğu için suça sürüklenmesinde etkisi olmamıştır.

Çocuğunuzun karıştığı ilk suç olayı neydi? Nasıl haberdar oldunuz? O süreçten biraz bahseder misiniz?

İlk suça sürüklenme yaşı 16'ydı. Okulu ekmeye başlamıştı. Tabi bizde okuldan kaçtığını bilmiyorduk. Ben okula gidiyor diye biliyordum. Bunun gibi birkaç arkadaşlar beraber dışarda vakit geçiriyorlarmış. Çocuğumda motor hastalığı var. Bu kötü arkadaş çevresiyle beraber motora benzin koymak için dükkânın önünden kompresör çalmışlar. Tabi bizim bu olaydan haberimiz yok. Evde oturuyoruz. Eşimde evdeydi. Eşimi birisi telefonda aradı, çocuğunuz olaya karıştığını ve karakola gelmeniz gerektiğini söyledi. Eşimde tabi apar topar karakola gitti. Karakolda ifade vermişler. Tabi ben evdeyim bu sıralarda. Sonrasında komprasörü çalınan adam şikâyetçi olmuş. Eşimde adamla görüşmüş parasını ödemiş şikâyetten vazgeçmiş. Ama eşimle konuştuğum kadarıyla çocuğumun bir arkadaşı var hep sokaklarda kalıyormuş. Annesi ve babası da yokmuş, Bir

babaannesi varmış herhalde oda ilgilenmiyormuş çocukla. Çocuğumun bu ilk suçuydu bundan hariç iki suçu da var. Onlarda hep bu arkadaş çevresi nedeniyle oldu. Normalde benim çocuğum kimsenin eşyasını sormadan almaz. Ben onu öyle yetiştirdim. Konumuza gelirse çocuğumun bu olayıyla ilk haber aldığımızda şok olduk. Çünkü biz çocuğumuzla ilgili çevreden hiç şikâyet almamıştık. Genellikle ağabeye ile ilgili şikâyet alıyorduk. Genelde bu konuda poliste çevremize soru sormuşlar. Nasıl bir ailedir diye gibi. Bunu doğru bulmadık. Sonuçta çocuğumuzun da psikolojisi bozuldu.

Çocuğunuzun yaşamış olduğu karakol ve adliyedeki süreç ile ilgili ne düşünüyorsunuz?

Karakol ve Adli süreçle ilgili pek bir bilgim yok. Eşim ve oğlum süreci daha iyi biliyorlardır. Ancak anlamadığım şey komprasörü çalınan adam şikayetini geri çekmiş neden çocuğum davası devam ediyor. Avukat atamışlar bize avukata ulaşamıyoruz mesela. Bilmiyorum soruyoruz çevreye mesela kimden bilgi alabiliriz diye. Benim halamın oğlu çalışıyor adliyede ona sordum geçenlerde. Avukat size bilgi vermesi gerekiyor ücret alıyor bu dosyadan diyor. Avukatımızı aradı eşim ne olacak bu süreç diye. Ben sadece çocuğun ifadesinde yanında bulundum demiş. Hangisine inanacağız. Adli süreç pek iyi işlemiyor. Bir yıl oldu bu dava olalı halen çocuklarımız daha duruşması bile başlamadı. Haberlerde görüyoruz katilleri, tecavüzcüleri salıyorlar. Şikayetçi olmadığı halde taraf benim çocuğum bu süreci yaşıyor. Bu nedenle adli sürecin hakkaniyetli bir şekilde yürüdüğüne inanmıyorum.

Çocuğunuz ile ilgili baş edemediğiniz bir sorun yaşadığınızda başvurabileceğiniz kurum ve kuruluşların neler olduğunu açıklar mısınız?

Herhangi bir kuruma başvurmadık. Sadece çocuğumuzu Aile ve sosyalden görüşmek için aramıştı. O da fazla sürmedi zaten.

a) Herhangi bir kurum ve kuruluşa başvurmadıysanız bu kararı almanızda ne gibi etkenler etkili oldu?

Herhangi bir kurumun çocuğuma fayda sağlayacağını düşüncesinde olmadığım için başvurmadık.

Çocuğunuzun suça sürüklenmesinin engellenmesi noktasında ne gibi adımlar attınız?

Çocuğuma ne söylediysem tersini yaptı. Aslında uysal bir çocuk. Söz dinler. Ama bu motor hastalığı var. Yaşı küçük daha 18'ine girmedi. Söz verdik motor alacağız ona yeterki bu arkadaş çevresinden kopsun diye. Ama en önemli nedeni başıboşluk. Hiçbir şey yapmayan adam suça bulaşır. Okulda okumuyor. Çocuğum zaman geçmeden babası bir işe onu bir işe sokacak.

Çocuk suçlarının önlenmesinde size en fazla yardımcı olan kurum veya kuruluş hangisiydi?

Herhangi bir kurumda bir yardım almadık. Yardımcı olduklarını da düşünmüyorum.

Size göre çocuğunuzun suç işlemeye iten temel sebepler nelerdir? Çocuğunuzun suç işlemesinin önlenmesi için sizce yapılması gerekenler nelerdir?

Kötü arkadaş çevresinin tabi büyük payı var ancak bizdeki en büyük problem eşimin evde olmaması. Eşim evde olmayınca iki erkek çocukla başa çıkmak zor. Zaten ikisinin arasında bir buçuk yaş var. Ergenlik dönemleri aynı. Bunun dışında eskiden kaldığımız mahalle iyiydi. Sonrasında tabi bu mahallelerde suç olayları da arttı. Biz ne bilelim çocuklarımızda bu kötü koşullardan etkilenecek. Benim en büyük korkum maddeye bulaşmaları. Bir an önce taşınacağız buradan. Köyümüz şehire yakın zaten. Eşimle kararlaştırdık. Devletin bu konuda da sorumluluk alması lazım. Çocukları adliyeye yansıdıklarında çağırıyorlar. Tamam, benim çocuğumda süttten çıkmış ak kaşık değil ama adli sürecin böyle suçlayıcı bir mekanizmada olmaması lazım.

Ek 3. Rize Adli Destek ve Mağdur Hizmetleri Müdürlüğü İzin Belgesi

*Bu evrak e-imza ile imzalanarak DYS üzerinden gönderilmiş olup, ayrıca fiziki ortamda gönderilmeyecektir.

T.C.
RİZE
ADLİ DESTEK VE MAĞDUR HİZMETLERİ MÜDÜRLÜĞÜ

Sayı : 2023/221 Muh
Konu : Etik Kurul İzin Onayı

21/12/2023

GÜMÜŞHANE ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜ
Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Müdürlüğüne

İlgi : E-77847504-100-223364 sayılı görüşme izni (Enes Mustafa GÖRMÜŞ) konulu yazınız.

Yüksek lisans tezi kapsamında öğrencinizin tez çalışması kapsamındaki talebinin Üniversitenizin Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Kurulunuz tarafından etik açıdan uygun bulunduğu ve öğrencinizin çalışması ile ilgili gerekli izinlerin verilmesi hususunda Başsavcılığımızdan talepte bulunulduğu anlaşılmakla;

Gümüşhane Üniversitesi Sosyoloji Anabilim Dalı Tezli Yüksek Lisans Programı öğrencisi ve müdürlüğümüzde Adli Destek Görevlisi olarak görev yapan Enes Mustafa GÖRMÜŞ'ün, akademik çalışma kapsamında, "*Suçta Sürüklenen Çocukların Ebeveynlerinin Çocuklarına ilişkin Algısı: Rize İli Örneği*" konulu tez çalışmasına ilişkin ihtiyaç duyduğu görüşmeleri yapma ve elde ettiği bilgileri yüksek lisans tezinde kullanma talebi değerlendirilmiş ve talebi uygun görülmüştür.

Bilgi ve gereği rica olunur.

Sümeyya SELİM DEMİRKAN 269276
Müdür

 e-imzalıdır

Kadir BAHADIR 179406
Cumhuriyet Savcısı

 e-imzalıdır

ETİK KURULU ONAYI

ÖZGEÇMİŞ

2015 yılında Maçka Mehmet Akif Ersoy Anadolu Lisesi'ni; 2020 yılında Gümüşhane Üniversitesi– Sağlık Bilimleri Fakültesi, Sosyal Hizmet Bölümü'nü; 2022 yılında Atatürk Üniversitesi- Açık ve Uzaktan Öğretim Fakültesi, Adalet bölümünü bitirdi. 2022 yılında Rize Adalet Sarayı'nda Sosyal Hizmet Uzmanı olarak göreve başladı. Aynı yıl içerisinde Gümüşhane Üniversitesi – Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Sosyoloji Anabilim Dalında yüksek lisans programına başladı.

